

audit FINANCIAR

6/2012

- **Reglementare și dereglementare în sistemul financiar - Lecțiile crizelor**

- **Studiu comparativ asupra cadrului juridic al auditului financiar în România și Spania**
- **Specificități ale auditului resurselor umane în cadrul organizațiilor non-profit**
- **Considerații privind caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare în contextul normalizării contabile internaționale**
- **Relevanța informațiilor de mediu prin prisma standardelor și reglementărilor contabile**
- **Contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor între trecut și viitor**

Seminar profesional cu tema „Auditarea proiectelor cofinanțate din fonduri structurale”

Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR) în colaborare cu Association of Chartered Certified Accountants (ACCA) a organizat la București, la Institutul Național de Statistică, în perioada 5-6 aprilie 2012, seminarul cu tema „Auditarea proiectelor cofinanțate din fonduri structurale”. La seminar au participat circa 200 de auditori financiari activi, membri ai CAFR. Prezentările din cadrul acestui seminar au fost susținute de **Smaranda Ștreangă**, Director Training Services BDO și **Răzvan Nan**, Senior Manager, Financial Services, KPMG România.

Principalele teme prezentate de lectori au cuprins aspecte semnificative din domeniul auditării proiectelor cofinanțate din fonduri europene, cum ar fi: mecanismele UE în ceea ce privește acordarea fondurilor europene, cadrul legal aplicabil, etapele derulării unui proiect, auditarea proiectelor finanțate din fonduri europene, exemplificat prin cazuri practice.

Întrucât seminarul a fost pozitiv receptat în rândul membrilor CAFR participanți, Camera Auditorilor Financiari din România intenționează ca și pe viitor, în colaborare cu ACCA sau cu alte organisme profesionale, să organizeze astfel de întâlniri de lucru, menite să îmbunătățească calitatea activității de audit financiar. [Alice Petcu]

Participarea CAFR la seminarul dedicat facilitării accesului la finanțarea pe piețele de capital

O delegație a Camerei Auditorilor Financiari din România, formată din prof. univ. dr. **Ana Morariu**, vicepreședinte, și **Adriana Spiridon**, șef birou relații internaționale, a participat în data de 26 aprilie 2012 la seminarul organizat la sediul Parlamentului European de la Bruxelles, dedicat facilitării accesului la finanțarea pe piețele de capital.

Manifestarea fost organizată de către ACCA, Federația Europeană a Contabililor și Auditorilor pentru IMM-uri (EFAA), Asociația Meșteșugarilor și Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Europa (UEAPME) și Uniunea Antreprenorilor Mici și Mijlocii, o structură din cadrul Partidului Popular European.

Seminarul a deschis un dialog între investitori, IMM-uri, profesia contabilă și alte părți interesate, cu scopul de a explora starea actuală a finanțării private a piețelor de capital din Europa.

Prezentările s-au concentrat pe aria de aplicare a viitoarelor progrese contabile și din alte profesii către creșterea implicării active a intermediarilor, ținându-se cont de nevoile micilor firme pentru un sprijin sporit în acest domeniu.

Moderatorul discuțiilor a fost **Robin Jarvis**, consilier special ACCA și membru al Grupului de Consumatori EBA (Autoritatea Bancară din Europa), iar printre vorbitori s-au numărat **Roger Havenith** - șeful Departamentului de Finanțare a Inovației, Competitivității și Politicilor forței de muncă, DG ECFIN (Direcția Generală pentru Afaceri Economice și Financiare, Comisia Europeană), prof. **Anna Gervasoni** - membru al Consiliului Fondului de Investiții din Italia, **John Holloway** - directorul Fondului European de Investiții, **James Burnham** - șef relații externe EVCA (Asociația Europeană a Capitalurilor Proprii Private și a Capitalului Asocierilor în Participație), **Gerhard Huemer** - director Politici Economice UEAPME, **Jean-Charles Boucher** - membru al Autorității pentru Standarde Contabile din Franța și președinte al Comitetului de studii contabile implementat de Asociația Națională a Auditorilor din Franța (CNCC), **Per-Ove Engelbrecht** - șeful Departamentului de Inovație a Finanțării și IMM-uri, DG ENTR (Direcția Generală Întreprinderi și Industrie a Comisiei Europene) și **Federico Diomeda** - director executiv EFAA.

Discuțiile și prezentările susținute au avut drept scop găsirea de răspunsuri la întrebarea: de ce finanțarea pe piețele de capital are un rol redus în cazul întreprinderilor mici și mijlocii?

Roger Havenith a prezentat perspectiva Comisiei Europene, care sprijină organizațiile de capital prin finanțări din fonduri europene, ducând astfel la crearea de noi locuri de muncă (s-a observat, din experiență, că entitățile sprijinite de CE se descurcă mai bine pe piață). Organizațiile de capital s-au confruntat cu dificultăți în ultimele decenii, iar situația este în continuare defavorabilă, bazându-se aproape exclusiv pe capitalul public. Printre acțiunile Comisiei de sprijinire a organizațiilor de capital, au fost enumerate: asigurarea unui climat favorabil de politici ce le va permite companiilor să prospere, crearea unor prevederi de finanțare adecvate, luarea în calcul a eșecurilor pieței și dezvoltarea mediului de reglementare. [Adriana Spiridon]

Vasile IUGA, PwC**Reglementare și dereglementare în sistemul financiar - Lecțiile crizelor**
*Regulation and Deregulation in the Financial System - The Lessons of the Crises***3****Drd. Ioana Iuliana POP (GRIGORESCU)****Studiu comparativ asupra cadrului juridic al auditului financiar în România și Spania**
*The Juridical Framework of the Financial Audit in Romania and Spain***12****Delia Corina MIHĂLȚAN****Specificități ale auditului resurselor umane în cadrul organizațiilor non-profit**
*Human Resources Audit Engagement's Specificities in the Non-Profit-Making Organizations***22****Drd. Rodica BĂLĂȘOIU****Considerații privind caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare în contextul normalizării contabile internaționale**
*Considerations on Qualitative Characteristics of Information Provided by the Financial Reporting in the Context of International Accounting Normalization***29****Asist. univ. dr. Ionel Alin IENCIU****Relevanța informațiilor de mediu prin prisma standardelor și reglementărilor contabile**
*The Relevance of Environmental Information in Terms of Accounting Standards and Regulations***37****Drd. Alexandrina Teodora BORFOAIA & drd. Adriana Claudița GHIMIȘ****Contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor, între trecut și viitor**
*Hedge Accounting, between Past and Future***43****Pami B AHL, ACCA****Rigori ale determinării riscului de audit**
*Rules in the Process of Determining Audit Risk***51**

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financiari
din România**
Str. Sirenelor, nr. 67-69, sector 5, București

Colegiul editorial științific

- Prof. univ. dr. **Sorin BRICIU**, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
Prof. univ. dr. **Alain BURLAUD**, Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
Prof. univ. dr. **Robin JARVIS**, director pentru IMM-ACCA, profesor de contabilitate Universitatea Brunel, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **David HILLIER**, decan, Leeds University Business School, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **Allan HODGSON**, Amsterdam Business School, Olanda
Prof. univ. dr. **Dumitru MATIȘ**, decan, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. **Maria MANOLESCU**, ASE, București
Prof. univ. dr. **Ion MIHĂILESCU**, Universitatea "Constantin Brâncoveanu", Pitești
Prof. univ. dr. **Vasile RĂILEANU**, Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestione - ASE București
Prof. univ. dr. **Donna STREET**, Universitatea Dayton, SUA
Prof. univ. dr. **Ioan TALPOȘ**, președintele Senatului, Universitatea de Vest din Timișoara
Prof. univ. dr. **Alexandru ȚUGUI**, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași
Prof. univ. dr. **Eugeniu ȚURLEA**, directorul Departamentului de contabilitate, audit, analiză și informatică de gestiune, ASE București
Academician **Iulian VĂCĂREL**, Academia Română

Director științific: Prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial: Dr. **Corneliu CĂRLAN**

Redactor șef: **Cristiana RUS**

Colectiv redacțional: Marina ANTOFIE, Alexandra COMĂNESCU, Alice PETCU, Adriana SPIRIDON, Daniela ȘTEFĂNUȚ, Angela TUDOR

Secretar de redacție: **Cristina RADU**

Prezentare grafică și tehnoredactare: **Nicolae LOGIN**

Colegiul editorial științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

Publicație recunoscută de CNCSIS, categoria B+

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>; <http://www.proquest.com>; www.ebscohost.com, www.cabells.com

Revista este inclusă în platforma editorială română SCIPPIO: www.scipio.ro

Revista este indexată în trei baze de date recunoscute

de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)

Marcă înregistrată la OSIM, sub nr. M2010 07387

Telefon: **(021) 410.74.43 interior 120**; Fax: **(021) 410.03.48**;

E-mail: revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>

ISSN 1844 - 8801

Tipar: Print Group S.R.L., Soseaua Fundeni nr. 50B, Bucuresti, tel: 0744.638.772

Reglementare și dereglementare în sistemul financiar - Lecțiile crizelor

Vasile IUGA*

Abstract

Regulation and Deregulation in the Financial System - The Lessons of the Crises

Analyzing the deep rooted causes of the recent financial crisis, the author compares the current evolutions with the Great Depression of the 1930s, presenting its causes and consequences, as well as the regulatory architecture originated in its aftermath. Also, the author details the long deregulation process that began in the 1960s, its' causes and the gradual accumulation of risks that the liberalization generated. In the end, analyzing the different regulatory scenarios that were presented lately, the author calls for a financial regulation that minimizes system risks, without denting the perspectives for economic growth.

Key words: *financial regulation, economic crisis, GAAP, GAAS, Steagal-Glass Act, Gramm-Leach-Bliley Act*

JEL Classification: : F 30, G 01

Cuvinte cheie: *reglementare financiară, criză economică, GAAP, GAAS, Legea Steagal-Glass, Legea Gramm-Leach-Bliley*

* Country Managing Partner, PwC România, e-mail: office.inbox@ro.pwc.com

Introducere

La ora la care scriu aceste rânduri, liderii europeni au convenit în al treisprezecelea ceas asupra unui nou acord (al cătelea?) care să prevină alunecarea Zonei Euro în haos și care să antreneze sistemul financiar european în ansamblul său.

Este încă un moment în care se încearcă salvarea casei de la incendiu. Viitorul ne va spune ce s-a reușit. Însă inevitabil trebuie să ne punem întrebarea cum s-a ajuns aici și cum ar trebui să arate arhitectura instituțională a Europei, și a lumii în genere, ca să prevină o alunecare în prăpastie.

Acest articol își propune să identifice câteva dintre cauzele mai vechi ale acumulării actualelor dezechilibre în cadrul sistemului financiar global și la nivelul finanțelor publice ale multora dintre economiile dezvoltate. Va încerca să prezinte evoluția valurilor de reglementare și dereglementare ale sistemului financiar din ultimii 80 de ani, pornind de la consecințele Marii Crize Economice din anii 30 și până la Criza financiară declanșată în 2007-2008 în Statele Unite. Va reflecta asupra arhitecturii unui sistem de reglementare care să atenueze riscurile, fără a limita dezvoltarea economică.

Durata lungă

De când criza economică a devenit o realitate cotidiană, trăim mereu în vâltoarea prezentului. Rând pe rând companii, bănci și, acum, state au fost confruntate cu spectrul falimentului, iar acest vârtej descendent pare că nu se mai oprește. Uneori este bine să te desprinzi un pic de isteria zilnică și să

încerci să judeci lucrurile la o scară mai mare. Să vezi evoluția lucrurilor din perspectiva „duratei lungi”, termen consacrat de istoricii francezi ai școlii de la Annales pentru a reflecta acumulările economice și sociale care au nevoie de generații pentru a deveni evidente, fiind deseori ascunse de spectaculozitatea evenimentialului cotidian.

„Cine nu-și cunoaște trecutul, e condamnat să-l repete”, spune o vorbă des citată a lui George Santayana, dar și mai des prost atribuită. Pentru a evita o asemenea capcană, la momentul la care a devenit clar că ne confruntăm cu cea mai gravă criză economică de după cel de-al doilea război mondial, am simțit nevoia să caut în istorie precedente și să înțeleg cum a fost posibil să trăim ani de zile cu iluzia prosperității, îndreptându-ne către marginea prăpastiei.

Marea Criză Economică din anii '30

Marea Criză Economică din anii '30 are multe similarități cu cea pe care o traversăm azi. Criza a fost precedată de o perioadă de prosperitate, cel puțin în Statele Unite, perioadă care s-a întins pe parcursul a mai mult de un deceniu. Dacă în timpul Primului Război Mondial, guvernul federal a fost nevoit să majoreze fiscalitatea pentru a face față cheltuielilor (înainte de 1917 cheltuielile guvernamentale se cifrau la 1,5 - 2% din PIB, în vreme ce în timpul războiului acestea au ajuns la 20%)¹, iar achizițiile militare au dus la creșterea prețurilor produselor agricole și a prețurilor terenurilor agricole, după încheierea păcii,

prețurile alimentelor, precum și cele ale materiilor prime au scăzut puternic, iar guvernul a diminuat fiscalitatea. Rezultatul a fost o majorare a veniturilor disponibile la nivelul gospodăriilor, surplusul orientându-se spre investiții speculative. Anii 20 din Statele Unite au fost anii „jocului” la bursă, o activitate care a început să intereseze segmente din ce în ce mai largi ale populației. Începând din 1925 bursa new-yorkeză a avut o tendință ascendentă, iar câștigurile s-au accentuat după 1927. Mirajul îmbogățirii rapide și poveștile care circulau peste tot despre „frizerii, șoferii și cameristele” deveniți peste noapte milionari ca urmare a plasamentelor câștigătoare la bursă au dus la formarea unui balon speculativ pe piața de capital.

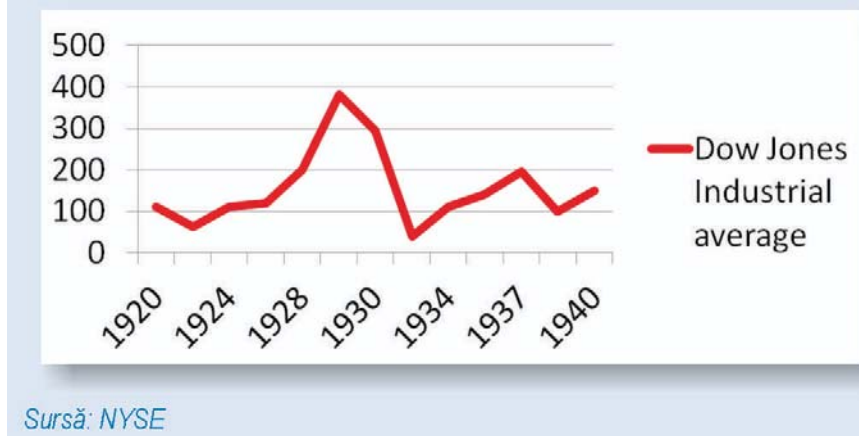
În ciuda celor care avertizau că prețurile acțiunilor nu mai reflectau realitatea economică a companiilor listate, până în toamna anului 1929 bursa new-yorkeză și-a continuat ascensiunea fără sincope semnificative. O parte din aceste câștiguri au fost alimentate de investiții făcute cu bani împrumutați. Practica cumpărării în marjă, cu bani împrumutați de la brokeri a atras în

pieță și cetățeni cu venituri reduse, care își asumau riscuri mari pentru plasamentele făcute. În plus, acest cocktail a fost completat de faptul că băncile, profitând de un vid de reglementare, au folosit o parte din fondurile atrase de la deponenți pentru a face la rândul lor plasamente, iar unele companii s-au orientat spre investițiile pe piața de capital în loc să se concentreze pe obiectul lor de activitate.

Era inevitabil ca acest balon speculativ să se spargă la un moment-dat și ca spargerea lui să antreneze și un recul economic. În fapt, semnele prevestitoare furtunii economice erau prezente de multă vreme, numai că febra investițiilor la bursă le mascase. Pe de o parte, pe parcursul anilor 20 prețurile materiilor prime și ale produselor agricole s-au menținut scăzute, redresându-se doar parțial în a doua jumătate a deceniului. Acest lucru a afectat îndeosebi statele exportatoare.

Pe de altă parte, creșterea economică internă nu s-a tradus și într-o creștere pe măsură a comerțului internațional. Deși economia globală devenise puternic interconectată, blocarea cererii

Figura 1 - Evoluția indicelui Dow Jones Industrial Average în perioada 1920-1940

¹ Romer, Christina D. 1999. *Changes in Business Cycles: Evidence and Explanations*, Journal of Economic Perspectives 13, no. 2, pag. 23-44;

interne americane nu și-a putut găsi ulterior deșeu pe piețele externe după declanșarea recesiunii, ceea ce a agravat criza. Mai mult, pe parcursul anilor 20 statele au practicat politici comerciale protecționiste, în epocă prevalând ideile economice ale lui Friedrich List, teoreticianul naționalismului economic. Iar ca reacție la declanșarea crizei economice mondiale, protecționismul s-a accentuat, ceea ce a alimentat și a exportat criza.

Altă măsură ce a agravat criza a fost obsesia menținerii Etalonului Aur ca o măsură de protejare a valorii monedei, ceea ce a împiedicat băncile centrale, vorbim în principal de Rezerva Federală a Statelor Unite, să gestioneze în mod adecvat lichiditatea de pe piață și să furnizeze lichiditate băncilor solvabile, dar având probleme de finanțare pe termen scurt. Rezultatul a fost că, în momentul în care o serie de bănci au declarat falimentul, panica s-a extins rapid și către băncile sănătoase într-o reacție în lanț. Se estimează că între 1929 și 1933, ca urmare a cinci mari panici bancare², 40% dintre băncile din Statele Unite au intrat în faliment. În esență, în timpul Marii Crize cursul acțiunilor s-a prăbușit, iar banii și-au păstrat valoarea. În vreme ce în actuala criză se va produce mai ales o scădere a valorii banilor.

Impactul negativ al falimentelor bancare asupra economiei este mult mai mare decât în cazul altor tipuri de companii, ca urmare a rolului lor de intermediere³. Iar crizele bancare declanșate ca urmare a Marii Crize nu s-au cantonat numai în Statele Unite, România

fiind de asemenea prinsă în acest vârtej ca urmare a colapsului unor bănci locale sau cu expunere pe piața locală⁴.

În fine, nici preocuparea pentru menținerea unor bugete echilibrate în perioada crizei nu a ajutat, comprimând și mai tare cererea agregată, într-un moment în care consumul privat era deja în colaps.

România și Marea Criză Economică din anii 30

România a fost afectată de scăderea prețurilor la materii prime și produse agricole, la două dintre principalele produse de export ale țării (petrolul și cerealele). Prin urmare, scăderea veniturilor din exporturi a pus sub presiune finanțele statului într-un moment delicat. După ce, în anii 20, guvernarea liberală se arătase ostilă capitalului străin și pusese accent pe valorificarea de către capitalul autohton a resurselor naturale ale țării, ceea ce a frânat investițiile în sectorul minier și petrolier, menținând extracția la un nivel scăzut în condiții bune de preț, schimbarea de guvern produsă în 1929 și venirea la putere a național-țărăniștilor a marcat o schimbare a poziției față de capitalul străin. S-a trecut la politica „porților deschise”, politică principial corectă având în vedere faptul că România avea nevoie de capital străin pentru a-și finanța dezvoltarea, iar acest lucru a dus la majorarea producției petroliere în condițiile unor prețuri scăzute pe plan internațio-

nal ca urmare a diminuării cererii sub impactul Crizei Mondiale. În plus, guvernările țărăniște au angajat și credite externe masive pentru a finanța mari proiecte de infrastructură. În condițiile în care cheltuielile cu finanțarea datoriei au crescut, iar veniturile statului au scăzut, pentru a putea face față situației guvernul român a fost nevoit să introducă o serie de măsuri dureroase de reducere a cheltuielilor publice (așa cum au fost curbele de sacrificiu prin care s-au redus salariile funcționarilor publici). Chiar și așa, fuga capitalurilor străine din regiune a dus până la urmă la suspendarea plății anuităților datoriei publice externe în anul 1933.⁵ Într-un final, România a fost la rândul său nevoită să revină la politici comerciale protecționiste, să impună contingente de import, să recurgă la acorduri comerciale bilaterale prin care schimburile comerciale au început să se facă din ce în ce mai des folosind metoda cliringului, iar ieșirile de valută au fost restricționate.

Lecțiile Marii Crize din anii 30 și reglementarea sistemului financiar

Ca urmare a Marii Crize, autoritățile americane, dar și cele europene, au luat o serie de măsuri menite a preveni reparația unor disfuncții similare în cadrul sistemului financiar. Una dintre acestea a constituit-o controlul asupra mișcărilor de capital.

2 Elmus Wicker, *Banking Panics in the US 1873-1933*, <http://eh.net/encyclopedia/article/wicker.banking.panics.us> și Alycia Chin and Missaka Warusawitharana, *Financial Market Shocks during the Great Depression*, Finance and Economics Discussion Series Divisions of Research & Statistics and Monetary Affairs Federal Reserve Board, Washington, D.C., 2010;

3 Paul H. Kupiec, Carlos Ramirez, *Bank Failures and the Cost of Systemic Risk*, http://www.frbatlanta.org/filelegacydocs/seminars/seminar_kupiec_032410.pdf;

4 Vezi cazurile Marmorosh Blank și Viena Credit Anstalt;

5 Vezi Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice 1500-2010*. Ed. Polirom, Iași, 2010, pag. 256 – 257;

Pe plan intern, s-a încercat ținerea sub control a concurenței din cadrul sistemului financiar prin controlul ratei dobânzilor (atât la credite, cât și la depozite): de asemenea, s-a impus limitarea creditelor acordate sectorului privat, prin instituirea unor cerințe de capital ridicate și prin corelarea strictă dintre volumul creditelor și cel al depozitelor.

Definitorie pentru această perioadă în Statele Unite este legea Glass-Steagall din 1933. Aceasta institua o demarcație clară între activitățile bancare comerciale și cele de investiții, cu rolul de protejare a deponenților de riscurile de contagiune financiară ca urmare a volatilității piețelor de capital, dar și de limitare a pericolului de insider trading. De asemenea, legea institua limite pentru expunerile maxime ale băncilor comerciale la active tranzacționabile, excepție făcând titlurile de stat. Peste alte două decenii, legea Bank Holding Company Act, adoptată în 1956, institua o demarcație între activitatea bancară și cea de asigurări.

Rezultatul a fost un sistem bancar prudent, conservator, ineficient (necesita capitaluri ridicate și genera un randament al capitalurilor proprii scăzut), însă un sistem sigur (nu au existat crize bancare în primele trei decenii postbelice) și stabil.

În privința pieței de capital, în 1933 și 1934 se adoptă două inițiative legislative fundamentale: Securities Act și respectiv Securities & Exchange Act. Prima dintre acestea reglementa piețele primare de capital instituind cerințe minime de transparență pentru companiile emitente în vederea protejării acționarilor, în vreme ce cea de a doua reglementa tranzacțiile pe piețele secundare, pe burse, instituind și puternica Securities & Exchange Commission, regle-

mentatorul pieței americane de capital.

Tot în vederea protejării drepturilor și intereselor acționarilor se adoptă în anii 30 Generally Accepted Accounting Principles și Generally Accepted Auditing Standards, două inițiative care pun pilonii raportării financiare și auditului modern.

Începuturile liberalizării și dereglementării

Chiar dacă au asigurat stabilitatea sistemului financiar vreme de o generație, contribuind la boom-ul economic postbelic, aceste reglementări extrem de prudente și de constrângătoare au început să fie din ce în ce mai contestate în anii 60-70, atunci când nu au mai ținut pasul cu noile realități ale pieței. Vorbim despre o globalizare a sistemului financiar în adevăratul sens al cuvântului, care se accentuează în această perioadă prin apariția grupurilor bancare internaționale, prin revenirea la convertibilitate a majorității monedelor statelor dezvoltate (deci eliminarea restricțiilor privind circulația capitalurilor) și dezvoltarea puternică a pieței de schimb valutar.⁶

Un alt factor care a acționat în favoarea liberalizării a fost abandonarea de către Administrația Nixon a Etalonului Aur în 1971, sub presiunea deficitului public din ce în ce mai apăsător pentru Statele Unite în condițiile costurilor ridicate ale Războiului din Vietnam, dar și al menținerii programelor sociale instituite în anii 60.

Cerințele de capital au devenit tot mai laxe, iar băncile au avut tendința de a nu mai păstra proporția dintre resursele

atrase din depozite și volumul de credite acordate. Lichiditatea suplimentară a început să fie atrasă de pe piața interbancară – ceea ce în sine a presupus și o presiune în plus pe bănci pentru a căuta plasamente mai profitabile pentru fondurile atrase. După cum știm există o oarecare corelație între profitabilitate și risc, iar băncile au fost dispuse să-și asume mai multe riscuri în speranța unor câștiguri mai mari.

Ca urmare a relaxării restricțiilor de capital și lichiditate băncile, îndeosebi cele americane, au fost încurajate să caute plasamente mai profitabile. Ele s-au orientat către statele în curs de dezvoltare (îndeosebi din America Latină, dar nu numai). Există speranța că statele sunt debitori foarte siguri, în pofida lecțiilor istoriei. Când însă politica monetară aplicată de Paul Volcker a dus ratele dobânzii la valori ridicate la începutul anilor 80, dolarul s-a apreciat, prețurile materiilor prime s-au prăbușit, iar multe dintre statele îndatorate au început să se confrunte cu dificultăți în rambursarea împrumuturilor.

Pe partea de reglementare, rezultatul acestei crize a datoriei suverane a fost adoptarea sistemului Basel I (1988) care impunea anumite cerințe de capital pentru bănci, în funcție de clasa de risc a activelor deținute.

Din nou în impas

Într-un fel, învățămintele Marii Crize din anii 30 au fost uitate de către autorități, bănci centrale și organisme de reglementare. Unul dintre învățămintele a fost că băncile centrale trebuie să gestioneze masa monetară în așa fel încât să prevină formarea unor baloane speculative. În ultimul deceniu, Rezerva

⁶ Mugur Isărescu, *Growth, Capital Flows and Fiscal Deficits: Some Thoughts in the Aftermath of the Recent Crisis*, București, mai 2011;

Reglementare și dereglementare în sistemul financiar

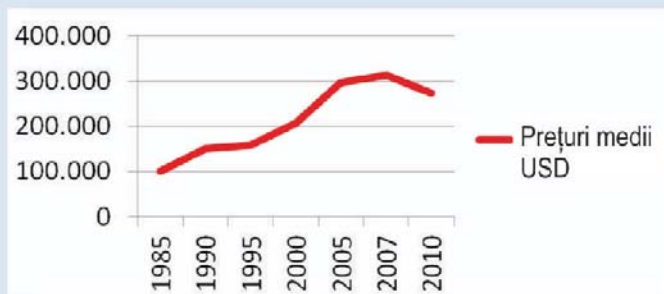
Federală a Statelor Unite a eșuat de două ori în această privință: la sfârșitul anilor 90, atunci când s-a format așa numitul balon speculativ *dot com* cu acțiunile companiilor din zona de Internet și tehnologie, iar a doua oară la mijlocul anilor 2000 când prețurile imobiliare din Statele Unite au cunoscut o creștere puternică (vezi Fig. 2 și Fig. 3).

Mai mult, politica monetară a fost potențată și de politicile fiscale inadecvate. Astfel, în Statele Unite, la începutul anilor 2000, administrația Bush Jr. a introdus o serie de facilități fiscale și reduceri de impozite cu o valabilitate limitată. Deși această relaxare fiscală a venit într-un moment în care economia americană încerca să depășească recesiunea, ulterior acestea au avut un efect economic prociclic, accentuând aprecierea activelor de pe piața americană, ceea ce a atras și fonduri provenind din Asia și Orientul Mijlociu în căutare de plasamente profitabile (vezi Fig. 4).

Acest blestem al banilor ieftini a dus la acumularea de baloane speculative nu doar pe piața imobiliară americană sau pe unele piețe europene (Irlanda, Spania, Europa Centrală și de Est etc.), dar și pe piețele de capital (vezi Fig. 5 pentru piața de capital americană) și cele ale materiilor prime și aurului⁷ (vezi Fig. 6).

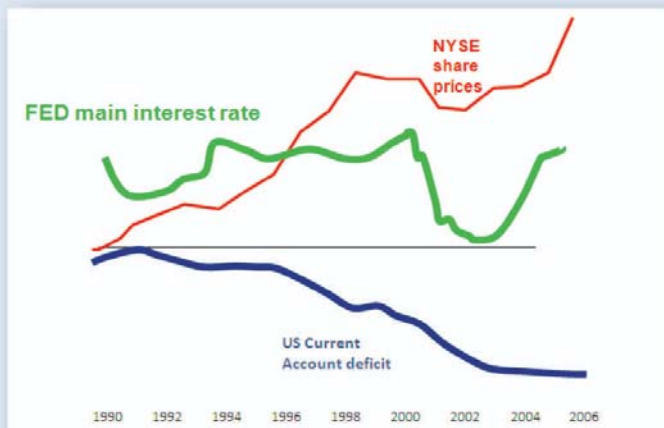
De asemenea, a fost abrogată legea Glass-Steagall în Statele Unite prin adoptarea legii Gramm-Leach-Bliley, care elimina restricțiile de investiții pentru băncile comerciale. Legea este reprezentativă pentru mentalitatea dominantă din ultimii 40 de ani, respectiv că o mai mare liberalizare a piețelor va descătușa noi resurse de inovație și de creștere a economiei. Parțial, acest

Figura 2 - Evoluția prețurilor imobiliare pentru proprietățile noi în Statele Unite

Sursă: US Census

Figura 3 - Evoluția ratei dobânzii de politică monetară în Statele Unite, evoluția indicelui New York Stock Exchange și evoluția deficitului de cont curent al Statelor Unite în perioada 1990-2006

Sursă: NYSE, US Federal Reserve, apud. Witold Orlowski, *The Crisis and Beyond*

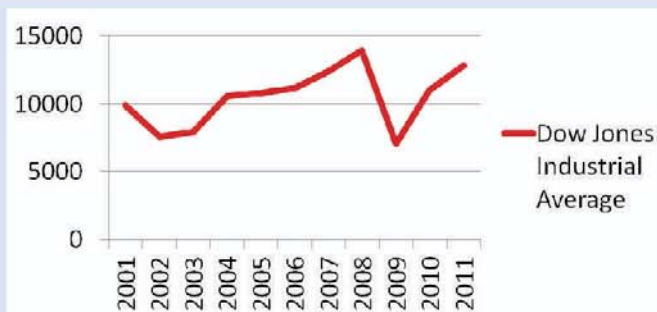
Figura 4 - Fluxurile de capital între Statele Unite și statele est-asiatice în perioada 1980-2010

Sursă: FMI apud. Witold Orlowski, *The Crisis and Beyond*

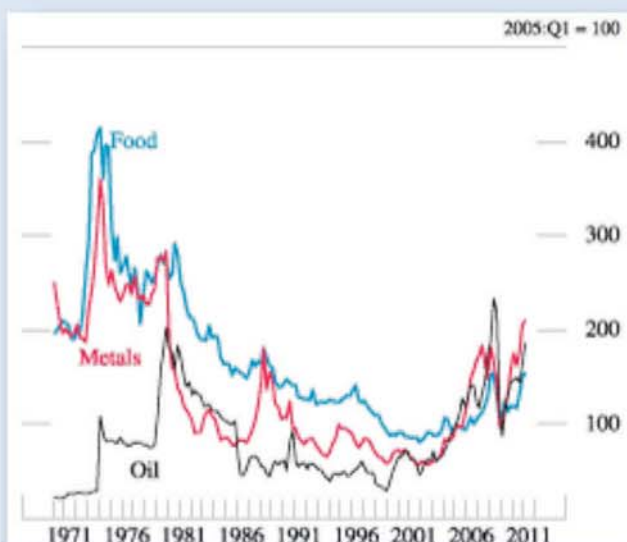
⁷ Despre fluxurile de capital de dinaintea declanșării crizei și modificarea acestora după 2008 vezi Marcel Fratzscher, *Capital flows, push versus pull factors and the global financial crisis*, European Central Bank, Working Paper Series, July 2011;

Figura 5 - Evoluția indicelui Dow Jones Industrial Average în perioada 2001-2011

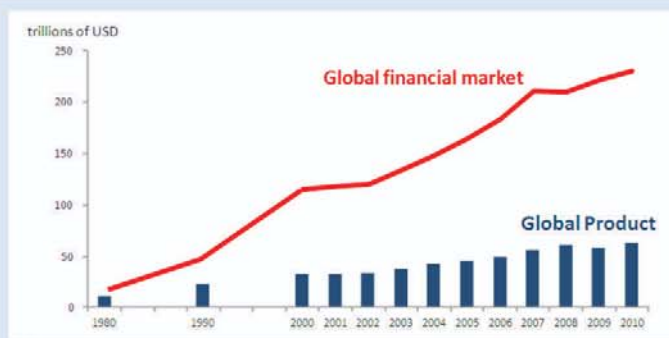
Sursă: NYSE

Figura 6 - Evoluția prețurilor materiilor prime și produselor agricole în termeni reali 1971-2011

Sursă: US Federal Reserve, apud. FMI

Figura 7 - Evoluția pieței financiare globale, comparativ cu Produsul Intern Brut Global

Sursă: BIS și Banca Mondială, apud. Witold Orlovski, The Crisis and Beyond

lucru este adevărat. În urma liberalizării volumul tranzacțiilor financiare internaționale a crescut de câteva ori.

În același timp, inovațiile în sistemul financiar s-au înmulțit. Ele au dus la dezvoltarea unor instrumente financiare complexe, așa cum au fost MBS și CDO (Mortgage Backed Securities și Collateralized Debt Obligation) pe care doar câțiva inițiați le înțelegeau cu adevărat și care au avut un rol important în declanșarea actualei crize. Piața globală financiară a depășit cu mult PIB-ul global.

Atunci când nici Keynes nu mai are răspunsurile la îndemână...

Odată declanșată actuala criză financiară, autoritățile de pretutindeni au reacționat, atât cât le-au permis resursele, în linia ortodoxiei keynesiste. După falimentele Bear Sterns, dar mai ales Lehman Brothers, care au pus în primejdie stabilitatea întregului sistem financiar global, autoritățile statale n-au mai permis vreun faliment bancar de proporții, intervenind în sprijinul propriilor bănci, cu prețul preluării datoriilor acestora și al naționalizării lor, o practică aproape de neconceput în perioada de dinainte de criză. De asemenea, au încercat să stimuleze economia prin investiții publice, acordarea de stimulente și prin relaxare fiscală.

Rezultatul a fost acumularea unor dezechilibre bugetare astronomice și scăderea de sub control a nivelului datoriei publice (în Irlanda bunăoară, deficitul bugetar aferent anului 2010 a fost un incredibil 32,4% ca urmare a preluării unei părți a sistemul bancar al țării de către stat). În prezent, numai Suedia și

Ungaria afișează un buget excedentar dintre statele membre ale Uniunii Europene, restul având deficite considerabile.⁸ Pe de altă parte, nici ajustarea bruscă a acestor deficite nu este o soluție fezabilă, căci asta nu ar face decât să arunce economiile într-o nouă recesiune.

Prin urmare, problema nu a fost rezolvată, ci doar transferată în sarcina statelor, adică în contul contribuabililor și al generațiilor viitoare; folosind sintagma președintelui Herbert Hoover - „**Fericiți cei tineri, căci ei vor moșteni datoria publică**”. Statele vor pompa lichiditate în sistem tipărint bani (quantitative easing). Spre deosebire de Marea Criză, vom vedea prăbușirea valorii banilor.

Spre ce ne îndreptăm?

Și atunci, care să fie soluția? Cum ieșim din acest impas? Un prim pas ar fi să ne aducem aminte de ceea ce spunea Joseph Stiglitz: „**crizele nu distrug neapărat activele unei economii, ci încrederea**”. Trebuie recâștigată încrederea în instituții, în guverne, în bănci, în companii, în piețe și în lideri. Căci actuala criză a fost accentuată și de un deficit semnificativ de leadership. Încrederea se câștigă respectând angajamentele. Între acestea, adoptarea unor norme de reglementare a sistemului financiar care să prevină reparația unor noi crize.

Este știut faptul că odată adoptată o reglementare prost concepută este foarte dificil de îndreptat. Orice sistem de reglementare trebuie să plece de la o analiză sub aspectul cost-beneficiu, pentru că orice cadru legislativ care creează obligații presupune costuri

suplimentare pentru business și, implicit, pentru contribuabili. Trebuie văzut în ce măsură beneficiile rezultate din adoptarea unor noi reglementări vor depăși costurile asociate implementării unor astfel de măsuri. Un bun exemplu în acest sens îl reprezintă legea Sarbanes-Oxley adoptată în Statele Unite în urma falimentului Enron.

Orice nouă arhitectură de reglementare a sistemului financiar trebuie să aibă în vedere câteva premise fundamentale. Întâi de toate trebuie să țină cont de faptul că piețele sunt acum globale, iar reglementarea nu mai poate fi doar națională pentru a fi eficientă. Este nevoie de consens nu doar la nivel european, dar și la nivel global pentru a avea un sistem financiar stabil.

Dacă reglementările vor funcționa doar în anumite state, ele nu vor fi eficiente în condițiile în care în Uniunea Europeană există libertatea de circulație a serviciilor, iar globalizarea face posibilă migrarea multor activități bancare în afara spațiului european.

Pârghia reglementării a fost utilizată pentru a atrage capital sau pentru a sprijini poziția unor campioni naționali, apărând în acest fel vulnerabilități în sistemul de apărare a stabilității financiare a Pieței Unice. Cel mai recent exemplu este definiția capitalului. Odată ce un instrument hibrid de capital a fost acceptat într-o jurisdicție ca și capital de reglementare de calitate (high quality regulatory capital), s-a creat o presiune asupra celorlalte jurisdicții de supraveghere de a accepta același tip de instrument. Chiar dacă alte autorități de reglementare au avut abordări mai „ortodoxe” și au încercat să mențină un control mai riguros, calitatea capitalului băncilor din spațiul UE s-a deteriorat.

Ne putem aștepta la întărirea cadrului de reglementare și supraveghere pentru bănci: mai multe controale, mai multe cerințe de capital, lichiditate și solvabilitate. O întărire a guvernantei corporative, ceea ce este de dorit pentru orice sector economic, nu doar pentru cel financiar. Aceste sisteme și proceduri vor fi însă complexe și costisitoare, ceea ce se va răsfrânge în ultimă instanță asupra tuturor actorilor economici și va genera o rată mai redusă de creștere în economiile dezvoltate.

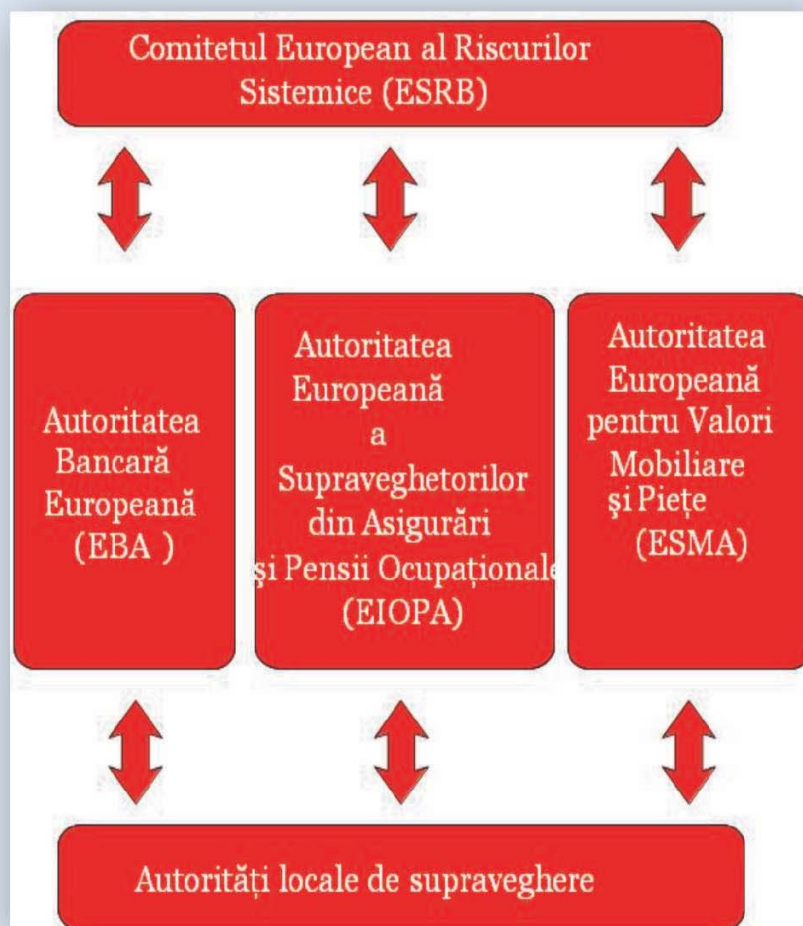
Un subiect intens dezbătut este cel al cerințelor de capital - cerințe aplicate diferit în funcție de jurisdicție. Costul capitalului la nivel internațional crește și majorarea lui în scopuri prudentiale influențează profitabilitatea băncilor, care la rândul lor vor crește prețul produselor oferite... și astfel va favoriza migrarea către surse non-bancare de finanțare, mai ieftine, dar mai puțin reglementate...

Începând cu ianuarie 2011, Uniunea Europeană are trei noi autorități de supraveghere care vizează sectoarele bancar, asigurări și pensii, precum și piața de capital (Autoritatea Bancară Europeană, Autoritatea Europeană a Supraveghetorilor din Asigurări și Pensii Ocupaționale, Autoritatea Europeană pentru Valori Mobiliare) (vezi Fig. 8). Ele vor lucra în strânsă legătură cu autoritățile de supraveghere la nivel național în încercarea de a asigura un cadru armonizat de reglementări, precum și aplicarea lor strictă.

Discuțiile în jurul noului edificiu de supraveghere au căutat să identifice compromisuri rezonabile între dorința de a reconcilia necesitatea pentru o supraveghere mai eficientă și ostilitatea anumitor guverne față de sporirea integrării instituționale. Sarcinile celor trei

⁸ Cf. Date Eurostat, http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/gen_gov_data/documents/2011/ccab_spring_en.pdf;

Figura 8 - Noul cadru instituțional de supraveghere financiară în Uniunea Europeană

Sursă: Analiză PwC

noi autorități de supraveghere se referă la crearea standardelor tehnice de implementare la nivel național și medierea în cazul disputelor între autoritățile de supraveghere locale, însă supravegherea instituțiilor financiare și a piețelor va continua să se facă local.

Guvernatorul Băncii Angliei făcea în 2009 un apel la revenirea la „utility banking” – revenirea la funcțiile primare

ale băncilor – intermedierea financiară și facilitarea plăților. Variantele vehiculate oscilau de la varianta adoptată de Statele Unite (un nou Glass Steagal Act), separarea activităților bancare comerciale de cele de investment banking sau variantele separării economisirii și creditării de restul activităților bancare.

Raportul Comisiei Bancare Independente („ICB”) din Marea Britanie cerea

autorităților guvernamentale să impună separarea dintre operațiunile de retail și cele de investment banking pentru băncile britanice (așa numitul „ring-fence”), propunând o abordare mult mai radicală față de restul Europei. Raportul ICB propune ca toate activitățile de retail banking și servicii către companii mici și mijlocii să fie făcute de o entitate separată, cu structura organizatorică și cerințe de capital diferite (chiar mai mari decât cele stipulate de reglementările internaționale). Se dorește astfel o reducere a riscului asociat cu operațiunile de investment banking și limitarea intervenției statului în situație de criză doar pentru entitățile care pot afecta marea masă a clienților.

Situația este diferită în Spania, unde se încurajează consolidarea sistemului bancar prin fuziunea unei părți a operațiunilor (administrare riscuri, operațiuni de trezorerie, evaluare credite, control intern și cerințe de reglementare) a patru bănci regionale de economii. Motivul invocat de autoritatea de supraveghere - Banca Centrală a Spaniei: „întărirea solvabilității și a activelor”.

În orice variantă, separarea activităților va duce inevitabil la adâncirea fragmentării și, implicit, la nevoi și eforturi sporite de supraveghere (deci costuri suplimentare), precum și la cerințe de capital și de lichiditate crescute.

În ceea ce privește întărirea disciplinei bugetare, o serie de state europene iau în considerare limitarea prin constituție a nivelului deficitului bugetar și a datoriei publice. Aceasta deoarece s-a considerat că, în condițiile unei crize majore, statele nu au respectat prevederile Pactului de Stabilitate.⁹

⁹ Despre încălcarea sistematică a prevederilor Pactului de Stabilitate și Creștere de către Statele Membre ale Zonei Euro, vezi Ludger Schuknecht, Philippe Moutot, Philipp Rother and Jürgen Stark, *The Stability and Growth Pact. Crisis and Reform*, European Central Bank, Occasional Paper Series, September 2011 și Demosthenes Ioannou and Livio Stracca, *Have Euro Area and EU economic governance worked? Just the facts*, European Central Banks, Working Paper Series, May 2011;

Cum poți să oblige guvernele să-și respecte obligațiile atunci când ele vor invoca oricând nevoia de flexibilitate pentru a face față unei crize? Căci ce s-ar fi întâmplat dacă statele nu intervineau pentru salvarea și recapitalizarea băncilor? Colapsul ar fi putut antrena economia globală într-un torent devastator!

Cei mai mulți oameni ar fi foarte fericiți cu reguli clare care să se poată aplica cu ușurință. O lume previzibilă și sigură. Pe de altă parte, prin natura sa, capitalismul presupune asumarea de riscuri cu speranța recompensei. De aceea, capitalismul a împins frontierele, făcând posibil progresul și prosperitatea. De unde și dilema reglementării: la o extremă - abordare excesivă, care duce la osificare și lipsă de progres, reprezentând o piedică pentru mediul de afaceri, la cealaltă - o abordare laxă, care poate lăsa porțițe pentru abuzuri și generează crize. Cred că toți ne dorim să fie găsită justa măsură.

Procesul de reglementare este în esență unul reactiv, care urmează evoluțiile din lumea afacerilor. Este, folosind expresia lui Lucian Croitoru, expert BNR, „o privire înainte cu fața întoarsă spre trecut”. Or, tocmai pentru acest lucru sunt folositoare privirile retrospective, în sensul „duratei lungi” invocate anterior. Pentru că astfel putem cerne ceea ce este doar vremelnic (așa cum sunt fluctuațiile economiei și ale piețelor de capital), de existența și funcționarea structurilor. Acestea fiind mult mai persistente. Unele dintre instituțiile create în urma Marii Crize din anii 30 sunt active și astăzi. Altele, nou-apărute ca urmare a actualei crize, vor contura lumea de mâine. Autoritatea Bancară Europeană ar putea fi una dintre cheile viitorului construcției europene. Iar întărirea disciplinei fiscale și bugetare la nivelul UE prin adoptarea „Semestrului european” lasă loc unei mai adânci integrări care

să includă și politicile fiscale. Nevoia de supraveghere și reglementare consolidată duce la transfer de suveranitate cu toate implicațiile politice, iar în Europa va duce la accelerarea integrării. Europa este încă un șantier în lucru, iar integrarea sectorului financiar și reglementarea acestuia joacă un rol primordial în construcția unei eventuale Europe cu adevărat unite.

În acest sens ar merita să fie dezbătut

echilibrul între guvernare (eminamente politică) și guvernanță (mai largă și birocratică și, cel puțin în teorie, apolitică) în arhitectura viitoare a Europei.

În final, cred că ar fi bine să ne reamintim cuvintele lui Aristotel care spunea că „virtutea justiției constă în moderație, atunci când este reglementată cu înțelepciune.” Sintagma poate fi aplicată la fel de bine și sistemelor de reglementare.

Bibliografie

- Chin, Alycia and Warusawitharana, Missaka, *Financial Market Shocks during the Great Depression*, Finance and Economics Discussion Series Divisions of Research & Statistics and Monetary Affairs Federal Reserve Board, Washington, D.C, 2010;
- Fergusson, Nial and Kotlikoff, Laurence, *How to take moral hazard out of banking*;
- Fratzscher, Marcel, *Capital flows, push versus pull factors and the global financial crisis*, European Central Bank, Working Paper Series, July 2011;
- Ioannou, Demosthenes and Stracca, Livio, *Have Euro Area and EU economic governance worked? Just the facts*, European Central Banks, Working Paper Series, May 2011;
- Isărescu, Mugur, *Growth, Capital Flows and Fiscal Deficits: Some Thoughts in the Aftermath of the Recent Crisis*, București, mai 2011;
- Kupiec, Paul H.; Ramirez, Carlos, *Bank Failures and the Cost of Systemic Risk*, http://www.frbatlanta.org/filelegacydocs/seminars/seminar_kupiec_032410.pdf;
- Murgescu, Bogdan, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice 1500-2010*. Ed. Polirom, Iași, 2010, pag. 256 - 257;
- Nier, Erlend and Baumann, Ursel, *Market discipline, disclosure and moral hazard in banking*, <http://www.bis.org/bcbs/events/wkshop0303/p10nierbaum.pdf>
- Romer, Christina D. 1999., *Changes in Business Cycles: Evidence and Explanations*, Journal of Economic Perspectives 13, no. 2, pag. 23-44;
- Schuknecht, Ludger; Moutot, Philippe; Rother, Philipp and Stark, Jürgen, *The Stability and Growth Pact. Crisis and Reform*, European Central Bank, Occasional Paper Series, September 2011;
- Wicker, Elmus, *Banking Panics in the US 1873-1933*, <http://eh.net/encyclopedia/article/wicker.banking.panics.us>
- Eurostat, http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/gen_gov_data/documents/2011/ccab_spring_en.pdf;
- Interim report to G20 Leaders, Financial Stability Board*, June 2010, *Reducing the moral hazard posed by systematically important financial institutions*;
- Independent Commission on Banking - Final Report Recommendations*, September 2011, <http://bankingcommission.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2010/07/ICB-Final-Report.pdf>;

Studiu comparativ asupra cadrului juridic al auditului financiar în România și Spania

Ioana Iuliana POP (GRIGORESCU)*

Abstract

The Juridical Framework of the Financial Audit in Romania and Spain

This article outlines the juridical framework of the financial audit from Romania and Spain and explain the way in which have been adopted regulation of the European Directives in the legislations of the two countries. During the research it has been realised a comparative analysis of the particularities of the financial audit in the two countries, referring to the professional bodies, public surveillance, naming and demitting the auditors, independence, fees, adopting the International Standards of Audit, the responsibility of the auditors and the level of the size criteria for the firms to have the obligation to audit themselves.

Therefore it is demonstrated that in Romania and Spain important steps have been made in harmonizing the financial audit process, both in the legislative and professional frame of the two countries which present several similarities, the differences being less significant. To conclude it is recommended to the Accounting and Audit Institute from Spain to accelerate the harmonizing process of the Technical Norms with the International Standards of Audit, and for Romania - a decrease of the legal limits of audit.

Key words: *harmonizing process, International Audit Standards, European Directives, juridical and professional frame, similitude, particularities*

JEL Classification: M42

Cuvinte cheie: *proces de armonizare, Standarde Internaționale de Audit, Directive Europene, cadrul juridic și profesional, similitudini, particularități*

1. Introducere

Globalizarea economiei este considerată principalul impulsor al procesului de armonizare contabilă, în ideea de a obține un grad înalt de comparabilitate a informațiilor financiare, în context internațional. Acest proces de armonizare s-a remarcat și în domeniul auditului financiar.

Stabilirea unor reguli și norme în interiorul Uniunii Europene necesită obținerea armonizării între statele Comunității. În acest sens s-a optat pentru elaborarea de Directive, care se adresează statelor membre și presupun adaptarea legislațiilor naționale la liniile trasate de către acestea.

Ipoteza de la care pleacă această cercetare se referă la faptul că în România și Spania s-au făcut pași importanți în armonizarea procesului de audit financiar, astfel încât cadrul juridic și profesional al celor două țări prezintă multe similitudini, diferențele fiind puțin semnificative.

Obiectivele propuse în acest articol se referă la determinarea modului în care s-au adoptat reglementările Directivelor europene în legislația românească și spaniolă și la realizarea unei analize comparative a particularităților auditului financiar din cele două țări.

2. Metodologia de cercetare

Pentru demonstrarea ipotezei și realizarea obiectivelor propuse am utilizat o metodă de cercetare mixtă, îmbinând cercetarea calitativă cu cea cantitativă. Astfel, am utilizat cercetarea descrip-

* Drd., Universitatea "1 Decembrie 1918" Alba Iulia, România, în cotutelă cu Universitatea Lleida, Spania, e-mail: ioanaiuliana69@yahoo.com

tivă, documentară, care se referă la documente precum: legislația în materie de audit din România, Spania și U.E., [Standardele Internaționale de Audit](#), [Directivile Europene cu privire la activitatea de audit financiar](#), [Ghidurile profesionale](#) și [Normele tehnice de audit](#) din România și Spania.

Cercetarea comparativă este prezentă de-a lungul întregii cercetări. Nu ne-am limitat la simpla descriere a situației existente, ci am încercat și o cercetare de analizare și explicare a diferențele descoperite, a cauzelor și implicațiilor acestora.

Cercetarea cantitativă se referă la datele numerice culese, care privesc piața de audit din România și Spania, sau la limitele cantitative stabilite pentru ca firmele să aibă obligația de a se audita. Aceste date au fost culese din bazele de date electronice ale CAFR și ICAC Spania, fiind analizate în evoluția lor, combinate și comparate încât să putem extrage concluzii interesante în concordanță cu obiectivele cercetării.

3. Legislația din domeniul auditului financiar din România și Spania

În Spania, pentru adoptarea Directivei a IV-a, a VII-a și a VIII-a s-a emis Legea nr. 19/1988 privind auditul financiar, Real Decreto 1636/1990, prin care se aprobă Regulamentul ce dezvoltă Legea 19/1988 și Legea nr. 18/1989 de reformare parțială a legislației comerciale. Pentru aplicarea Directivei 2006/43/CE se întârzie aproape patru ani, când se adoptă Legea nr. 12/2010 care

modifică și completează Legea 19/1988. În anul 2011, deoarece cele două legi în vigoare se amestecau tratând aceeași problemă, apare Textul revizuit al Legii Auditului Financiar¹, care abrogă Legea 19/1988 și Legea 12/2010.

În cazul României, în anul 1999 s-a emis O.U.G. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, iar pentru transpunerea Directivei 2006/43/CE se emite Ordonanța de Urgență 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare și al situațiilor financiare anuale consolidate, aprobată cu modificări prin Legea nr. 278/2008. Apoi, în anul 2010 apare Legea nr. 26/2010 pentru modificarea și completarea O.U.G. 75/1999 privind activitatea de audit financiar.

4. Diferențe legislative în materie de audit financiar între România și Spania

În continuare, vom analiza modul în care au fost preluate în cadrul legislațiilor naționale românești și spaniole prevederile Directivelor Europene și diferențele dintre acestea. Nu vom proceda la o analiză articol cu articol, ci vom avea în vedere aspectele care ni se par mai interesante.

4.1. ORGANISMELE PROFESIONALE

Directiva 2006/43/CE specifică în Cap.II, art. 3 că „[Fiecare stat membru desemnează autoritățile competente, care trebuie să facă obiectul unui sistem de supraveghere publică](#)”.

În România, conform O.U. 90/2008, Cap. II, art.3(2) „[Autoritatea competentă pentru autorizarea auditorilor statuari și a firmelor de audit este Camera Auditorilor Financieri. Responsabilitatea finală revine organismului de supraveghere publică](#)”. CAFR a deschis Registrul Public al Auditorilor din România. Legea 26/2010 stipulează, modificând prevederea O.U.G. 75/1999, că „[Auditorii financiar activi și nonactivi se înscriu în Registrul Public](#)”.

În Spania, Textul revizuit al Legii Auditului Financiar din 2011 în art. 2 stabilește că instituția care organizează și reglementează activitatea de audit în Spania este Institutul de Contabilitate și Audit (ICAC). Acest organism autorizează înscrierea persoanelor fizice și juridice în Registrul Oficial al Auditorilor (ROAC).

De remarcat în Spania existența, pe lângă Institutul de Contabilitate și Audit (ICAC), a încă trei organizații profesionale: Instituto de Censores Auditores Jurados din Spania, Registro General de Auditores de los Titulares Mercantiles y Empresariales din Spania (REGA) și Registro de Economistas Auditores din Spania (REA). Legea Auditului Financiar din această țară a stabilit un model de organizare și control al profesiei mixt, în care participă ICAC și cele trei organizații. Acestea execută în general atribuții delegate de către ICAC, cum ar fi organizarea cursurilor și examenelor de aptitudini profesionale pentru înregistrare în ROAC, elaborarea Normelor Tehnice de Audit, au competențe de control tehnic, organizează cursurile de formare profesională ale auditorilor membri, în timp ce ICAC are competențe de supervizare a acestor activități. Din punctul de vedere al auditorilor, rolul

¹ Textul revizuit al Legii Auditului Financiar este aprobat prin Real Decreto nr. 1/2011, publicat în BOE nr. 157 din 2 iulie 2011

deosebit al acestor organizații profesionale constă în lupta pe care o duc permanent pentru obținerea drepturilor lor profesionale.

4.2. SUPRAVEGHEREA PUBLICĂ

Sistemul de supraveghere publică a fost impus statelor membre ale Comunității de către Directiva 2006/43/CE prin Cap. VIII, art. 32-38, care prevede că „**toți auditorii legali și toate firmele de audit fac obiectul supravegherii publice**”. Acest sistem se referă la activități precum: autorizarea și înregistrarea auditorilor, adaptarea standardelor referitoare la etica profesională, sistemul de control intern al calității, pregătirea continuă, asigurarea calității sistemelor din investigație și disciplină, publicarea programelor și rapoartelor de activitate, cooperarea eficientă la nivelul Comunității.

În România se adoptă întocmai aceste dispoziții prin redactarea Cap. VIII, art. 38-43 a O.U. 90/2008 și mai ales în Titlul II al acestei ordonanțe care poartă denumirea organului de supraveghere publică, adică „**Consiliul pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar**”. Aici se detaliază teme legate de organizarea și funcționarea Consiliului, atribuții de supraveghere asupra CAFR, principii, obiective, conducere, finanțare sau cooperarea cu autoritățile competente din statele membre sau din țările terțe.

În Spania, Textul revizuit al Legii Auditului Financiar specifică în Cap. IV, art. 27 că „**sistemul de supervizare publică va fi condus de Institutul de Contabilitate și Audit (ICAC)**”. El va adopta norme de etică, formarea și pregătirea continuă a auditorilor și răspunde de controlul calității, controlul activității de audit, asigurarea calității sistemului de disciplină, cooperare internațională pe teme de supervizare publică cu statele

membre U.E. și cu țările terțe. Având în vedere precizarea Directivei U.E. în ce privește sistemul de supraveghere publică, autoritățile spaniole au decis să nu înființeze un alt organism, ci au extins atribuțiile aceleiași instituții (ICAC), precizând că acestea îi revin în exclusivitate și că ele nu pot fi delegate altor organisme profesionale.

Credem că România a reușit un nivel mai ridicat de transpunere a Directivei 2006/43/CE decât Spania, deoarece a procedat la crearea unei noi instituții și anume a Consiliului pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar, care supraveghează activitatea auditului statutar.

Într-o analiză din anul 2009 privind transpunerea Directivei 2006/43/CE, Comisia Europeană precizează că regretă că nu toate statele membre au introdus sistemul de supraveghere publică impus de directivă și că există diferențe considerabile între state privind formele de supraveghere publică introduse. Totodată, Comisia a subliniat că supravegherea publică în temeiul directivei trebuie organizată astfel încât conflictele de interese să fie evitate.

4.3. NUMIREA ȘI DEMITEREA AUDITORILOR STATUTARI

Directiva 2006/43/CE în Cap. IX, art. 37 și 38 stipulează că auditorul legal sau firma de audit sunt numiți de „**Adunarea Generală a Acționarilor sau a membrilor entității auditate**” și că pot fi demisi „**numai în cazul în care există motive temeinice**”, reglementare transpusă întocmai și în România prin cap. IX, art. 44 și 45 al O.U.90/2008. Tot în Directivă se adaugă că „**Divergența de opinii cu privire la tratamentele contabile sau procedurile de audit nu reprezintă motive temeinice pentru demitere**”. În cazul demiterii sau demisiei în perioada amintită, va trebui informat Consiliul

pentru Supraveghere a Activității de Audit Statutar din România sau ICAC din Spania, explicându-se motivele.

În plus, în Spania, Textul revizuit al Legii Auditului Financiar în art. 19 stipulează că prima perioadă de contractare a auditorului „**nu poate să fie inferioară de 3 ani, nici superioară de 9 ani**”. La terminarea perioadei inițiale nu se va putea renunța la serviciile auditorului contractat fără să existe „**o cauză justă**”.

4.4. INDEPENDENȚA

Din motive de independență, Directiva 2006/43/CE în art. 42 (2) impune auditorilor legali ai instituțiilor de interes public să se rotească la cel mult 7 ani de la data numirii, putând să revină după o perioadă de cel puțin 2 ani.

Textul revizuit al Legii Auditului Financiar din Spania stipulează acest lucru în cazul societăților de interes public sau al entității a cărei cifră de afaceri depășește 50.000.000 de euro. În România, art. 48 al O.U. 90/2008 se referă numai la instituțiile de interes public.

Tot din considerente legate de independență, Directiva 2006/43/CE în art. 42(3) stabilește o perioadă de 2 ani în care auditorul legal sau partenerului-cheie care efectuează auditul legal „**nu i se permite să ocupe un post de conducere important în cadrul entității auditate**”. Această reglementare este transpusă și în auditul statutar românesc prin art. 48(3) al O.U. 90/2008, iar în legislația spaniolă prin art. 14 al Textului revizuit al Legii Auditului Financiar. În Spania această perioadă s-a redus, deoarece vechea Lege 19/1988 a auditului o stabilea la 3 ani.

O altă prevedere a Directivei din 2006 se referă la situațiile de incompatibilitate în care se poate găsi auditorul statutar, dacă anterior acesta a ocupat în entitatea care urmează să fie auditată

anumite funcții sau dacă are anumite legături cu entitatea auditată. Directiva stipulează că „un auditor legal sau o firmă de audit nu efectuează un audit legal în cazul în care există orice relație financiară directă sau indirectă, relații de afaceri, de încadrare în muncă” sau de „autoverificare a propriei activități, interes propriu, familiaritate, încredere sau intimitate”. Statele membre se vor asigura că auditorul legal „documentează în dosarele de audit toate amenințările semnificative la adresa independenței”, lăsând la latitudinea acestora stabilirea perioadelor de incompatibilitate.

Astfel, Textul revizuit al Legii Auditului Financiar din 2011 din Spania, în art. 14 stabilește perioada de incompatibilitate la un an, ea fiind redusă, deoarece vechea Lege 19/1988 o stabilea la 3 ani.

În România, Regulamentul de organizare și funcționare a Camerei Auditorilor Financieri din România, în Cap. V, art. 61 fixează perioada de incompatibilitate la 2 ani.

Considerăm că diferențele în ani în cazul numirii inițiale a auditorilor sau a perioadei de incompatibilitate nu sunt semnificative, deoarece ele sunt mici și în plus au fost impuse având la bază același principii.

4.5. ONORARIILE

În ce privește onorariile, Directiva 2006/43/CE prevede că statele membre asigură „existența unor norme corespunzătoare care prevăd că onorariile...nu sunt influențate sau determinate de prestarea de servicii suplimentare entității auditate și nu pot fi condiționate în nici un fel”.

În România O.U.90/2008 în art. 27 prevede exact același lucru, adăugând în plus că onorariile „sunt adecvate pentru activitatea care urmează să fie efec-

tuată”, iar Regulamentul de organizare și funcționare a Camerei Auditorilor Financieri din România, Cap. V, în art. 60(3) specifică că auditorii statuari „nu au nici un fel de alte interese materiale directe sau indirecte în raport cu aceștia, cu excepția onorariilor convenite pentru munca prestată în calitate de auditor financiar”.

Textul revizuit al Legii Auditului Financiar din Spania în art. 21 precizează că „onorariile corespunzătoare serviciilor de audit se fixează...înainte de a începe desfășurarea activității, pentru toată perioada contractată” și că aceste onorarii „nu vor putea fi influențate sau determinate de prestarea unor servicii conexe pentru aceeași entitate, nici nu se vor putea baza pe nici un tip de condiționare sau condiție distinctă schimbărilor de circumstanțe care au servit ca bază pentru fixarea onorariilor”.

În România, potrivit prevederilor anexei 1, capitolul VI, litera B, punctul 36, litera „h” din Hotărârea Consiliului CAFR nr. 274 din 15 decembrie 2011, pentru modificarea și completarea Hotărârii Consiliului CAFR nr. 182 din 22 septembrie 2010 pentru aprobarea Procedurilor privind revizuirea activității de audit financiar și a altor activități desfășurate de auditorii financieri, „până la data de 15 februarie a fiecărui an, Camera Auditorilor Financieri din România va publica pe site-ul propriu nivelul mediu al onorariului orar rezultat din inspecțiile de calitate efectuate în exercițiul anterior.” Astfel:

- pentru anul 2009 a rezultat un nivel mediu al onorariului orar în valoare de 102 lei/oră;
- pentru anul 2010 a rezultat un nivel mediu al onorariului orar în valoare de 97 lei/oră.

Nivelul mediu anual al cursului valutar afișat de BNR pentru moneda euro în

anul 2009 a fost de 4,2373 RON, iar pentru anul 2010 a fost de 4,2099 RON.

Astfel rezultă, pentru anul 2009, în România, nivelul mediu al onorariului la 24,07 euro/oră, iar pentru anul 2010 la 23,04 euro/oră.

În Spania, Institutul de Contabilitate și Audit publică anual în Buletinul său Oficial (BOICAC) „Situția auditului în Spania”. În Situația pentru anul 2009 valoarea medie a onorariului a fost publicată la valoarea de 34,63 euro/oră, iar în Situația pentru anul 2010 la 33,147 euro/oră.

Se observă în ambele țări o scădere a valorii medii anuale din anul 2009 în anul 2010 cu 4,27%, respectiv 4,30 %, fenomen provocat de criza economică actuală.

Auditorii din România încasează în medie pentru o oră de lucru aproximativ 69,5% din cât încasează auditorii din Spania. Diferențele între nivelul mediu al onorariilor facturate pe oră decurg din nivele diferite de dezvoltare economică din cele două țări.

4.6. ADOPTAREA STANDARDELOR INTERNAȚIONALE DE AUDIT

În statele membre ale Comunității Europene toate auditurile legale trebuie să fie efectuate pe baza Standardelor Internaționale de Audit. Directiva 2006/43/CE, prin art. 26, impune statelor membre și deci „auditorilor legali și firmelor de audit să efectueze auditurile legale în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit adoptate de Comisie”. Adaugă că „statele membre pot aplica un Standard Național de auditare atâta timp cât Comisia nu adoptă un Standard Internațional de Audit care se referă la aceeași problemă” și că statele membre „pot impune proceduri sau cerințe suplimentare

...sau pot elimina unele părți, dar numai în cazul în care acestea decurg din cerințe interne specifice”.

În România reglementarea se transpune întocmai, prin cap. V, art. 28 al O.U.90/2008, unde se menționează că Standardele Internaționale de Audit vor fi preluate, în sensul traducerii, în totalitatea lor.

În Spania situația este diferită. Înainte de adoptarea Standardelor Internaționale de Audit funcționau foarte bine Normele Tehnice de Audit, elaborate de corporațiile profesionale în anul 1991. Real Decreto 1/2011 prin care se aprobă Textul Revizuit al Legii Auditului Financiar prevede în art. 6 că normele de audit care trebuie respectate în Spania sunt cele cuprinse în „...Standardele Internaționale de Audit adoptate de către U.E. și Normele Tehnice de Audit din Spania, în acele aspecte nereglementate de către normele internaționale”. Așadar, din acest paragraf rezultă clar că din momentul publicării noii Legi a Auditului Financiar, Standardele Internaționale de Audit (ISA) au prioritate în fața Normelor Tehnice emise de ICAC. În continuare, se precizează însă că „Normele tehnice de audit.....vor fi elaborate, adaptate și revizuite, astfel încât să fie de acord cu Standardele Internaționale de Audit adoptate de U.E.”. Se vor adăuga „cerințe adiționale” și vor declara neaplicabile acele părți din ISA care vin în contradicție cu legislația națională.

Situația actuală se prezintă în felul următor: ICAC a introdus în cursul anului 2010 și 2011 următoarele modificări la Normele Tehnice, astfel încât acestea să nu contravină ISA:

- Rezoluția din 7 oct. 2010 asupra „valorii rezonabile”;

- Rezoluția din 21 dec. 2010 asupra „cifrelor și conturilor anuale comparative”;
- Rezoluția din 21 dec. 2010 asupra Raportului de audit;
- Rezoluția din 27 iunie 2011 asupra „relațiilor între auditori”;
- Rezoluția din 26 oct. 2011 despre Norma de Calitate Internă pentru auditori și societățile de audit. Această ultimă rezoluție este singura care a fost efectiv tradusă după ISQC1 (International Standard on Quality Control), restul au fost adaptate.

Așadar, în România s-a realizat o ADOPTARE a ISA, o preluare în întregime, în sensul traducerii integrale a ISA, pe când în Spania s-a realizat o ADAPTARE parțială a Normelor Tehnice la ISA. Acest motiv a determinat o mare confuzie între auditorii din Spania, care în anumite probleme nu știu ce trebuie să aplice – normele naționale sau cele internaționale.

De exemplu, în ceea ce privește numărul maxim de ore care pot fi efectuate de către un auditor în decursul unui an, Normele tehnice din anul 1991 spun că auditorul împreună cu echipa sa „nu poate accepta lucrări care să depășească capacitatea anuală ... de maxim 25.000 de ore”. Această cifră se poate multiplica în cazul unei societăți cu mai mulți asociați. Noua Normă de Calitate Internă nu fixează nici o limită maximă de ore este anacronică, deoarece în ultimii 20 de ani s-au produs importante schimbări pe linie tehnologică, astăzi utilizându-se medii informatice performante, nivelul de pregătire al personalului este diferit, se

utilizează tehnici de eșantionare și putem vorbi de diferite nivele de risc.

Comisia Europeană sublinia că întârzierea nejustificată a adoptării pe plan național a Standardelor Internaționale de Audit (ISA) ar putea avea un efect dăunător asupra cadrului de reglementare, sporind fragmentarea, ceea ce contravine obiectivului general al Directivei.

4.7. RESPONSABILITATEA AUDITORULUI

În ce privește responsabilitatea auditorului Directiva 2006/43/CE lasă libertate de reglementare statelor membre și spune în art. 30 că acestea „se asigură că există sisteme eficiente de investigații și sancțiuni pentru a detecta, corecta și preveni efectuarea necorespunzătoare a auditului legal”. Mai precizează că aceste sancțiuni vor fi „prezentate în mod adecvat publicului”, adică vor fi publicate. În acest sens, O.U. 90/2008 din România prevede în art. 37 că auditorii statutar și firmele de audit „răspund pentru orice daune provocate ... firma de audit este răspunzătoare împreună cu auditorul statutar”. Auditorii și firmele au obligația de a-și încheia o asigurare obligatorie pentru acoperirea riscurilor profesionale.

Ulterior, Comisia Europeană în data de 5 iunie 2008 emite o Recomandare privind limitarea răspunderii civile a auditorilor statutar și a firmelor de audit². Ca urmare, Consiliul pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar din România emite Decizia nr. 17/2011 pentru aprobarea Regulamentului privind limitarea răspunderii civile a auditorilor statutar și a firmelor de audit, stabilind limita maximă a cuantumului răspunderii auditorilor pen-

² Recomandare privind limitarea răspunderii civile a auditorilor statutar și a firmelor de audit (2008/473/CE), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L162 din 21 iunie 2008

tru prejudiciile provocate la „**contravaloarea a trei onorarii de audit stabilite în Contractul de audit**” în cazul unei societăți comerciale care nu este cuprinsă în categoria entităților de interes public și „**contravaloarea a cinci onorarii de audit stabilite în Contractul de audit**” în cazul unei entități de interes public, precizând în plus că nu se pot pretinde mai multe despăgubiri pentru aceeași faptă și că aceste prevederi nu se aplică în cazul în care se dovedește că încălcarea îndatoririlor profesionale de către auditorii statutari sau de către firmele de audit s-a făcut cu intenție directă. Acțiunea în instanță împotriva auditorilor poate fi depusă în termen de maxim 3 ani de la data emiterii Raportului de

audit care a generat prejudiciul.

În cazul Spaniei, Textul revizuit al Legii Auditului Financiar din 2011, în art. 32-35 arată că infracțiunile comise de auditori sau firmele de audit se împart în trei categorii: foarte grave, grave și ușoare, exemplificând fiecare caz. Art. 36 al legii prezintă sancțiunile în structura menționată în Tabelul nr. 1.

În plus, la stabilirea sancțiunilor se va avea în vedere natura și importanța infracțiunii, gravitatea prejudiciului, dacă a fost săvârșită intenționat, consecvențele defavorabile pentru economia națională, antecedentele infractorului, circumstanțele în care s-a produs și dacă este vorba de o entitate de interes

public sau nu. De asemenea, sunt stabilite și anumite sume fixe în euro, care în cazul unui volum foarte mic sau foarte mare de ore, deci a unor onorarii mici sau foarte mari, să nu permită denaturarea sumelor.

Infracțiunile foarte grave, grave și ușoare vor fi trecute în Registrul Oficial al Auditorilor, minus cele care au presupus numai avertisment. Infracțiunile se prescriu astfel: cele ușoare într-un an, cele grave în doi ani și cele foarte grave în trei ani.

Observăm, așadar, o diferență între cele două țări. Dacă în România limita maximă a cuantumului este între 3 și 5 onorarii, în funcție de tipul entității audi-

Tabel 1 - Repartizarea sancțiunilor pe tipuri de infracțiuni în Spania

INFRAȚIUNI	AUDITORI STATUTARI	FIRME DE AUDIT
INFRAȚIUNI FOARTE GRAVE	<ul style="list-style-type: none"> - retragerea autorizației și ștergerea din ROAC; - suspendarea autorizației pentru o perioadă între 2 și 5 ani; - amendă în valoare de între 6 și 9 ori cantitatea facturată pentru raportul care a generat prejudiciul, dar care nu poate fi inferioară a 18.001 euro, nici superioară a 36.000 euro. 	<ul style="list-style-type: none"> - retragerea autorizației și ștergerea din ROAC; - amendă în valoare de între 3 și 6% din cantitatea facturată în onorarii pentru activitatea de audit în anul financiar încheiat înainte de impunerea sancțiunii, dar nu poate fi mai puțin de 24.000 euro. <p>În plus, pentru auditorul care semnează în numele firmei:</p> <ul style="list-style-type: none"> - retragerea autorizației și ștergerea din ROAC; - suspendarea autorizației pentru o perioadă între 2 și 5 ani; - amendă în valoare de între 6 și 9 ori cantitatea facturată pentru raportul care a generat prejudiciul, dar care nu poate fi inferioară a 12.001 euro, nici superioară a 24.000 euro.
INFRAȚIUNI GRAVE	<ul style="list-style-type: none"> - suspendarea autorizației pentru o perioadă de până la 2 ani; - amendă în valoare de între 2 și 5 ori cantitatea facturată pentru raportul care a generat prejudiciul, dar care nu poate fi inferioară a 6.001 euro, nici superioară a 12.000 euro. 	<ul style="list-style-type: none"> - amendă în valoare de 3% ori cantitatea facturată în onorarii pentru activitatea de audit în anul financiar încheiat înainte de impunerea sancțiunii, dar nu poate fi mai puțin de 12.000 euro, sau retragerea autorizației și ștergerea din ROAC. <p>În plus, pentru auditorul care semnează în numele firmei:</p> <ul style="list-style-type: none"> - suspendarea autorizației pentru o perioadă până la 2 ani; - amendă între 3.000 și 6000 euro.
INFRAȚIUNI UȘOARE	<ul style="list-style-type: none"> - amendă până la valoarea de 6.000 euro; - avertisment. 	<ul style="list-style-type: none"> - amendă până la valoarea de 6.000 euro; <p>În plus, pentru auditorul care semnează în numele firmei:</p> <ul style="list-style-type: none"> - avertisment.

Sursă: *Procesare proprie*

tate, în Spania ea diferă în funcție de gravitatea cazului. Se fixează anumite limite bănești minime și maxime plus posibilitatea de retragere sau suspendare temporară a autorizației. Considerăm că împărțirea infracțiunilor pe categorii în funcție de gravitate este o variantă bună.

4.8. CRITERII DE MĂRIME PENTRU EFECTUAREA AUDITULUI STATUTAR

Directiva a IV-a stabilește fixarea unui criteriu de mărime, ca factor decisiv pentru a determina dacă o firmă trebuie să se auditeze sau nu. Limitele sunt exprimate în euro și se referă la total

active, cifra de afaceri și numărul de angajați. În România, criteriile de mărime au fost stabilite prin art. 5(1) al O.M.F.P. 3055/2 009³, iar în Spania, în Noul Plan contabil din 2007⁴. În cazul României, valoarea euro se determină în funcție de cursul de schimb valutar comunicat de BNR, valabil pentru ultima zi a exercițiului financiar. Situația nivelului criteriilor de mărime în cele două țări este sintetizată în tabelul 2.

Atât în România, cât și în Spania, în afara acestor criterii de mărime există și alte societăți care, indiferent de aceste criterii, au obligația legală de a fi auditate.

Se observă faptul că limitele legale în cele două țări sunt diferite. În ambele țări sunt stabilite în euro, dar în Spania ele au un nivel mai scăzut, așa cum rezultă din tabelul 2. Aceasta înseamnă că în Spania firmele ajung mai repede la nivelul de a se audita decât în România, fapt care duce la auditarea obligatorie a unui număr mai mare de firme, determinând obținerea unui nivel mai ridicat de încredere în tranzacțiile comerciale de pe piață.

Pentru a înțelege mai bine dimensiunea pieței de audit din Spania credem că este important să cunoaștem evoluția numărului de firme auditate, după cifra de afaceri (tabelul 3).

Tabel 2 - Criterii de mărime în România și Spania pentru ca firmele să fie obligate să se auditeze

	ROMÂNIA		SPANIA	
	Sit.financiare simplificate	Sit.financiare consolidate	Sit.financiare simplificate	Sit.financiare consolidate
Total active	3.650	17.520	2.850	11.400
Cifra de afaceri	7.300	35.040	5.700	22.800
Număr angajați	50	250	50	250

Sursă: Procesare proprie

Tabel 3 - Numărul firmelor auditate pe ani, în Spania, după cifra de afaceri

CIFRA DE AFACERI	1990	1993	1996	2000	2004	2006	2009	2010
Până la 6 mil. €	4907	16285	16322	17658	22302	23712	26252	28907
6 – 12 mil. €	775	4630	5443	6991	9659	10367	12454	11812
12 – 30 mil. €	529	3691	4432	6489	8445	8932	10801	10122
Peste 30 mil. €	560	3189	4086	4865	6982	7390	9788	9469
Fară să specifice	2432	4206	4856	6490	7703	7972	8566	8297
TOTAL FIRME	9203	32001	35139	42493	55091	58373	67861	68607

Sursă: Situația auditului în Spania, publicată ANUAL în Buletinul Oficial al Institutului de Contabilitate și Audit (BOICAC)

3 O.M.F.P. 3055 din 29 octombrie 2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial nr. 766 din 10 noiembrie 2009. Anexa este publicată în Monitorul Oficial nr. 766 bis din 10 noiembrie 2009

4 Real Decreto nr. 1514 din 16 noiembrie 2007 prin care se aprobă Planul General Contabil, publicat în suplimentul B.O.E. nr. 278 din data de 20 noiembrie 2007

Din tabelul nr. 3 se pot trage câteva concluzii:

Firmele care au cifra de afaceri până la 6 milioane de euro sunt considerate IMM-uri. (PYMES). Ele reprezintă aproape 40% din totalul firmelor auditate din Spania, numărul lor crescând din anul 1990 până în anul 2009 de 5,3 ori. Se consideră că aceste firme sunt cele mai afectate de obligativitatea auditului.

Este adevărat că în Spania puterea de cumpărare este mai mare decât în România, astfel încât firme de dimensiuni mici pot să ajungă ușor la nivelele stabilite de auditare, dar și nivelul

câștigurilor pentru firmele spaniole este mai mare, astfel încât acestea își pot permite mai ușor cheltuielile cu serviciile de audit. Din acest punct de vedere se poate spune că diferența de nivel este justificată.

De remarcat însă evoluția încasărilor percepute de către auditori și firmele de audit (tabelul 4).

Analizând acest tabel putem observa de fapt evoluția profesiei de auditor financiar în Spania. Creșterea nivelului încasărilor este semnificativă. Dacă în anul 1990 încasările totale erau de 347 milioane de euro, în anul 2010 ele au urcat la fabuloasa sumă de 739.491

milioane de euro, deci o creștere de peste 2000 de ori. Acest lucru oglindește extraordinara dezvoltare economică pe care a parcurs-o Spania în toți acești ani postaderare și totodată importanța pe care a obținut-o profesia de auditor.

În tabelul 5 se poate observa procentul auditorilor, persoane fizice și juridice, care realizează venituri din activități de audit.

Dacă în Spania procentul persoanelor fizice care realizează venituri din activități de audit este între 50 și 60%, în România acesta este extrem de scăzut și reprezintă doar 12,12%. Cu toate că,

Tabel 4 - Evoluția încasărilor percepute de către firmele de audit și auditorii independenți din Spania

FACTURARE	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2007	2009	2010
FIRME	151	272	291	297537	375626	476431	587891	657111	686456
AUDITORI INDEPENDENȚI	196	361	396	40334	44850	50251	61690	56273	53035
TOTAL	347	633	687	337871	420476	526682	649581	713384	739491

Sursă: Situația auditului în Spania, publicată ANUAL în Buletinul Oficial al Institutului de Contabilitate și Audit (BOICAC)

Tabel 5 - Situația procentuală a auditorilor activi, persoane fizice și juridice din Spania și România, care au înregistrat venituri din activități de audit

ANUL	SPANIA		ROMÂNIA	
	PERS. FIZICE care au realizat venituri din activități de audit	PERS. JURIDICE care au realizat venituri din activități de audit	PERS. FIZICE care au realizat venituri din activități de audit	PERS. JURIDICE care au realizat venituri din activități de audit
2004	59,19%	89,31%	-	-
2005	-	-	11,58%	73,99%
2006	57,94%	91,08%	10,98%	74,12%
2007	-	-	12,29%	70,93%
2008	-	-	10,71%	12,00%
2009	53,77%	90,12%	15,07%	78,86%
MEDIA	56,96%	90,17%	12,12%	61,98%

Sursă: Procesare proprie

Datele au fost culese din Raportul Consiliului Camerei Auditorilor Financiarilor din România pe anul 2010 și din Situația auditului în Spania, publicată ANUAL în Buletinul Oficial al Institutului de Contabilitate și Audit (BOICAC)

Într-o estimare optimistă, se presupune că economia României va crește, se va dezvolta, ea nu va putea ocupa toți auditorii persoane fizice active. Așadar, ne permitem să prevedem pentru anii următori menținerea procentului persoanelor fizice care realizează venituri din activități de audit în România în limite foarte scăzute. Acest fenomen se va manifesta în continuare și în Spania, în primul rând din cauza crizei economice actuale.

Scăderea nivelului limitelor obligatorii pentru ca firmele să aibă obligația de a se audita în România ar putea duce la o creștere a pieței de audit. Această măsură este cu atât mai importantă cu cât propunerea Comisiei Europene în noua Directivă pe care o pregătește nu va impune firmelor mici obligația de a-și audita situațiile financiare, însă statele membre vor putea face acest lucru.

5. Concluzii

În urma realizării unei analize comparative a legislației românești și a celei spaniole în materie de audit financiar cu Directiva 2006/43/CE s-a demonstrat că în România și Spania s-au făcut pași importanți în armonizarea auditului financiar. Legislațiile celor două țări au transpus reglementările Directivei din 2006 într-un mod foarte apropiat. Astfel, cadrul juridic și profesional al celor două țări prezintă multe similitudini. Majoritatea diferențelor sunt puțin semnificative. Ele izvorăsc din condiții juridice sau economice proprii celor două țări, dar principiile care au stat la baza lor sunt comune.

În sprijinul demonstrării ipotezei adăugăm și poziția Comisiei Europene care, de-a lungul desfășurării procesului de

transpunere a Directivei 2006/43/CE, a realizat diferite **Tablouri de Bord** prin care analiza măsura în care statele europene au preluat reglementările directivei în legislația națională.

În Tabloul de Bord din data de 3 iulie 2008 apăreau 12 state care în acel moment terminaseră de transpus reglementările Directivei în legislația națională. Printre acestea se afla și România, care adoptase în data de 24 iunie 2008 Ordonanța de Urgență nr. 90 privind auditul statutar al situațiilor financiare și al situațiilor financiare consolidate. Spania apare că ar fi transpus reglementările Directivei 2006/43/CE abia în Tabloul de Bord din data de 1 septembrie 2010, când Comisia specifică faptul că toate cele 27 de state membre au realizat acest lucru. Spania reușește transpunerea Directivei din 2006 prin adoptarea Legii nr. 26 din 1 iulie 2010.

În urma analizării situației actuale din cele două țări, în cazul Spaniei s-ar recomanda ca ICAC să accelereze procesul de armonizare a **Normelor Tehnice cu Standardele Internaționale de Audit**. Comisia Europeană sublinia că întârzierea nejustificată a aprobării Standardelor Internaționale de Audit (ISA) ar putea avea un efect dăunător asupra cadrului de reglementare, sporind fragmentarea, ceea ce contravine obiectivului general al Directivei.

În România, propunem scăderea nivelului limitelor legale de auditare. Dacă în perioada următoare în România s-ar avea în vedere o politică de dezvoltare și susținere a firmelor mici și mijlocii, combinată cu scăderea limitelor obligatorii de auditare, piața de audit ar putea crește, generând în același timp mai multă încredere în mediul economic. Așa cum am arătat anterior, din totalul

firmelor auditate din Spania firmele mici și mijlocii reprezintă o pondere de 40%. Susținerea continuă a firmelor mici și mijlocii a reprezentat în Spania o prioritate, care a generat dezvoltare economică și bunăstare socială.

Deși România a intrat în rândul statelor membre U.E. cu 20 de ani mai târziu decât Spania, am remarca gradul mai alert de adaptare al Camerei Auditorilor Financieri din România la Directivele Europene și la Standardele Internaționale decât cel al Institutului de Contabilitate și Audit din Spania. Procesul de adaptare nu este unul ușor, dar acest ritm alert vine probabil din dorința României de adaptare totală, de integrare, de progres.

„Ultimele două decenii au reprezentat o perioadă de mari schimbări în mediul de afaceri”⁵ și, ca urmare, nici auditul financiar nu a putut rămâne pe loc. Dimpotrivă, el trebuie să fie permanent cu un pas înainte, pentru a da încredere în tranzacțiile care se desfășoară pe piață. „Secolul XXI este considerat, pe bună dreptate, secolul revoluției performanței, în care vor predomina managementul și auditul performanței...”⁶. Fenomenul globalizării și criza economică mondială care a început în anul 2008 au influențat și vor influența în continuare structura și conținutul legislației în materie de audit financiar.

Comisia Europeană va prezenta în curând o nouă Directivă pentru reglementarea activității de audit, ca o consecință a consultării realizate la sfârșitul anului 2010, prin intermediul Cărții Verzi. Institutul de Contabilitate și Audit din Spania (ICAC) are o atitudine deschisă, pozitivă față de nouă Directivă, realizând pe această linie diferite întâlniri și discuții. De exemplu, al XX-lea

5 Tabără, Neculai; Briciu, Sorin, *Actualități și perspective în contabilitate și control de gestiune*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2012

6 Tabără, Neculai; Briciu, Sorin, *Actualități și perspective în contabilitate și control de gestiune*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2012

Congres Național de Audit, care a avut loc la sfârșitul lunii noiembrie 2011, a reunit cele mai importante personalități ale profesiei din Spania și s-a desfășurat sub tema „**Timpul auditului, timpul informării și al transparenței**”. Ca o sinteză a concluziilor desprinse din lucrările Congresului este de reținut că

ne găsim într-un moment în care utilizatorii sunt interesați să cunoască nu numai situația financiară a firmei, ci și strategia ei, politicile față de risc, impactul acesteia asupra mediului și societății etc. Aceste tip de informații economico-financiare și mai ales nefinanciare, care pot fi utile diferitelor

grupuri de utilizatori, vor trebui înglobate într-un „RAPORT INTEGRAT”. Condițiile de bază vor fi ca informațiile prezentate să fie relevante, comparabile, accesibile și bineînțeleș verificabile – condiții care lovesc direct în noile obiective care se deschid profesiei de audit.

Bibliografie

Tabără, Neculai; Briciu, Sorin, *Actualități și perspective în contabilitate și control de gestiune*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2012

Federația Internațională a Contabililor, *Manual de Standarde Internaționale de audit și control de calitate. Audit Financiar 2009*, Coeditare CAFR - Ed. Irecson, București, 2009

Federația Internațională a Contabililor, *Reglementări Internaționale de audit, asigurare și etică - Audit Financiar 2008*, vol I și II, Coeditare CAFR - Ed. Irecson, București, 2009

Camera Auditorilor Financiar din România, *Raportul Consiliului Camerei Auditorilor Financiar din România pentru anul 2010*, <http://www.cafr.ro>

Institutul de Contabilitate și Audit din Spania, *Situația auditului Financiar în Spania publicată în BOICAC*, pentru anii 1992-2010, <http://www.icac.meh.es>

*****Directiva a IV-a nr. 78/660/CEE* privind conturile anuale ale anumitor tipuri de societăți, Bruxelles, 25 iulie 1978

*****Directiva nr. 2006/43/CE* a Parlamentului European din 17 mai 2006 privind auditul legal al situațiilor financiare și al conturilor anuale consolidate, care modifică Directivele a IV-a și a VII și derogă Directiva 84/253/CEE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 157/9 iunie 2006

*****Decizia nr. 17/2011* a Consiliului pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar din România pentru aprobarea Regulamentului privind limitarea răspunderii civile a auditorilor statutar și a firmelor de audit, Publicată în Monitorul Oficial al României Partea I, nr. 176 din 14 martie 2011

*****Textul revizuit al Legii Auditului Financiar*, aprobat prin Real Decreto nr. 1/2011, publicat în B.O.E. nr. 157 din 2 iulie 2011, prin care se abrogă *Legea nr. 19 din 12 iulie 1988* privind Auditul Financiar din Spania publicată în B.O.E. nr. 169/15 iulie 1988 și *Legea nr. 12/2010* privind modificarea și completarea Legii nr. 19 din 12 iulie 1988 privind Auditul Financiar din Spania, publicată în B.O.E. nr. 159/ 01 iulie 2010

*****Legea nr. 26 din 2010* pentru modificarea și completarea O.U.G. nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar din România, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 145 din 5 martie 2010

*****Legea contabilității nr. 82/1991*, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 454 din 18/06/2008

*****Normele Tehnice de Audit* emise de I.C.A.C. Spania, 1991 cu completările și modificările ulterioare din 2010 și 2011, <http://www.icac.meh.es>

*****O.U.G. 75/1999 privind activitatea de audit financiar*, republicată în temeiul art. III din Ordonanța Guvernului nr. 67/2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 649 din 31 august 2002. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 256 din 4 iunie 1999 a fost aprobată cu modificări și completări prin *Legea nr.133/2002*, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 230 din 5 aprilie 2002 și a mai fost modificată și completată prin Ordonanța Guvernului nr. 67/2002, aprobată cu modificări și completări prin *Legea nr. 12/2003* publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 38 din 23 ianuarie 2003.

*****Ordonanța de Urgență nr. 90* din 24 iunie 2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 481 din 30 iunie 2008

*****O.M.F.P. 3055* din 29 octombrie 2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial nr. 766 din 10 noiembrie 2009. Anexa este publicată în Monitorul Oficial nr. 766 bis din 10 noiembrie 2009

*****Real Decreto nr. 1514* din 16 noiembrie 2007 prin care se aprobă Planul General Contabil, publicat în suplimentul B.O.E. nr. 278 din data de 20 noiembrie 2007

*****Recomandare privind limitarea răspunderii civile a auditorilor statutar și a firmelor de audit (2008/473/CE)*, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L162 din 21 iunie 2008

Specificități ale auditului resurselor umane în cadrul organizațiilor non-profit

Delia Corina MIHĂLȚAN*

Abstract

Human Resources Audit Engagement's Specificities in the Non-Profit-Making Organizations

The purpose of this paper-work is to present the typical aspects regarding a human resources audit engagement. For this type of organizations, in Romania there are specific rules regarding the way of being recognized by the law and the way of operating their accountancy and also their audit activity. According to the existing law, the non-profit-making organizations are allowed to engage in their activities volunteers as human resources. This is the major fact that influences in a particular way the activities run during a human resources audit engagement.

This paper work presents the objectives regarding volunteers which, according to the law, should be pursued during a human resources audit engagement. In order to reach the objectives, the author proposes a checking list and a questionnaire which were used in a human resources audit engagement to a foundation, and they recommend them to be used in other similar audit engagement.

Key words: *non-profit-making organizations, internal audit, human resources, volunteer's contract, employment contract, questionnaire*

JEL Classification: M 42

Cuvinte cheie: *organizații non-profit, audit intern, resurse umane, contract de voluntariat, contract de muncă, chestionar*

"Pentru că dacă așteptăm să trăim într-o lume mai bună trebuie să contribuim la crearea ei. Pentru a fi schimbarea pe care ne-o dorim în lume."

Mahatma Ghandi

Introducere

Abordarea auditului resurselor umane ca domeniu de studiu prezintă importanță deoarece implică măsuri de mentenanță și îmbunătățire a strategiilor, a practicilor și a politicilor de resurse umane, în funcție de specificul entității al cărei departament de resurse umane este supus auditului. Tocmai de aceea, este esențială cunoașterea organizației, a mediului ei și a legislației ce i se aplică.

De-a lungul timpului, dezvoltarea societății a dus la apariția unor situații diversificate ce implică aspecte și teme specifice. Unele dintre aceste situații și-au găsit rezolvare prin apariția unor organisme neguvernamentale care au preluat parte din ele, sprijinind astfel mai mult sau mai puțin autoritățile în organizarea și conducerea comunității la nivelul căreia funcționează. Organizațiile non-profit sunt astfel de organisme neguvernamentale, pe care legea le denumește fundații, asociații sau federații în funcție de specificul acestora. Aceste organisme funcționează în baza unor legi gândite special pentru a le reglementa domeniile de activitate, modul de desfășurare a activității, acțiunile lor în calitate de persoane juridice fără scop patrimonial.

Din punct de vedere legal, importanța auditului resurselor umane în cadrul entităților fără scop patrimonial este subliniată de legislația în vigoare, care prevede organizarea auditului intern pentru entitățile care își auditează situațiile financia-

* Masterand anul II, Universitatea "1 Decembrie 1918" Alba Iulia, e-mail: delly_a@yahoo.com

re și/sau care sunt finanțate din fonduri publice în proporție de peste 50%.

Din punct de vedere al literaturii de specialitate, auditul resurselor umane la nivelul organizațiilor non-profit este un domeniu puțin abordat și, având în vedere cerințele legale, considerăm că este necesar a i se acorda atenție.

Având în vedere faptul că organizațiile non-profit, indiferent de tipul lor, sunt cele care pot angaja resurse umane în baza unui contract de voluntariat, ipoteza stabilită pentru studiul prezentat se referă la modul în care acest fapt afectează realizarea unei misiuni de audit intern a resurselor umane în cadrul unei astfel de entități. În urma cercetării, considerăm că acest aspect va duce la demersuri specifice, pe care auditorul le va efectua pe parcursul activității sale, demersuri care fac obiectul lucrării de față.

Metodologia cercetării

Cercetarea, ca proces metodic și sistematic de căutare a unor subiecte de real interes, are ca scop dobândirea unui plus de cunoaștere prin descoperirea unor noi fapte și viziuni asupra aspectelor studiate. Activitatea de cercetare științifică pleacă de la un punct de vedere fixat asupra unui „obiect” ales pentru a fi cercetat¹. Între punctul de vedere și obiect se interpune ca instrument metoda, care va conduce către o idee științifică. Metoda constă într-un demers sistematic de investigare a realității cu privire la domeniul supus studiului și anume acele aspecte specifice legate de auditul resurselor umane în cadrul organizațiilor non-profit.

Având în vedere că organizațiile non-profit au dreptul de a angaja voluntari în calitate de resurse umane, se ridică întrebarea: „Cum afectează acest aspect o misiune de audit al resurselor umane într-o astfel de entitate?”

Pentru a răspunde întrebării formulate anterior, am realizat demersuri în ceea ce privește realitatea practică a misiunilor de audit, dar și aspectele teoretice și legislative în legătură cu aceasta.

Suportul teoretico-științific al lucrării îl constituie cercetările din domeniul auditului intern în general și a auditului resurselor umane în special, deoarece pentru realizarea cercetării s-a efectuat o informare și documentare pe baza literaturii de

specialitate. De asemenea, au constituit obiectul studiului și lucrările de specialitate din domeniul organizațiilor non-profit, pentru a cunoaște specificul acestora în ceea ce privește departamentul de resurse umane și cel de audit. Un rol important pentru redactarea articolului l-au jucat actele legislative în vigoare din domeniul entităților patrimoniale fără scop lucrativ, din domeniul auditului și al resurselor umane, dat fiind faptul că literatura de specialitate este oarecum săracă în ceea ce privește tratarea subiectelor similare cu cel ales.

S-au urmărit culegerea și prelucrarea informațiilor necesare pentru definirea contextului domeniului abordat, precum și identificarea elementelor relaționale reprezentate de conceptele de bază și modul de operare în legătură cu auditul resurselor umane la nivelul asociațiilor și fundațiilor. Pe parcursul cercetării am făcut apel la anumite procedee, cum ar fi: observația, raționamentul, analiza, sinteza, interpretarea, compararea în vederea unei mai bune înțelegeri a problemelor teoretice, dar și practice legate de subiectul supus studiului. Lucrarea de față nu are rolul de a prezenta o întreagă misiune de audit, ci de a scoate în evidență impactul aspectelor specifice domeniului organizațiilor non-profit asupra misiunilor de audit al resurselor umane.

Organizațiile non-profit și auditul – studiu diacronic privind evoluția reglementărilor legale

Necesitatea studierii legislației în vigoare aplicabilă organizațiilor non-profit este impusă de nevoia de a cunoaște caracteristicile specifice ale acestora care pot avea impact asupra misiunii de audit intern al resurselor umane.

Denumirea de „organizații non-profit” este una generică, utilizată pentru a desemna acele entități care nu au ca scop obținerea unui profit. Ordonanța Guvernului nr. 26/30.01.2000 cu privire la asociații și fundații (care înlocuiește Legea asociațiilor și fundațiilor nr. 21/1924) prevede că pot constitui asociații ori fundații „persoanele fizice și persoanele juridice care urmăresc desfășurarea unor activități în interes general sau în interesul unor colectivități locale ori, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial.”² Același act normativ

1 Cenar, Iuliana, *Metodologia cercetării științifice în contabilitate*, Seria Didactica, Alba Iulia, 2010, pg.17.

2 Pct. 1, art 1, cap. 1 din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 39 din 31 ianuarie 2000.

prevede că aceste organisme pot să-și desfășoare activitatea făcând apel la resurse umane voluntare.

Activitatea de voluntariat în România este reglementată de Legea voluntariatului nr. 195/2001 republicată, care definește această activitate, prevede condițiile în care se desfășoară, precum și documentul care stă la baza unei astfel de activități: contractul de voluntariat. Structura acestuia, condițiile în care se încheie, drepturile și obligațiile părților sunt de asemenea prevăzute de lege.

Cu referire la activitatea de audit financiar, Ordinul ministrului economiei și finanțelor nr. 1969/2007, menționează la art. 3 următoarele: „Situțiile financiare anuale ale persoanelor juridice fără scop patrimonial de utilitate publică, potrivit legii, sunt supuse auditului financiar, care se efectuează de către auditori financiari, persoane fizice sau juridice autorizate, în condițiile legii, cu respectarea reglementărilor contabile aplicabile persoanelor juridice fără scop patrimonial.” Pentru a fi considerată de utilitate publică, o organizație trebuie să îndeplinească anumite rigori ca: activitatea desfășurată să fie de interes colectiv, să aibă o vechime de cel puțin trei ani, să activeze prin desfășurarea unor proiecte și programe, iar valoarea activului patrimonial să fie în creștere sau cel puțin să se păstreze de la un exercițiu financiar la altul. Ordonanța de

Urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar vine în completarea prevederii mai sus-menționate prin a impune, începând cu exercițiul financiar al anului 2001, următoarele: „entitățile economice ale căror situații financiare sunt supuse auditului financiar sunt obligate să organizeze și să asigure exercitarea activității profesionale de audit intern, potrivit normelor legale în vigoare.”³ Ordonanța prevede, de asemenea, că persoana responsabilă cu activitatea de audit intern trebuie să dețină calitatea de auditor financiar.

Un alt act legislativ care face referire la organizarea auditului intern în cadrul entităților fără scop patrimonial este Legea auditului public intern nr. 672/2002, republicată în decembrie 2011. Actul normativ prevede că toate entitățile publice trebuie să organizeze un compartiment de audit intern, iar prin entitate publică, conform normei menționate anterior, se înțelege: „autoritatea publică, instituția publică, compania/societatea națională, regia autonomă, societatea comercială la care statul sau o unitate administrativ-teritorială este acționar majoritar și care are personalitate juridică, precum și entitatea finanțată în proporție de peste 50% din fonduri publice”.⁴ Fondurile publice reprezintă, conform aceleiași legi, sumele alocate din bugetul de stat, bugetele locale, bugetul asigurațiilor sociale de stat, bugetele fondurilor speciale, bugetul

Tabel 1 - Legislația aplicabilă celor două categorii de organizații non-profit

ORGANIZAȚII NON-PROFIT			
- care sunt de utilitate publică		- care nu sunt de utilitate publică	
- finanțate din fonduri publice în proporție mai mică de 50%	- finanțate din fonduri publice în proporție mai mare de 50%	- finanțate din fonduri publice în proporție mai mare de 50%	- finanțate din fonduri publice în proporție mai mică de 50%
<ul style="list-style-type: none"> Hotărârea CAFR nr. 88/2007 publicată în M.O. din 21.06.2007. OUG nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, republicată în M. O. din 22.08.2003; OMEF nr. 1.969/2007 privind aprobarea reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial, publicat în M.O. nr. 864bis/2007. 	<ul style="list-style-type: none"> Legea 672/2002 privind auditul public intern republicată în M.O. din 05.12.2011; Ordinul ministrului finanțelor nr. 38/2003 pentru aprobarea Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern OG 37/2004 pentru modificarea și completarea reglementărilor privind auditul public intern OMFP 1702/2005 pentru aprobarea Normelor privind organizarea și exercitarea activității de consiliere desfășurate de auditorii interni din cadrul entităților publice 		<p>NU organizează activități de audit intern</p>

Sursă: Proiecție proprie a autorului pe baza legislației în vigoare

3 Art. 20, cap. VI din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, republicată în Monitorul Oficial al României, nr. 598 din 22 august 2003.

4 Art. 2, pct. n), din Legea auditului public intern nr.672/2002, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 856 din 5 decembrie 2011.

Trezoreriei Statului, bugetele instituțiilor publice autonome, fondurile provenite din credite externe contractate sau garantate de stat a căror rambursare, dobânzi și alte costuri se asigură din fonduri publice și externe nerambursabile. Având în vedere că fondurile europene intră în categoria fondurilor publice, există o serie de organizații non-profit care se finanțează din astfel de fonduri în proporție de peste 50%, drept urmare ele sunt obligate să organizeze activitatea de audit intern potrivit Legii auditului public intern.

În Tabelul nr. 1 prezentăm modul de organizare a auditului intern în funcție de necesitatea legală a auditului intern. Putem concluziona că, în cazul auditului intern la asociații și fundații, nu există o legislație unitară. Ele vor aplica, pentru organizarea acestei activități, fie legislația aplicabilă societăților comerciale, fie cea aplicabilă instituțiilor publice, în funcție de anumiți parametri (statutul de ONG de utilitate publică și modul de finanțare).

Studiu privind impactul contractelor de voluntariat asupra derulării misiunii de audit al resurselor umane la nivelul organizațiilor non-profit

Misiunile de audit intern pot fi diferite, având în vedere fenomenul la care asistăm, și anume că, la nivel internațional, în ultimele două decenii, accentul s-a deplasat, în mod ferm și accelerat, de la auditarea gestionării resurselor către problematica managementului sau, cu alte cuvinte, de la cercetarea, evaluarea dinamicii cantitative, preponderent economice, spre investigarea/estimarea dimensiunii calitative a proceselor organizaționale. Încercând să răspundă la tot mai multe întrebări, raportul de audit nu a mai putut fi fundamentat doar pe informațiile de natură financiar-contabilă.⁵ Tot mai des se cer în misiunile de audit aprecieri, evaluări, examinări, asigurări privind calitatea managementului (în general) și implicit a resurselor umane și a deciziei (în particular). Astfel, în funcție de activitatea ce urmează a fi auditată, câteva exemple de tipuri de misiuni ar putea fi: misiune de audit a activității financiar-contabile, misiune de audit a gestiunii resurselor umane, misiune de audit privind sistemul

informatic ș.a. Dintre acestea, atenția noastră se va îndrepta spre misiunea de audit a resurselor umane în cadrul asociațiilor și fundațiilor.

Misiunea auditului resurselor umane poate include audituri cu o varietate de obiective relaționate la mărimea, natura și complexitatea entității care urmează a fi auditată. În cazul de față, entitatea auditată este reprezentată de resursele umane din cadrul unei organizații non-profit, în general, dintr-un departament sau un individ, relațiile interpersonale, mediul înconjurător ca influență directă asupra personalului organizațiilor fără scop patrimonial.

Vom testa ipoteza prezentată prin a urmări acele prevederi legale care impun auditorului demersuri specifice în cadrul unei misiuni de audit al resurselor umane la o organizație non-profit.

O misiune de audit intern al resurselor umane la nivelul unei organizații non-profit se desfășoară în conformitate cu normele în vigoare, prezentând particularități survenite în urma scopului unei astfel de organizații. Conform legislației aplicabile domeniului, în calitatea lor de entități fără scop lucrativ, organizațiile non-profit au dreptul de a utiliza în cadrul activităților desfășurate resurse umane angajate pe baza unui contract de voluntariat. Acesta din urmă trebuie întocmit cu respectarea Legii voluntariatului nr. 195/2001, care prevede rigori și clauze specifice pentru un astfel de contract. Acest aspect al existenței resurselor umane voluntare impune stabilirea unui obiectiv specific în cadrul unei misiuni de audit al resurselor umane la nivelul acestui tip de entități, și anume: **„existența și conformitatea contractelor de voluntariat cu legislația în vigoare”**.

Având în vedere prevederile legii menționate mai sus, propunem o listă de verificare prezentată în Tabelul nr. 2 care poate fi utilizată în cadrul unei misiuni de audit al resurselor umane desfășurate într-o organizație fără scop lucrativ. Aceasta conține o listă de sub-obiective, care se urmăresc în procesul de verificare demarat pe parcursul misiunii pentru îndeplinirea obiectivului stabilit.

Un aspect important este acela al existenței prevederii specifice în Legea voluntariatului nr. 195/2001 republicată, și anume: **„Este interzis să se încheie contract de voluntariat în scopul de a evita încheierea unui contract individual de muncă sau, după caz, a unui contract civil de prestări de servicii ori a altui contract civil cu titlu oneros pentru efectuarea prestațiilor respective”**⁶, auditorul intern trebuie să țină cont

5 Marin, Irinel, *Auditul Resurselor umane*, Ed. Economică, București, 2011, pg. 12.

6 Pct. 1, art. 6, cap. I din Legea voluntariatului, nr. 195/2001, republicată în Monitorul Oficial al României nr. 276, din 25 Aprilie 2007.

Tabel 2 - Listă de verificare

Nr. crt.	Activitatea de audit	DA	NU	Observații
1	Verificarea procedurii referitoare la resursele umane care au calitatea de voluntari: - existența unui contract de voluntariat tip elaborat de organizație - stabilirea condițiilor care impun încheierea unui contract de voluntariat - existența Registrului voluntarilor și a contractelor aferente la sediu			
2	Verificarea conformității structurii contractelor de voluntariat cu prevederile legii: - existența datelor complete ale organizației gazdă - existența datelor complete ale voluntarilor - existența drepturilor minimale prevăzute de lege - existența obligațiilor minimale prevăzute de lege			
3	Contractul de voluntariat nu înlocuiește un contract individual de muncă			<i>Chestionarea prin sondaj a voluntarilor</i>

Sursă: Proiecție proprie a autorului

Tabel 3 - Chestionar adresat voluntarilor

Nr. crt.	Întrebări	DA	NU
1	Obișnuiți să desfășurați activități de voluntariat în mod constant 7 zile pe săptămână, mai mult de 3 luni consecutive?		
2	Obișnuiți să lucrați în mod constant peste 20 ore pe săptămână?		
3	Primiți cadouri semnificative în formă materială sau financiară drept mulțumire pentru activitatea de voluntariat prestată?		
4	Există clauze contractuale în urma cărora aveți obligația de a participa la anumite activități (fără a vă exprima libera alegere) în schimbul unor beneficii (materiale, financiare etc.)?		
5	În munca pe care o prestați, sunteți motivat de facilitățile pe care le aveți în calitate de voluntar al fundației?		
6	În cadrul activităților recreative (nu realizați activități de voluntariat) derulate de către organizația gazdă beneficiați de masă, cazare, transport gratuite?		
7	Beneficiați de drepturi și/sau obligații altele decât cele stabilite prin contract? Dacă DA, specificați!		

Sursă: Proiecție proprie a autorului

pe parcursul desfășurării misiunii de audit de existența unor astfel de contracte. În acest scop, se recomandă aplicarea unui chestionar voluntarilor. Prezentăm în tabelul 3 forma unui astfel de chestionar. În procesul de construire a chestionarului s-a pornit de la prevederea legală, menționată mai sus, în care se afirmă că un contract de voluntariat nu poate înlocui un contract de muncă. Într-o publicație on-line a *Pro Vobis - Centrul Național de Resurse pentru Voluntariat* se

exprimă îngrijorarea cu privire la considerarea greșită a activității de voluntariat: „Problema ar fi, în termeni foarte simpliști formulată, că voluntariatul a ajuns un concept atât de la modă, încât din ce în ce mai multe locuri se numesc *voluntariat*, fără să fie de fapt voluntariat.”⁷ Acest fenomen este, în opinia noastră, rezultatul proastei informări atât a organizațiilor gazdă, cât și a potențialilor voluntari în legătură cu activitatea de voluntariat. Aceasta este definită conform legii

7 http://issuu.com/pro_vobis/docs/ce_este_si_ce_nu_este_voluntariatul?mode=embed&layout=http%3A%2F%2Fskin.issuu.com%2Fv_%2Fdark%2FLayout.xml&showFlipBtn=true, 07.03.2012.

citare anterior, astfel: „Voluntariatul este activitatea de interes public desfășurată din proprie inițiativă de orice persoană fizică, în folosul altora, fără a primi o contraprestație materială; activitatea de interes public este activitatea desfășurată în domenii cum sunt: asistența și serviciile sociale, protecția drepturilor omului, medico-sanitar, cultural, artistic, educativ, de învățământ, științific, umanitar, religios, filantropic, sportiv, de protecție a mediului, social și comunitar și altele asemenea.”⁸ Prin definiție, activitatea de voluntariat nu poate fi confundată cu activitatea desfășurată în baza unui contract individual de muncă. Însă, ca urmare a unor obligații pe care angajatorii le au față de angajați, există riscul ca un contract de voluntariat să poată fi folosit drept subterfugiu pentru ca angajatorul să se sustragă de la îndeplinirea obligațiilor sale (de ex. Obligația prevăzută de Codul Muncii de a plăti contribuțiile angajatorului și ale angajatului la Bugetul de stat și

la Bugetul asigurărilor sociale și de sănătate).

Diferența dintre un contract de voluntariat și un contract individual de muncă constă în existența unor drepturi și obligații diferite ale părților. Cele mai importante se referă la remunerație și la obligativitatea de a presta munca în mod constant, în baza unei norme. De la această premiză am pornit pentru a formula întrebările. De aceea, după cum se observă din modelul de chestionar prezentat, primele două întrebări se referă la norma prestată. Restul întrebărilor se referă la anumite beneficii, altele decât cele de ordin moral și civic care ar putea, într-un fel sau altul, să reprezinte o anumită remunerație pentru munca prestată.

În urma aplicării chestionarului rezultatele vor fi sintetizate într-un centralizator, sub forma de tabel, al cărui antet poate avea forma:

Tabel 4 - Antetul centralizatorului chestionarelor

Întrebări	Elemente testate		CV* nr... din data...		CV nr... din data...		CV nr... din data...		CV nr... din data...		CV nr... din data...	
	DA	NU	DA	NU	DA	NU	DA	NU	DA	NU	DA	NU

* CV = Contract de voluntariat

Sursă: Proiecție proprie a autorului

Răspunsul afirmativ la oricare din întrebări reprezintă un punct de pornire pentru investigațiile viitoare pe care auditorul le va demara pentru a identifica dacă contractul de voluntariat în cauză este susceptibil să înlocuiască un contract individual de muncă. Investigațiile pot lua forma unor interviuri adresate atât managementului organizației gazdă, cât și așa-zisului voluntar. Rezultatele se vor concretiza în Fișe de identificare și analiză a problemei, pe baza cărora vor fi preluate mai apoi în raportul final de audit al resurselor umane.

Lista de verificare împreună cu Chestionarul prezentat au fost aplicate la o fundație care are un număr de 30 de contracte de voluntariat încheiate. În urma verificării tuturor aspectelor prezente în lista de verificare s-a constatat că procedurile cu privire la resursele umane ce au statutul de voluntari există doar parțial, nu există un Registru al voluntarilor, iar condițiile care impun încheierea unui contract de voluntariat nu sunt specificate în scris. Cu privire la conținutul contractelor de voluntariat, acestea respectă forma legală, inclu-

zând drepturile și obligațiile minimale prevăzute de legislația aplicabilă. În ceea ce privește ultimul punct al listei de verificare, s-a aplicat chestionarul prezentat în tabelul 4. Populația supusă studiului a fost reprezentată de cele 30 de contracte de voluntariat încheiate, existente la sediul fundației, din care s-a extras un eșantion folosindu-se tehnica eșantionării sistematice, alegând tot al cincilea contract de voluntariat din cadrul populației, în urma căruia a rezultat un eșantion de 6 contracte de voluntariat care s-au supus chestionării. Răspunsurile întrebărilor au fost negative, ceea ce dovedește că la fundația la care s-a efectuat studiul nu se utilizează contractele de voluntariat pentru a înlocui contractele individuale de muncă.

Astfel, în urma tehnicilor aplicate se naște recomandarea ca fundația să-și revizuiască procedurile cu privire la contractele de voluntariat, să țină un Registru al voluntarilor, după cum prevede Legea voluntariatului și să exercite un control eficient asupra acestui departament.

⁸ Art. 2, cap. I din Legea voluntariatului, nr. 195/2001, republicată în Monitorul Oficial al României nr. 276, din 25 aprilie 2007.

Indiferent de metodele utilizate pe parcursul auditului, auditorii trebuie să fie conștienți de scopul major al misiunii și anume acela de a adăuga valoare activităților pe care o organizație non-profit le desfășoară.

Concluzii

Asociațiile, fundațiile, federațiile, denumite organizații non-profit sunt persoane juridice fără scop patrimonial. Datorită acestui specific, legea le permite să angajeze resurse umane care au calitatea de voluntari ce prestează muncă în beneficiul public. Angajarea trebuie să aibă la bază un contract de voluntariat care să respecte prevederile legale, contract încheiat în urma convenirii între părți fără ca voluntarul să fie obligat sau remunerat, spre deosebire de contractul de muncă care prevede o remunerație și o normă fixă.

Organizațiile fără scop patrimonial care, prin lege, sunt obligate să-și auditeze situațiile financiare sunt obligate de asemenea să organizeze misiuni de audit intern. Printre tipurile de misiuni de audit intern desfășurate se numără și auditul resurselor umane. Această misiune este influențată direct, în cazul organizațiilor non-profit, de posibilitatea lor de a lucra cu voluntari. Pe parcursul misiunii, auditorul trebuie să-și stabilească obiective în urma cărora să se efectueze proceduri de verificare a implementării prevederilor Legii voluntariatului nr. 195/2001, republicată. Printre acestea se numără:

- verificarea procedurii referitoare la resursele umane care au calitatea de voluntari;
- verificarea conformității structurii contractelor de voluntariat cu prevederile legii;
- contractul de voluntariat nu înlocuiește un contract individual de muncă.

Pentru realizarea activităților de mai sus se recomandă intervierea conducerii, verificarea existenței și structurii documentelor-suport ale informațiilor cerute de lege, cel mai important aspect fiind cel al chestionării voluntarilor, în urma cărora se pot trage concluzii în legătură cu aplicarea practică a cerințelor legii.

Având în vedere cele prezentate anterior, ipoteza studiului se confirmă, deoarece, misiunea de audit a resurselor umane în cadrul unei asociații sau fundații este afectată de stabilirea obiectivelor care au ca scop respectarea prevederilor legale în ceea ce privește contractele de voluntariat.

Am ales să prezentăm aceste metode întrucât în urma aplicării lor practice s-au obținut rezultate pertinente, iar reco-

mandările auditorilor în legătură cu departamentul de resurse umane, în special secțiunea responsabilă cu forța de muncă voluntară se referă la o mai bună monitorizare a activității de voluntariat prin revizuirea procedurilor existente și exercitarea unui control atent și eficient asupra modului în care se aplică și funcționează procedurile în cauză.

Indiferent de metodele de investigație la care auditorul intern face apel pe parcursul misiunii, dacă acesta se va concentra pe îndeplinirea obiectivelor stabilite în cadrul misiunii, activitatea de audit intern își va atinge scopul pentru care funcționează și anume acela de a oferi o asigurare independentă și obiectivă care adaugă un plus de valoare și îmbunătățește activitatea organizațiilor.

Bibliografie

- Deaconu, Sorin Constantin (2010), *Reglementări și practici contabile specifice: Note de curs*, Editura Universității „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia.
- Diaconu, Gheorghe; Pitulice, Cosmina (2007), *Contabilitatea financiară a organizațiilor non-profit*, Editura Contaplus, Ploiești.
- Marin, Irinel, *Auditul Resurselor umane*, Ed. Economică, București, 2011.
- *** *Codul muncii*, republicat în Monitorul Oficial al României nr. 0345 din 18 mai 2011.
- *** *Legea contabilității nr. 82/1991*, republicată în Monitorul Oficial al României, nr. 454/2008.
- *** *Legea auditului public intern nr. 672/2002*, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 856 din 5 decembrie 2011.
- *** *Legea voluntariatului nr. 195/2001*, republicată în Monitorul Oficial al României nr. 276, din 25 aprilie 2007.
- *** *Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 39 din 31 ianuarie 2000.
- *** *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar*, republicată în Monitorul Oficial al României, nr. 598 din 22 august 2003.
- *** *Ordinul ministrului economiei și finanțelor nr. 1.969/2007* privind aprobarea reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial, publicat în Monitorul Oficial nr. 864bis/2007.
- *** *Hotărârea Camerei Auditorilor Financiar din România nr. 88/2007* pentru aprobarea Normelor de audit intern, publicată în Monitorul Oficial al României din 21 iunie 2007.
- www.voluntar.ro, 07.03.2012.

Considerații privind caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare în contextul normalizării contabile internaționale

Rodica BĂLĂȘOIU*

Abstract

Considerations on Qualitative Characteristics of Information Provided by the Financial Reporting in the Context of International Accounting Normalization

The purpose of this article is to present some qualitative aspects of information provided by the financial reporting, matters which, rooted in the present state of international, regional and national accounting standardization are only a mobile for the substantiation of the idea that a unique world accounting standard that should adjudicate the full confidence of users in the accounting information, could be achieved only if the economic phenomena, financial and commercial transactions, elements and operations underlying the information provided by the financial reporting could be interpreted as unitary, which requires a constant normative research activity oriented, on the one hand, to the dissemination of components of economic phenomena and relations reflected by accounting, given that economic reality is constantly in progress and on the other hand, to establishing optimal information which financial reporting should provide to users.

Accounting is far from being a pure technique, it conveys a certain vision of the reporting entity that places it in the heart of economic and social relations between the reporting entity and different users. Accounting normalization models this vision and, in order to be enforceable against as many users, normalizer must take necessary steps to consistently reflect reality.

Key words: *accounting normalization, IASB, qualitative characteristics, users, economic phenomenon*

JEL Classification: *M 410*

Cuvinte cheie: *normalizare contabilă, IASB, caracteristici calitative, utilizatori, fenomene economice*

Introducere

În articolul publicat în nr. 5/2012 al revistei „Audit Financiar”, cu titlul *Considerații privind cercetarea contabilă normativă și normalizarea contabilă – trecut, prezent și viitor*, autorul a prezentat unele aspecte referitoare la evoluția și stadiul actual al normalizării contabile și al cercetării contabile normative, privite din perspectivă națională, regională și internațională.

Prezentul articol este o sinteză a cercetării efectuate, având ca obiectiv să dezvolte conceptul de caracteristici calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare într-o manieră care să conducă la ideea că garanția transparenței și comparabilității informațiilor financiare poate fi asigurată prin interpretarea uniformă a fenomenelor care fac obiectul informațiilor financiare.

Autorul își propune a reliefa anumite aspecte privind caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare, aspecte care, ancorate în contextul stadiului actual al normalizării contabile internaționale (în accepțiunea în care acesta a fost prezentat de autor în articolul menționat), constituie doar un mobil pentru fundamentarea ideii că

* Drd, consilier superior, Direcția de Legislație și Reglementări Contabile, Ministerul Finanțelor Publice, București, e-mail: rodica.balasoIU@mfinante.ro

o normă contabilă unică, mondială, care să statueze deplina încredere a utilizatorilor în informația contabilă, s-ar putea realiza numai în condițiile în care fenomenele economice, tranzacțiile financiare și comerciale, elementele și operațiunile care stau la baza informațiilor furnizate de raportările financiare ar putea fi interpretate în mod uniform, ceea ce presupune o activitate constantă de cercetare normativă orientată, pe de o parte, spre studierea componentelor fenomenelor și relațiilor economice pe care contabilitatea le reflectă, ținând cont de faptul că realitatea economică se află într-o continuă evoluție, iar pe de altă parte, spre stabilirea necesarului optim de informații pe care raportările financiare trebuie să le furnizeze utilizatorilor.

Contabilitatea nu este nici pe departe tehnică pură, ea vehiculează o anumită viziune asupra entității raportoare care o plasează în inima raporturilor economice și sociale dintre entitatea raportoare și diverși utilizatori. Normalizarea contabilă modelează această viziune și, pentru a fi opozabilă cât mai multor utilizatori, normalizatorul trebuie să întreprindă demersurile necesare care să conducă la reflectarea în mod uniform a realității.

Metodologia cercetării

Cercetarea efectuată are ca obiectiv să dezvolte conceptul de caracteristici calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare într-o manieră care să conducă la ideea că garanția transparenței și comparabilității informațiilor financiare poate fi asigurată prin inter-

pretarea uniformă a fenomenelor care fac obiectul informațiilor financiare.

Demersul cercetării are în vedere o sinteză a ideilor publicate pe această temă în literatura de specialitate, dar și o sinteză a reglementărilor elaborate de normalizatorii contabili naționali, regionali și internaționali. Pentru atingerea obiectivului propus s-a utilizat o metodologie de cercetare fundamentală. Pentru delimitarea conceptului de caracteristici calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare s-a recurs la mecanisme inductive și deductive de cercetare și la analiza comparativă a unora dintre normele contabile naționale, europene și internaționale.

Caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare potrivit Cadrului conceptual al contabilității din S.U.A.

În anii '70, la puțin timp după crearea sa, *Financial Accounting Standards Board (FASB)* s-a angajat în elaborarea unui cadru conceptual al contabilității, FASB fiind primul organism de normalizare contabilă care s-a înarmat cu acest instrument teoretic în vederea elaborării normelor, acestea din urmă fiind substanțial deduse.

În SFAC 2 - Caracteristicile calitative ale informației contabile - din Cadrul conceptual al FASB, sunt enunțate calitățile necesare unei informații contabile pentru ca aceasta să fie utilă. Relația

dintre utilizatorii de informații financiar-contabile și caracteristicile calitative ale acestor informații este redată schematic în figura 1.

Caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare potrivit Cadrului conceptual al IASB

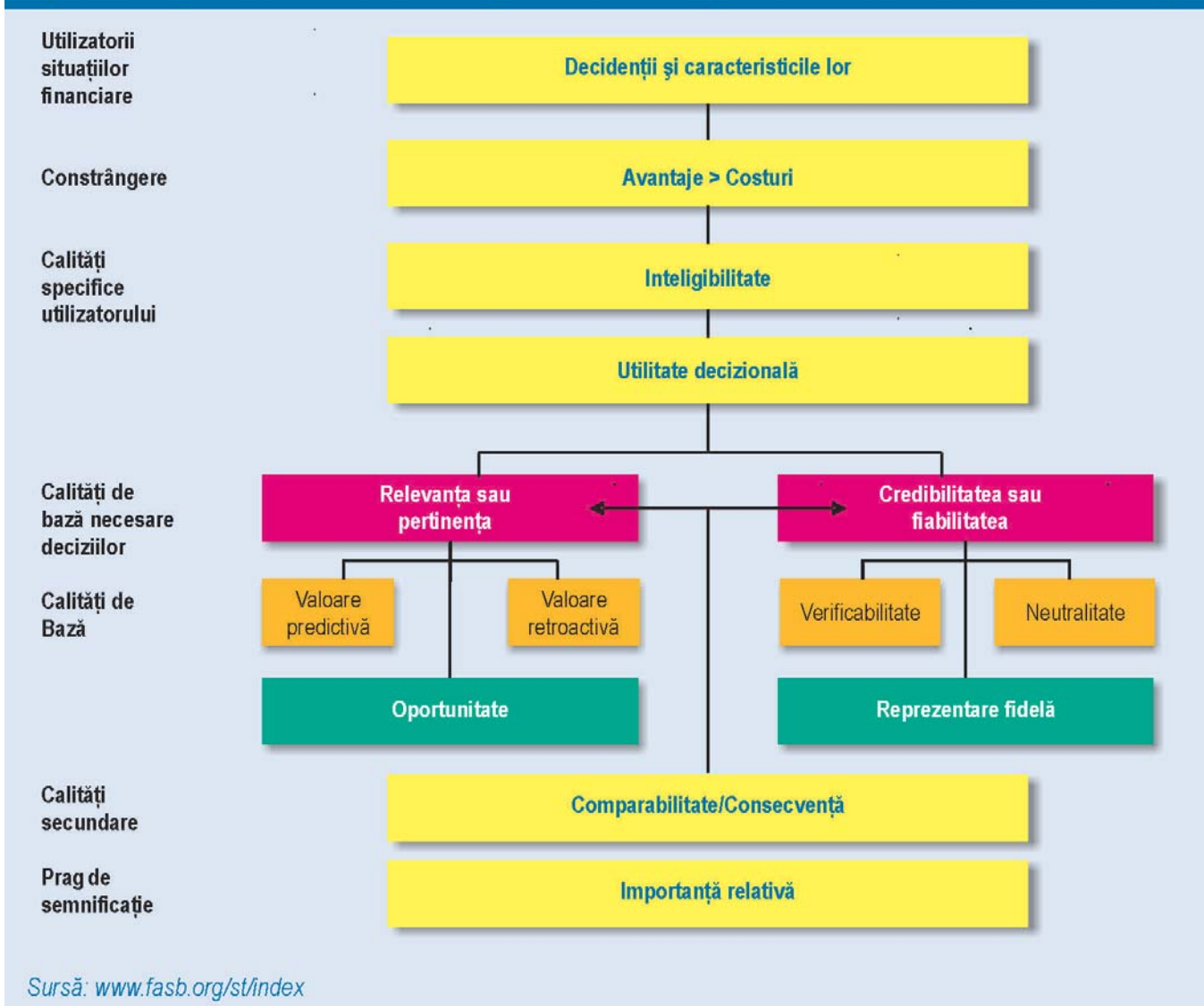
Cadrul contabil conceptual definit de *International Accounting Standards Committee (IASC)* în 1989 are aceeași construcție teoretică ca și cadrul conceptual emis de FASB în 1976, având ca element de bază, din care decurg celelalte elemente ale sale, declararea obiectivului raportării financiare întrucât acesta arată destinatarii, utilizatorii raportării financiare.

Cadrul contabil conceptual al IASC, adoptat în 2001 de *International Accounting Standards Board (IASB)*, este orientat pro-investitor. Potrivit OB 2 al Cadrului general conceptual pentru raportarea financiară emis de IASB în septembrie 2010, obiectivul raportării financiare cu scop general este acela de a oferi informații financiare care să fie utile pentru investitorii existenți și potențiali, împrumutătorii și alți creditori (denumiți în continuare *utilizatori*) în deciziile pe care aceștia le iau cu privire la oferirea de resurse entității raportoare.¹ Investitorul este deci așezat în centrul dispozitivului de standardizare contabilă internațională, la dispoziția sa fiind pusă reprezentarea contabilă fără erori a unei realități.² În acest context, IFRS-

1 CECCAR, *Standarde Internaționale de Raportare Financiară la 1 ianuarie 2011*, Editura CECCAR, București, 2011

2 Bălășoiu R., *Considerații privind cercetarea contabilă normativă și normalizarea contabilă - trecut, prezent și viitor*, Revista „Audit Financiar” nr. 5/2012

Figura 1 - Relația dintre utilizatorii de informații financiar-contabile și caracteristicile calitative ale acestor informații

Sursă: www.fasb.org/st/index

urile încearcă să satisfacă în mod comprehensiv nevoile investitorilor, plecând de la informația financiar – contabilă.

Cadrul contabil conceptual al IASB este supus revizuirii în colaborare cu FASB, iar cercetarea contabilă normativă efectuată în cadrul procedurii de revizuire urmărește, cu precădere, măsurarea consecințelor potențiale și efective ale normei contabile asupra comportamentului investitorului. În 2010, IASB a încheiat prima etapă a procesului de actualizare a cadrului său general con-

ceptual, prin înlocuirea a două dintre capitolele Cadrului general pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare din 1989, unul dintre acestea fiind capitolul 3 **Caracteristici calitative ale informațiilor financiare utile**. Pentru a fi utile utilizatorilor, informațiile furnizate de raportările financiare trebuie să facă dovada propriilor caracteristici calitative.

Pornind de la prevederile Cadrului general conceptual pentru raportarea financiară emis de IASB în septembrie 2010,

prezentăm categoriile de caracteristici calitative, caracteristicile calitative, componentele/aspectele acestora, condițiile componentelor/aspectelor și unele observații.

A. CARACTERISTICI CALITATIVE FUNDAMENTALE (OBLIGATORII)

Relevanța și reprezentarea exactă sunt caracteristici calitative impuse nu numai informațiilor financiare, ci și fenomenelor economice reprezentate în raporta-

rile financiare. Relația dintre relevanță și reprezentarea exactă este de interdependentă, de condiționare reciprocă.

A.1. Relevanța

Componente/ aspecte:

A.1.1. Informația financiară trebuie să aibă valoare predictivă

Condiții:

- informația este certă, incontestabilă
- informația poate fi folosită în aplicații informatice pentru a obține previziuni ale rezultatelor viitoare

A.1.2. Informația financiară trebuie să aibă valoare de confirmare

Condiții: informația are legătură cu evaluări / previziuni anterioare pe care le poate confirma sau infirma

Observație: Informația financiară trebuie să poată influența o decizie a utilizatorului, indiferent de opțiunea acestuia de a se folosi sau nu de informația respectivă.

A.1.3. Informația financiară trebuie să fie semnificativă

Condiții:

- omiterea informației poate influența o decizie a utilizatorului, indiferent de opțiunea acestuia de a se folosi sau nu de informația respectivă
- prezentarea eronată a informației poate influența o decizie a utilizatorului, indiferent de opțiunea acestuia de a se folosi sau nu de informația respectivă

Observație: Informația este semnificativă prin natura sau valoarea sa

A.2. Reprezentarea exactă

Componente/ aspecte:

A.2.1. Informația financiară trebuie

să descrie complet fenomenul economic

Condiții: informația financiară trebuie să fie suficient de detaliată pentru ca utilizatorul să înțeleagă fenomenul economic descris.

Observație: informația financiară nu trebuie să fie denaturată, ponderată, accentuată, neaccentuată, manipulată

A.2.2. Informația financiară trebuie să descrie neutru fenomenul economic

Condiții: informația financiară nu trebuie să urmărească influențarea unei posibile decizii a utilizatorului.

Observație: informația financiară nu trebuie să fie denaturată, ponderată, accentuată, neaccentuată, manipulată.

A.2.3. Informația financiară trebuie să descrie fenomenul economic fără erori.

Condiții: informația financiară și procesul utilizat pentru a o genera trebuie să fie lipsite de erori și omisiuni.

Observație: estimările trebuie descrise clar și precis ca fiind estimări și nu valori exacte.

B. CARACTERISTICI CALITATIVE AMPLIFICATOARE (NEOBLIGATORII)

Caracteristicile calitative amplificatoare intervin în situațiile în care este posibilă opțiunea utilizatorului între două sau mai multe alternative care pot fi utilizate pentru a descrie un fenomen economic.

B.1. Comparabilitatea

Componente/ aspecte:

B.1.1. Prin compararea informațiilor financiare, utilizatorul poate

înțelege similitudinile și diferențele dintre acestea.

Condiții: informația financiară trebuie să poată fi comparată în timp și spațiu (cu perioade trecute și viitoare, cu informații financiare similare ale altor entități raportoare).

Observații: comparabilitatea presupune existența a cel puțin două elemente pentru o informație financiară.

B.1.2. Consecvența - mijloc de realizare a comparabilității

Condiții: folosirea aceluiași metode de determinare a informației financiare de la o perioadă la alta, respectiv de către două sau mai multe entități raportoare.

Observații: consecvența presupune existența a cel puțin două elemente pentru o informație financiară.

B.2. Verificabilitatea

Componente/ aspecte:

B.2.1. Verificabilitatea directă a informațiilor financiare

Condiții: Verificarea prin observare directă

Observații: presupune ca utilizatorul să aibă acces nemijlocit la bunurile și valorile entității raportoare.

B.2.2. Verificabilitatea indirectă a informațiilor financiare

Condiții: verificarea prin formule sau alte tehnici.

Observații: presupune aplicarea de formule de calcul, introducerea valorilor de intrare în programe informatice similare și verificarea valorilor de ieșire.

B.3. Oportunitatea

Componente/ aspecte:

B.3.1. Informația financiară trebuie să fie disponibilă pentru uti-

lizator în timp util pentru a-i putea influența deciziile.

Condiții: oportunitatea nu se referă doar la informațiile financiare ale perioadei de raportare, ci și la cele mai vechi.

Observații: informațiile financiare ale perioadelor de raportare anterioare sunt oportune în aprecierea tendințelor.

B.4. Inteligibilitatea

Componente/ aspecte:

B.4.1. Informația financiară trebuie clasificată, explicată și prezentată în mod clar și concis

Condiții: informațiile privind fenomene complexe nu trebuie excluse din raportările financiare pentru ca acestea să fie ușor de înțeles.

Observații: informațiile financiare privind fenomene complexe trebuie prezentate și explicate cât mai clar posibil.

Scopul raportărilor financiare fiind acela de a ajuta utilizatorii în luarea deciziilor cu privire la oferirea de resurse entității raportoare, Cadrul general conceptual prevede ca informațiile financiare furnizate de raportările financiare să fie utile pentru utilizatori.

Referitor la aceste informații, un aspect pe care autorul prezentului articol dorește a-l remarca este faptul că prin „informații privind fenomenele economice”, Cadrul general conceptual definește informațiile din raportările financiare privind resursele economice ale entității raportoare, pretențiile față de aceasta și modificările resurselor și pretențiilor, iar sintagmele „fenomen(e) economic(e)” și „fenomen(e)” sunt folosite de 20 de ori în capitolul 3 amintit mai sus, deși aceste sintagme nu sunt definite nici în Cadrul general conceptual, nici în glosarul de termeni extras din IFRS-uri și IAS-uri, motiv pentru care autorul își propune, ca finalitate a prezentei cercetări, definirea termenului de „fenomen economic” în con-

textul caracteristicilor calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare.

Caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare potrivit IFRS-ului pentru IMM-uri³

Caracteristicile calitative ale informațiilor din situațiile financiare prevăzute în IFRS-ul pentru IMM-uri adoptat de IASB în iulie 2009 au aceleași componente ca și cele ale Cadrului contabil conceptual al IASB anterior modificărilor acestuia din 2010.

În tabelul 1 sunt prezentate categoriile de caracteristici calitative ale informațiilor din situațiile financiare prevăzute de IFRS-ul pentru IMM-uri și de Cadrul general al IASB pentru întocmirea și

Tabel 1 - Caracteristici calitative ale informațiilor din situațiile financiare

Potrivit prevederilor IFRS-ului pentru IMM-uri adoptat de IASB în iulie 2009	Potrivit prevederilor Cadrului general al IASB pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare la 1 ianuarie 2005	Concluzii
1. inteligibilitatea	1. inteligibilitatea	Caracteristicile 1, 2 și 4 sunt similare. Credibilitatea a fost înlocuită de fiabilitate în IFRS-ul pentru IMM-uri și de reprezentarea exactă în Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară emis de IASB în septembrie 2010.
2. relevanța	2. relevanța	
- pragul de semnificație	- pragul de semnificație	
3. fiabilitatea	3. credibilitatea	
---	- reprezentarea fidelă	
- prevalența economicului asupra juridicului	- prevalența economicului asupra juridicului	
- neutralitatea	- neutralitatea	
- prudența	- prudența	
- integralitatea	- integralitatea	
4. comparabilitatea	4. comparabilitatea	

Sursă: Proiecție proprie

³ CECCAR, *Standardul internațional de raportare financiară pentru întreprinderi mici și mijlocii*, Editura CECCAR, București, 2010

prezentarea situațiilor financiare la 1 ianuarie 2005⁴.

Atât în IFRS-ul pentru IMM-uri, cât și în Cadru general al IASB pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare la 1 ianuarie 2005, informațiile din situațiile financiare care trebuie să îndeplinească caracteristicile calitative de mai sus, au ca obiect reflectarea *tranzacțiilor și a altor evenimente*.

Caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare în contextul normalizării contabile europene

Directivele contabile europene nu se bazează pe un cadru contabil conceptual care să stabilească obiectivele situațiilor financiare, să definească caracteristicile calitative ale informației contabile, care să identifice utilizatorii și necesitățile lor informaționale și care să asigure coerența normelor, fiind prevăzute numeroase opțiuni, fapt ce conduce la diferențieri între situațiile financiare ale statelor membre ale Uniunii Europene. Diferențierile sunt menținute și prin faptul că ele nu au la bază o doctrină contabilă unitară, ci două curente contabile, respectiv abordarea **anglo-saxonă**, care privilegiază informația furnizată acționarilor și abordarea **continentală**, bazată pe principiul prudenței, care privilegiază protecția creditorilor întreprinderii și fiscul. Autorul a detaliat aceste aspecte în numărul 5/2012 al revistei „Audit financiar”.

Propunerea de directivă care va înlocui directivele a IV-a și a VII-a ale CEE până la data de 1 iulie 2014, respectiv **Propunerea de directivă** a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene **nr. 2011/0308 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de entități**, are printre obiective creșterea eficienței, pertinentei, clarității și comparabilității raportărilor financiare și protejarea necesităților utilizatorilor.

Propunerea de directivă prevede eliminarea sau reducerea numărului opțiunilor la dispoziția statelor membre ale Uniunii în numeroase aspecte de evaluare, interpretare și raportare, în scopul armonizării mai puternice a normelor contabile la nivelul Uniunii Europene, armonizare ce are ca finalitate convergența normelor.

Printre modificările cuprinse în propunerea de directivă nr. 2011/0308 se numără și introducerea a două noi principii obligatorii în cadrul principiilor generale de raportare financiară, astfel:

- Pragul de semnificație devine principiu obligatoriu pentru recunoașterea, evaluarea, descrierea și prezentarea elementelor din situațiile financiare;
- Prevalența substanței asupra formei devine principiu obligatoriu în prezentarea realității economice a unei tranzacții în situațiile financiare și nu doar a formei sale juridice.

Informațiile din situațiile financiare care trebuie să respecte principiile generale de raportare financiară au ca obiect reflectarea *tranzacțiilor și elementelor din situațiile financiare*.

Caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare potrivit normei contabile naționale

Prin O.M.F.P. nr. 1752/2005 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, cu modificările și completările ulterioare, au fost statuate situațiile financiare anuale pe care trebuie să le întocmească persoanele juridice, diferențiate în funcție de criteriile de mărime a acestora, asigurându-se conformitatea deplină cu directivele europene în domeniu. Acest act normativ nu a avut în vedere în mod explicit aspecte ale referențialului contabil elaborat de IASB și nu cuprindea prezentarea utilizatorilor de situații financiare, deși în reglementările contabile anterioare (spre exemplu, în O.M.F.P. nr. 94/2001 pentru aprobarea Reglementărilor contabile armonizate cu Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate) utilizatorii de situații financiare și caracteristicile calitative ale situațiilor financiare erau menționați, într-o variantă similară cu cea prezentată în cadrul contabil conceptual al IASB⁵.

O.M.F.P. nr. 3055/2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene a introdus prevederi noi referitoare la cadrul general de întocmire și prezentare a situațiilor financiare anuale, prezentând utilizatorii situațiilor financiare și carac-

4 CECCAR, *Standarde internaționale de raportare financiară*, Editura CECCAR, București, 2005

5 CECCAR, *Studiu comparativ între reglementările contabile naționale și standardele internaționale de raportare financiară*, Editura CECCAR, București, 2009

teristicile calitative ale situațiilor financiare.

În ceea ce privește principiile contabile, șase dintre principiile contabile generale ale actualei reglementări naționale (principiul continuității activității, principiul permanenței metodelor, principiul prudenței, principiul independenței exercițiului, principiul intangibilității, principiul necompensării) au fost statute prin H.G. nr. 704/1993, iar încă trei principii (principiul evaluării separate a elementelor de activ și de pasiv, principiul prevalenței economicului asupra juridicului și principiul pragului de semnificație) au fost introduse prin O.M.F.P. nr. 94/2001.

Potrivit prevederilor O.M.F.P. nr. 3055/2009, cu modificările și completările ulterioare, caracteristicile calitative principale ale situațiilor financiare anuale sunt inteligibilitatea, relevanța, credibilitatea și comparabilitatea, acestea fiind prezentate într-o variantă similară celei din Cadrului general al IASB pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare la 1 ianuarie 2005 (Tabel 1 coloana 2). Ca și în cadrul general al IASB din 2005, informațiile din situațiile financiare care trebuie să îndeplinească caracteristicile calitative de mai sus, au ca obiect reflectarea *tranzacțiilor și a altor evenimente*.

Concluzii

A. Pentru a satisface necesitățile utilizatorilor, producerea informației contabile și prezentarea acesteia în situațiile financiare trebuie să se facă după anumite reguli și norme, a căror aplicare conduce la obținerea de informații într-o anumită cantitate și de o anumită calitate determinate de caracteristicile calitative pe care le conțin.

Comparând caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările

financiare cerute de cadrul conceptual IASB cu cele cerute de cadrul conceptual FASB, constatăm că în ambele referențiale se regăsesc patru caracteristici calitative: inteligibilitatea (*engl. understandability*), relevanța sau pertinența (*engl. relevance*), fiabilitatea sau credibilitatea sau reprezentarea exactă (*engl. reliability*) și comparabilitatea (*engl. comparability*).

Comparând caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare cerute de Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară emis de IASB în septembrie 2010 cu cele din cadrele conceptuale anterioare ale IASB, în ceea ce privește reprezentarea exactă, se constată două aspecte:

- se utilizează termenul de reprezentare exactă în locul termenului de fiabilitate;
- prevalența economicului asupra juridicului și verificabilitatea, care sunt aspecte ale fiabilității conform Normei conceptuale 2 sau Cadrului general (1989), nu mai sunt considerate drept aspecte ale reprezentării exacte. Verificabilitatea este acum descrisă ca făcând parte, mai degrabă, dintre caracteristicile calitative amplificatoare decât dintre caracteristicile calitative fundamentale.

Comparând caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare cerute de Cadrul general conceptual IASB cu cele cerute de reglementarea națională (O.M.F.P. nr. 3055/2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene), se constată că în ambele referențiale se regăsesc aceleași caracteristici calitative, cele din reglementarea națională fiind prezentate într-o variantă similară celei din cadrele conceptuale ale IASB anterioare celui adoptat în 2010.

În lumina aspectelor prezentate mai sus, caracteristicile calitative pe care referențialele amintite le impun pentru a garanta utilitatea informațiilor furnizate de raportările financiare sunt, în esență, aceleași, chiar dacă se constată diferențieri în gruparea lor și în atribuirea unor aspecte uneia ori alteia dintre aceste caracteristici calitative. Ca atare, autorul susține ideea potrivit căreia cauza obținerii unor posibile informații financiare neclare, netransparente, necomparabile și inutile utilizatorului nu trebuie căutată la nivelul cerințelor referențialelor privind caracteristicile calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare.

B. Atât IASB (în Cadrul general conceptual / Introducere / Scop și statut), cât și Uniunea Europeană (în Propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene nr. 2011/0308 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de entități), în vederea armonizării normelor contabile, au declarat necesitatea reducerii numărului alternativelor de tratamente contabile permise de IFRS-uri, respectiv a numărului opțiunilor contabile la dispoziția statelor membre ale Uniunii.

Având în vedere stadiul actual al evoluției normalizării contabile, focusat pe armonizare și convergență, în scopul asigurării comparabilității și echivalenței informațiilor raportate, ideală, dar utopică totodată, este ipoteza creării unei norme unice, unitare, care să nu permită excepții, circumstanțieri, derogări sau opțiuni. Practica demonstrează că aplicabilitatea unei asemenea norme este pe termen scurt, dacă nu chiar imposibil de realizat. Cu atât mai mult în domeniul normalizării contabile, care are la bază reflectarea realității economice aflate în continuă evoluție, ipoteza aplicabilității unei norme stricte nu

poate fi validată. Ca atare, în completarea concluziei A, susținem ideea potrivit căreia comparabilitatea și echivalența informațiilor raportate sunt direct influențate de numărul și criteriile de alegere a politicilor, metodelor și opțiunilor contabile la dispoziția entității raportoare, pe baza cărora entitatea poate obține diverse variante ale informațiilor financiare⁶, iar reducerea numărului și criteriilor de alegere contribuie la asigurarea comparabilității și echivalenței informațiilor raportate.

C. În ceea ce privește accepțiunea termenului de „fenomen economic” în contextul caracteristicilor calitative ale informațiilor furnizate de raportările financiare din Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară emis de IASB în septembrie 2010, aceasta îmbracă două fațete:

- 1) Raportat la conținutul și cerințele caracteristicilor calitative **fundamentale**, fenomenul economic poate fi definit ca fiind orice aspect, fapt, proces, modificare de natură economică care poate genera o posibilă acțiune/inacțiune a utilizatorului cu privire la oferirea de resurse entității raportoare – consecință a unei decizii luate de utilizator pe baza informațiilor furnizate de raportările financiare ale entității raportoare.
- 2) Raportat la conținutul și cerințele caracteristicilor calitative **amplificatoare**, fenomenul economic constă în însăși posibilă acțiune/inacțiune a utilizatorului cu privire la oferirea de resurse entității raportoare.

Referențialele contabile folosesc termeni diferiți pentru a reflecta obiectul informațiilor raportate, astfel:

- Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară emis de IASB în septembrie 2010 stabilește ca obiect al informațiilor raportate fenomenele economice;
- Cadrele conceptuale ale IASB anterioare modificărilor adoptate în septembrie 2010, IFRS-ul pentru IMM-uri și norma contabilă națională stabilește ca obiect al informațiilor raportate tranzacțiile și alte evenimente;
- Directivele contabile europene au ca obiect al informațiilor raportate tranzacțiile și elementele din situațiile financiare.

Indiferent de terminologia folosită de referențiale pentru a defini realitatea economică, pentru ca informațiile raportate să reflecte uniform această realitate, se impune ca aceasta să fie interpretată în mod uniform, ceea ce se poate realiza prin cunoașterea și înțelegerea unitară a fenomenelor economice, a tranzacțiilor, elementelor și evenimentelor.

În acest sens, cercetarea contabilă trebuie focusată pe analiza noilor fenomene economice, a noilor tranzacții financiare și comerciale, pe măsurarea *fenomenelor economice legate*⁷, în scopul interpretării unitare a componentelor acestora.

Bibliografie

- Bălășoiu R., *Considerații privind cercetarea contabilă normativă și normalizarea contabilă – trecut, prezent și viitor*, Revista „Audit Financiar” nr. 5/2012
- Burlaud A., Colasse B., *Standardizarea contabilă internațională: reîntoarcerea politicii?*, Revista „Audit Financiar” nr. 1/2010
- Hoarau C., *Place et rôle de la normalization comptable en France*, Revue française de gestion 2003, n° 147
- Popa A.F., *Contabilitatea și fiscalitatea rezultatului întreprinderii*, Editura CECCAR, București, 2011
- Autorité des norms comptables de France, *Plan stratégique 2011 – 2012*, www.anc.gouv.fr/sections/nos_publications/nos_publications_fic
- CECCAR, *Studiu comparativ între reglementările contabile naționale și standardele internaționale de raportare financiară*, Editura CECCAR, București, 2009
- CECCAR, *Standarde Internaționale de Raportare Financiară la 1 ianuarie 2011*, Editura CECCAR, București, 2011
- CECCAR, *Standardul internațional de raportare financiară pentru întreprinderi mici și mijlocii*, Editura CECCAR, București, 2010
- CECCAR, *Standarde internaționale de raportare financiară*, Editura CECCAR, București, 2005
- Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, *Propunere de directivă nr. 2011/0308 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de entități*
- O.M.F.P. nr. 3055/2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, cu modificările și completările ulterioare, publicat în M.O. nr. 766/2009
- www.ifrs.org/Alerts/PressRelease/classification+measurement++jan+2012.htm
- www.ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/com-2010-292/com-2010-292_ro.pdf
- www.fasb.org/st/index

⁶ Popa A.F., *Contabilitatea și fiscalitatea rezultatului întreprinderii*, Editura CECCAR, București, 2011

⁷ Autorité des norms comptables de France, *Plan stratégique 2011 – 2012*, www.anc.gouv.fr/sections/nos_publications/nos_publications_fic

Relevanța informațiilor de mediu prin prisma standardelor și reglementărilor contabile

Ionel Alin IENCIU*

Abstract

The Relevance of Environmental Information in Terms of Accounting Standards and Regulations

Sustainable development, eco-efficiency and social responsibility are concepts whose value depends on how environmental, social and economic issues are recognized, evaluated and reported through financial accounting. As a result, these concepts must be examined in accordance with the nationally and internationally accounting practices. In the present study it is analyzed, through a theoretical approach, the way that financial accounting and financial reports meets the information requirements of the stakeholders. There are many reasons why financial accounting can be considered as insufficient in reflecting in a relevant way the environmental impact of the entity. Financial accounting promotes financial performance at the expense of environmental performance, and the information provided through financial reports is, in particular, financial and economic. This aspect leads to restriction or exclusion of other categories of users, even if they are affected by the environmental impact.

Key words: *environmental costs, environmental liabilities, financial accounting, environmental issues, stakeholders*

JEL Classification: M 41

Cuvinte cheie: *costuri de mediu, datorii de mediu, contabilitate financiară, aspecte de mediu, părți interesate*

1. Introducere

Pentru a-și îndeplini responsabilitățile sociale, entitățile, prin intermediul raportărilor financiare și al raportărilor de mediu, trebuie să furnizeze informații utile părților interesate în luarea deciziilor economice și să ofere un cadru general privind responsabilitatea entității: „*Obiectivul situațiilor financiare este de a furniza informații despre poziția financiară, performanța financiară și modificările poziției financiare ale unei entități; aceste informații sunt utile unei sfere largi de utilizatori în luarea deciziilor economice*” (IFRS, 2007). Contabilitatea financiară este privită astfel ca un *joc social* în care *actorii* sunt entitățile, producătorii și utilizatorii de informații contabile, iar *regizorii* sunt organismele care emit reglementări și standarde contabile, recomandări și ghiduri privind raportările de mediu (Schaltegger și Burritt, 2005: 164). Obiectivul fundamental al acestui studiu este prezentarea modului în care se desfășoară *jocul social* al contabilității în cazul aspectelor de mediu, analiza modului în care aspectele de mediu sunt recunoscute, evaluate și raportate în cadrul contabilității financiare tradiționale și promovate prin intermediul standardelor și reglementărilor contabile, scoțând în evidență cerințele de informare ale utilizatorilor informației de mediu comparativ cu informațiile furnizate de contabilitatea financiară.

Principalele aspecte de mediu abordate de către contabilitatea financiară sunt legate de recunoașterea, evaluarea și raportarea impactului financiar pe care mediul îl are asupra entității (ACCA, 1997). Creșterea importanței acestora a determinat numeroase organisme naționale și internaționale (IASB, FASB, organizații contabile profesionale și alte grupuri) să emită standarde, reglementări, recomandări și ghiduri privind tratamentul contabil aplicat aspectelor de mediu. Standardele și reglementările contabile au o mare influență asupra informației contabile colectate, analizate și raportate

* Asist.univ.dr., cercetător, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: alin.ienciu@econ.ubbcluj.ro

de către management, fiind astfel foarte important modul în care aspectele de mediu sunt abordate în cadrul acestora.

2. Metodologia cercetării

Având în vedere tematica de cercetare vizată, punem următoarea întrebare: *Sunt principiile contabile promovate de către contabilitatea financiară, suficiente pentru a furniza o imagine fidelă privind impactul de mediu al entității și pentru a răspunde cerințelor de informare ale utilizatorilor informației de mediu?* În acest sens, a fost abordat modul în care aspectele de mediu sunt reflectate în cadrul standardelor și reglementărilor contabile, au fost prezentate cerințele de informare ale utilizatorilor informației de mediu, iar apoi s-a analizat modul în care standardele și reglementările contabile răspund acestor cerințe. Cercetarea întreprinsă în cadrul acestui studiu se înscrie în cadrul curentului de cercetare pozitivist, fără însă a lipsi, spre final, o serie de elemente critice aduse la adresa contabilității financiare promovate prin intermediul standardelor și reglementărilor contabile. Principalele metode de cercetare abordate sunt metoda comparativă cu caracter transversal și observația neparticipativă, prin intermediul cărora s-a analizat modul în care contabilitatea financiară, promovată de către IASB, FASB, Directivele europene, OMFP 3055/2009 și de alte organisme, abordează aspectele de mediu.

3. Recunoașterea, evaluarea și prezentarea aspectelor de mediu prin intermediul standardelor și reglementărilor contabile

Pentru început, a fost abordat modul în care contabilitatea financiară asigură aplicarea standardelor și reglementărilor contabile privind recunoașterea, evaluarea și raportarea aspectelor de mediu, referindu-ne aici la costurile și datoriile de mediu.

3.1. RECUNOAȘTEREA, EVALUAREA ȘI RAPORTAREA COSTURILOR DE MEDIU

În ceea ce privește recunoașterea costurilor de mediu, organismele internaționale - CCEE (Consiliul Comunității Econo-

mice Europene), IASB (International Accounting Standards Board), FASB (US Financial Accounting Standards Boards) - recomandă capitalizarea costurilor de mediu care aduc beneficii economice directe, precum și capitalizarea costurilor determinate de prevenirea impacturilor negative viitoare asupra mediului. Aceste organisme permit și capitalizarea acelor costuri de mediu¹ care nu sunt purtătoare de beneficii economice directe, dar care dau posibilitatea entității să obțină beneficii economice viitoare conexe, îmbunătățind siguranța și eficiența unor active conexe. De asemenea, se poate remarca faptul că FASB recomandă capitalizarea acelor costuri de mediu ocazionate în legătură cu activele deținute în scopul vânzării, în cazul în care acele costuri au fost necesare pentru a pregăti activul pentru vânzare. Un exemplu în acest sens îl constituie costurile privind refacerea solului în cazul unor terenuri care urmează să fie vândute, aceste costuri fiind necesare pentru ca acel activ să poată fi vândut.

Remarcăm totodată faptul că, în vreme ce IASB, FASB și FEE recomandă recunoașterea costurilor legate de amenzi, penalitățile și costurile generate de impacturile trecute asupra mediului ca fiind cheltuieli de mediu, CE 2001/453 exclude aceste costuri din categoria cheltuielilor de mediu, deoarece, chiar dacă sunt legate de impactul activităților entității asupra mediului, aceste costuri nu previn, nu reduc și nu remediază daunele cauzate mediului. În opinia noastră, costurile legate de amenzi și penalitățile de nerespectare a reglementărilor de mediu, precum și sumele compensatorii oferite terților afectați de poluarea mediului trebuie recunoscute în categoria cheltuielilor de mediu, deoarece, chiar dacă nu previn, nu reduc și nu remediază daunele cauzate mediului, ele reprezintă importante surse de informare pentru utilizatorii externi cu privire la politica practică de entitate și, de asemenea, sunt informații relevante pentru manageri în vederea promovării unor noi politici de mediu prin care aceste costuri pot fi evitate. Prezentarea detaliată a costurilor de mediu poate avea o importanță deosebită atât pentru entitate, cât și pentru utilizatorii informației contabile, evidențiind modul în care entitatea abordează problematica poluării, acțiunile întreprinse pentru reducerea poluării, precum și domeniul ecologic expus poluării.

Aspectele de mediu fac parte în mod cert din structura de risc a unei entități și ar trebui raportate separat dacă se dorește ca riscurile financiare determinate de mediu să fie transparente. Altfel, investitorii nu vor putea evalua gradul de risc pe

¹ Dacă un cost de mediu nu satisface criteriile pentru a fi capitalizat, el trebuie recunoscut drept o cheltuială. Conform IASB și FASB cheltuielile de mediu sunt costuri determinate de mediu, care au generat un beneficiu ce a expirat și care sunt detaliate împreună cu veniturile în Contul de profit și pierdere.

care și-l asumă prin investiție. Clasificarea separată a costurilor de mediu de celelalte tipuri de cheltuieli, pe domenii ecologice sau pe activități, permite investitorilor și altor utilizatori interesați să aibă o viziune de ansamblu atât asupra performanței economice, cât și asupra oportunităților viitoare sau problemelor specifice oricărei entități (Schaltegger și Burritt, 2005). De exemplu, în Australia această categorie de risc a fost recunoscută oficial prin introducerea unei secțiuni în cadrul Actului de Reglementare a Legislației Comerciale în 1998, care prevede faptul că rapoartele directorilor trebuie să conțină detalii asupra performanței entității în relația cu reglementările de mediu, în cazul în care activitățile entității sunt subiectul unor reglementări de mediu specifice sau semnificative. De asemenea, recunoașterea și prezentarea separată a amenzilor și taxelor de mediu reprezintă un indicator al faptului că entitatea nu acordă prioritate implementării reglementărilor de mediu. Primele de asigurare la valori ridicate indică faptul că managementul a identificat existența problemelor potențiale, dar nu este încă pregătit să acționeze asupra sursei acestor probleme. Valorile ridicate ale cheltuielilor operaționale de mediu pot reliefa faptul că valoarea costului de protecție a mediului poate fi redusă prin investiții în tehnologii mai eficiente de prevenire a poluării. Comisiile Valorilor Mobiliare din Ontario și Quebec (Canada) cer evidențierea, în raportul anual, atât a efectului financiar sau operațional al reglementărilor de protecție a mediului asupra cheltuielilor, veniturilor și poziției competitive pentru anul fiscal curent, cât și a impactului previzionat pentru anii următori, în vederea furnizării către investitori a informațiilor privind strategia de mediu viitoare a entității (CICA 1993).

Precizăm că reglementările și standardele contabile naționale și internaționale nu impun prezentarea separată și detaliată a cheltuielilor de mediu, devenind astfel ineficiente în ceea ce privește transparența riscurilor financiare determinate de mediu. În opinia noastră, stipularea unei liste detaliate a cheltuielilor de mediu în Notele explicative la Situațiile financiare, pe domenii ecologice și pe acțiuni întreprinse pentru reducerea poluării, ar motiva managerii să separe aceste costuri și, acolo unde este posibil, să facă legătura între acestea și activitățile specifice entității. În plus, un tratament contabil consecvent al cheltuielilor de mediu vine în folosul investitorilor, iar simpla diferențiere a cheltuielilor de mediu de celelalte tipuri de cheltuieli nu furnizează informații suficiente pentru investitori. Este necesară o diferențiere în plus între cheltuielile generate de îmbunătățirea poziției față de

mediu și cheltuielile determinate de încălcarea legislației de mediu. Mai mult, cheltuielile pentru îmbunătățirea performanței de mediu ale unei entități ar trebui împărțite în cheltuieli pentru reparații, reduceri și preveniri ale degradării mediului, pentru a oferi transparență în ceea ce privește politica de mediu întreprinsă de către entitate.

3.2. RECUNOAȘTEREA, EVALUAREA ȘI RAPORTAREA DATORILOR DE MEDIU

Aspectele de mediu nu au reprezentat o prioritate pentru management atâta timp cât nu au generat datorii în contabilitate. Cu timpul, unele datorii de mediu au depășit până și scenariile cele mai sumbre ale unor manageri, mii de entități fiind afectate de datorii majore, unele dintre ele punând sub semnul întrebării principiul continuității activității (Schaltegger și Burritt, 2005). Printre cele mai mari dezastru se numără cazurile British Petroleum² (dezastrul ecologic din Golful Mexic), Bhopal (Union Carbide), Schweizerhalle (Sandoz) și Prince William Sound (Exxon), toate având consecințe financiare substanțiale asupra entităților implicate (Schaltegger și Burritt, 2005). Caracteristica esențială a unei datorii, conform Cadrului general IASB, poziția 49, este faptul că entitatea are o obligație actuală ce decurge din evenimente trecute și prin decontarea căreia se așteaptă să rezulte o ieșire de resurse care încorporează beneficii economice viitoare (IFRS, 2007). IAS 37 poziția 10 specifică faptul că o datorie cu exigibilitate sau valoare incertă reprezintă un provizion, a cărui recunoaștere se realizează în momentul în care: (a) o entitate are o obligație curentă (legală sau implicită) generată de un eveniment anterior; (b) este probabil ca o ieșire de resurse care încorporează beneficii economice să fie necesară pentru a onora obligația respectivă și (c) poate fi realizată o estimare credibilă a valorii obligației (IFRS, 2007). IAS 37 prevede de asemenea că, acolo unde aspectele de incertitudine, legate de momentul remedierii sau de tehnologia disponibilă împiedică determinarea în mod credibil a valorii obligației, aceasta trebuie prezentată ca o datorie contingentă.

În opinia noastră, o caracteristică majoră, în special a provizioanelor de mediu față de alte tipuri de provizioane, este faptul că ele urmează a fi decontate în perioade foarte lungi de timp, fiind necesară astfel o monitorizare strictă a acestora în vederea actualizării lor. Ca urmare a perioadei lungi de decontare, există o varietate de factori care pot modifica valoarea acesteia. Așa cum am putut remarca anterior, standardele și referențialele contabile suferă de subiectivism în

² Acesta reprezintă cel mai recent exemplu în acest sens. Platforma petrolieră Deepwater Horizon din Golful Mexic a explodat în aprilie 2010; 11 persoane au murit, aproximativ 4,9 milioane de barili de petrol au ajuns în Ocean. Compania britanică British Petroleum a fost nevoită să plătească miliarde de dolari pentru despăgubiri și curățarea zonei afectate.

cea ce privește evaluarea provizioanelor de mediu, aspect ce determină, în unele cazuri, evaluarea provizioanelor la o valoare mult mai mică decât valoarea lor reală, diminuând astfel importanța ieșirilor probabile pentru stingerea obligației, ceea ce poate avea un impact negativ asupra entităților, ajungându-se în unele cazuri la imposibilitatea achitării acestor obligații. De asemenea, considerăm că există și alte obstacole cu care se confruntă profesia contabilă și managerii relativ la constituirea provizioanelor legate de mediu, precum nedeductibilitatea acestor provizioane. Dacă provizioanele nu pot fi deductibile, entitățile nu sunt motivate să constituie provizioane de mediu. Fără o reflectare în contabilitate a provizioanelor de mediu, riscul de mediu nu poate fi urmărit, entitățile fiind susceptibile în a se confrunta cu grave probleme de mediu, care de fapt nu sunt reflectate în situațiile financiare, ceea ce face ca acestea din urmă să devină modalități de mascare a realității.

OMFP 3055/2009 prevede recunoașterea și raportarea provizioanelor de mediu în categoria „*Provizioane pentru dezafectarea imobilizărilor corporale și alte acțiuni similare legate de acestea*”, respectiv „*Alte provizioane*”. Spre deosebire de IAS 37, categoria „Alte provizioane” trebuie descrisă în Notele explicative la Situațiile financiare, doar dacă acestea sunt semnificative. Din punct de vedere al raportării datoriilor de mediu, considerăm că raportarea reală și corectă a datoriilor de mediu către utilizatorii externi presupune o intrare riguroasă în vigoare a standardelor existente împreună cu practicile consecvente de raportare bazate pe linii clare, general acceptate și stabilite. Pentru a asigura consecvența în practică, managerii vor trebui să se raporteze la situațiile precedente pentru îndrumare și pentru a ști dacă și când trebuie raportate datoriile de mediu. De asemenea, considerăm necesară raportarea în Notele explicative la Situațiile financiare a oricărei datorii sau pierderi contingente, pentru a oferi o transparență cât mai mare în ceea ce privește riscul de mediu în cadrul unei entități.

4. Importanța și relevanța raportărilor financiare de mediu pentru utilizatorii informației de mediu

Cadrul general de întocmire și prezentare a situațiilor financiare elaborat de IASB identifică următoarele categorii de utilizatori ai informației contabile: investitorii, personalul angajat, creditorii financiari, furnizorii și alți creditori comerciali, clien-

ții, guvernul și instituțiile sale, publicul, managerii (IFRS, 2007). Este foarte greu dacă nu imposibil pentru o entitate să satisfacă așteptările tuturor acestor utilizatori.

În încercarea de a defini și identifica utilizatorii relevanți ai informației contabile de mediu, Owen, Shaw și Cooper (2005) au întreprins un chestionar cu privire la importanța pe care managerii o acordă utilizatorilor rapoartelor de mediu emise de către entitățile britanice. Astfel, cea mai mare importanță a fost acordată investitorilor, urmați de angajați, grupuri sau organizații de mediu, autoritatea guvernamentală, comunitatea locală, clienți și furnizori. În cadrul studiului, putem observa că investitorii reprezintă grupul cu cea mai mare influență asupra performanței entității, cu toate că aceștia nu constituie categoria de utilizatori cea mai afectată de impactul entităților asupra mediului. Rezultatele obținute nu pot fi generalizate și diferă în funcție de percepția managerilor de la țară la țară (Adams, 2002).

Prin analiza literaturii de specialitate am reliefat cererea de informație contabilă de mediu din perspectiva fiecărei categorii de utilizatori ai informației contabile, pentru a evidenția care sunt informațiile de interes major.

Deegan și Rankin (1997) au examinat dacă informațiile privind performanța de mediu, furnizate prin intermediul rapoartelor anuale sunt efectiv utilizate în procesul de luare a deciziilor la nivelul utilizatorilor de informații. Studiul are la bază un chestionar adresat principalelor categorii de utilizatori: investitori, brokeri și analiști financiari, academicieni, reprezentanți ai instituțiilor financiare și alte organizații (asociații ale consumatorilor, grupuri sindicale, asociații industriale, grupuri și organizații de mediu). Investitorii, respectiv organizațiile precum asociațiile de consumatori, grupurile de muncitori, asociațiile industriale și organizațiile de mediu, consideră informațiile de mediu substanțiale în luarea deciziilor. Aceste categorii își manifestă interesul pentru informațiile de mediu relevante pentru a putea identifica oportunitățile de mediu care să susțină performanța economică, costurile de mediu care furnizează sau nu valoare adăugată pentru entitate, responsabilitatea entității față de mediu, impactul entității asupra mediului.

În cercetarea întreprinsă, Lenz (2003) a analizat, având la bază o serie de studii întreprinse anterior, cerințele de informație ale utilizatorilor informației contabile privind aspectele de mediu, reușind să creeze un profil al fiecărui utilizator în ceea ce privește conținutul informației cerute și modalitatea prin care are acces la informație (Isenmann și Gomez, 2007). Astfel:

- a prezentat opt categorii de utilizatori ai informației contabile: angajați, clienți, furnizori, autorități locale, comunitatea locală, grupuri sau organizații de mediu, investitori, mass media;
- pentru fiecare utilizator a marcat importanța diferitelor informații de mediu (1 - informații foarte importante, 2 - importante și 3 - mai puțin importante).

Rezultatele obținute au scos în evidență faptul că cerințele și nevoia de informare cu privire la aspectele de mediu în cadrul unei entități diferă pentru fiecare utilizator în parte, astfel:

- pentru investitori cele mai importante informații de mediu sunt cele reflectate prin intermediul unor indicatori financiari precum investițiile de mediu, rezervele de mediu, penalitățile, pagubele, contabilitatea de mediu, modificările privind produsele sau procesul de producție, riscul de mediu/prevenirea accidentelor de mediu etc.;
- pentru angajați sunt relevante informațiile nefinanciare privind poluarea mediului, sănătatea și siguranța la locul de muncă, politica și obiectivele de mediu, responsabilitatea socială etc.;
- informațiile cerute de clienți sunt legate de sănătate și siguranță, impactul de mediu al produselor furnizate, iar cele urmărite de către furnizori sunt legate de obiectivele de mediu, ciclul de viață a unor produse etc.;
- autoritățile locale consideră relevante informațiile privind poluarea mediului, sănătatea și siguranța, riscul de mediu, impactul de mediu, obiectivele și politica de mediu, eco-bilanțul, auditul de mediu, verificarea informațiilor de mediu, emiterea rapoartelor de mediu etc.;
- comunitățile locale respectiv mass-media sunt interesate de informații precum sănătatea și siguranța, riscul de mediu, impactul de mediu, obiectivele și politica de mediu, auditul de mediu etc. Organizațiile de mediu au în vedere în special informațiile nefinanciare privind performanța de mediu a produselor și proceselor de producție, emiterea rapoartelor de mediu.

În opinia noastră, utilizatorii informației contabile prezintă o importanță deosebită privind calitatea și cantitatea raportărilor de mediu, comportamentul acestora reprezentând o constrângere asupra strategiei entității. Cu toate că raportările financiare promovate prin intermediul standardelor și reglementărilor contabile se adresează în special acelor utilizatori cu impact major asupra performanței financiare a entității și nu părților afectate de impactul entității asupra mediului, un set de informații de mediu suplimentare raportărilor financiare ar crește relevanța și obiectivitatea acestor informații în

luarea deciziilor. Din cauza lipsei reglementărilor în domeniu, managerii raportează, de cele mai multe ori, informații care urmăresc să avantajeze entitatea în relația cu utilizatorii, raportările de mediu suferind astfel de subiectivism, fiind lipsite de relevanță și credibilitate. Dezastrul ecologic din Golful Mexic, din 2010, reprezintă un exemplu în acest sens, British Petroleum fiind acuzată de către guvernul american și de către organizațiile internaționale privind protecția mediului de un management de mediu defectuos și de subiectivism în prezentarea unor informații privind managementul de mediu și performanța de mediu. Cu toate că această companie a fost considerată ca fiind una transparentă din punct de vedere al raportărilor de mediu, furnizând în rapoartele sale sustenabile numeroși indicatori financiari și nefinanciari privind performanța de mediu, managementul de mediu deficitar, reducerea substanțială a unor cheltuieli privind protecția mediului care au afectat siguranța, precum și raportările de mediu care au mascat managementul deficitar au condus la acest dezastru ecologic.

5. Concluzii

Deseori, comunitatea academică internațională a pus sub semnul întrebării caracterul sustenabil al contabilității financiare promovate prin intermediul standardelor și reglementărilor contabile. Gray (2006: 3) a criticat profund relația dintre contabilitatea financiară și sustenabilitate, precizând că puține idei pot fi considerate mai distructive pentru noțiunea de planetă sustenabilă decât un sistem economic proiectat să maximizeze acele aspecte pe care raportările financiare le măsoară.

În opinia noastră, există nenumărate motive pentru care putem considera contabilitatea financiară ca fiind inadecvată sau insuficientă pentru a raporta informațiile de mediu și pentru a reflecta impactul de mediu al entității într-un mod complet, relevant și credibil:

- contabilitatea financiară caută să avantajeze utilizatorii implicați în luarea unor decizii privind alocarea resurselor, care prezintă interes financiar pentru entitate, iar informațiile furnizate către aceștia sunt, în special, de natură financiară și economică. Întregul sistem contabil acționează pentru a sprijini interesele utilizatorilor puternici, cu interes financiar, subminând interesele celorlalți utilizatori. Acest lucru duce la restricționarea sau excluderea acelor utilizatori afectați într-un mod mai puțin financiar, cum ar fi cei afectați de impactul entității asupra mediului, precum comunitatea locală, clienții, angajații, societatea etc. Conside-

răm că entitățile au însă posibilitatea de a repara insuficiențele raportărilor financiare, prin furnizarea, în mod voluntar, a unor informații de mediu financiare și nefinanciare, a unor indicatori privind performanța de mediu, necesari utilizatorilor afectați de impactul entității asupra mediului.

- contabilitatea financiară prezintă deficiențe privind utilitatea și relevanța informațiilor furnizate cu privire la costurile și datoriile de mediu. Gray *et al.* (1998) consideră că entitățile furnizează informații puține sau nu furnizează informații cu privire la cheltuielile de mediu deoarece, luate individual, aceste cheltuieli nu sunt considerate a fi relevante. Unul dintre elementele de bază ale contabilității financiare este noțiunea de „relevantă”, iar unele informații de mediu nu pot fi relevante, din cauza dificultăților privind cuantificarea lor (exemplu: cuantificarea separată a costurilor de mediu). Potrivit Cadrului general, dacă o informație nu este considerată a fi relevantă, ea nu trebuie raportată separat în cadrul situațiilor financiare. În general, dacă un element nu poate fi cuantificat, el nu este considerat a fi relevant și ca urmare nu trebuie raportat separat în cadrul situațiilor financiare;
- de asemenea, contabilitatea financiară întâmpină probleme în ceea ce privește evaluarea corectă a provizioanelor de mediu, care suferă de subiectivism. Gray, Owen și Adams (1996) consideră că, de obicei, entitățile sunt tentate să raporteze provizioanele care urmează a fi decontate în perioade lungi de timp, la valoarea lor prezentă sau la o valoare mult mai mică, diminuând astfel importanța ieșirilor probabile pentru stingerea obligației;
- dacă o tranzacție sau un eveniment nu are impact direct asupra entității, tranzacția sau evenimentul sunt ignorate din motive contabile (Deegan, 2006). Acest lucru arată faptul că externalitățile cauzate de către entități vor fi ignorate de către sistemul contabil tradițional, performanța entității fiind evaluată independent de impactul entității asupra societății. Conform contabilității financiare tradiționale, dacă o entitate afectează calitatea apei distrugând fauna și flora, atunci profiturile entității nu vor fi afectate, cu excepția cazului în care entitatea va fi amendată (Deegan, 2006). O astfel de entitate care adoptă principiile și mecanismele contabilității financiare și care nu recunoaște externalitățile, poate fi portretizată ca fiind de succes.

Concluzionând, contabilitatea financiară promovată prin intermediul standardelor de contabilitate este, așa cum o consideră Gray (2006), un instrument al capitalismului modern, un element construit pentru a sprijini și ușura procesul de luare a deciziilor în cazul investitorilor sau utilizatorilor de interes financiar. Acest sistem nu a fost proiectat într-o manieră

sustenabilă pentru a reflecta responsabilitatea socială a unei entități, principalul obiectiv urmărit fiind maximizarea performanței economice în detrimentul performanței de mediu.

Acknowledgements

Prezenta lucrare este parte integrantă a proiectului de cercetare POSDRU/89/1.5/S/59184 "Performanță și excelență în cercetarea postdoctorală în domeniul științelor economice din România", Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca fiind partener în cadrul proiectului.

This paper is part of the research project POSDRU/89/1.5/S/59184 'Performance and excellence in postdoctoral research within the field of economic sciences in Romania', Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca being a partner within the project.

Bibliografie

- Deegan, C., Rankin, M., *The Materiality of Environmental Information to Users of Annual Reports*. Accounting, Auditing and Accountability Journal, volumul 10, numărul 4: 562-583, 1997
- Deegan, C., *Financial accounting theory*. Edition 2. McGraw-Hill Australia Pty Limited. Australia, 2006
- Gray, R., *Social, environmental and sustainability reporting and organisational value creation? Whose value? Whose creation?*. Accounting, Auditing and Accountability Journal, volumul 19, numărul 6: 793-819, 2006
- Gray, R., Bebbington, J., Collison, D., Kouhy, R., Lyon, B., Reid, C., Russell, A., Stevenson, L., *The valuation of assets and liabilities: environmental law and the impact of the environmental agenda for business*, Edinburgh: Institute of Chartered Accountants in Scotland, 1998
- Gray, R.H., Owen, D. and Adams, C., *Accounting and Accountability*. London: Prentice Hall, 1996
- Isenmann, R., Gomez, J., *Moving beyond Orthodox Methods: How to Benefit from Online Reporting for Communication Sustainability Issues*, Environmental Accounting and Sustainability Development Indicators. 3rd International EA-SDI Conference, Prague, 163-190, 2007
- Owen, D., Shaw, K., Cooper, S., *The operating and financial review: A catalyst for improved corporate social and environmental disclosure?*, London, ACCA, 2005
- Schaltegger S., Burritt, R., *Contemporary environmental accounting*. Issues. Concepts and Practice, Greenleaf Publishing, UK, 2005
- Association of Chartered Certified Accountants, *Guide to Environment and Energy Reporting and Accounting*, London: ACCA, 1997
- Canadian Institute of Chartered Accountants, *Environmental Auditing and the Role of the Accounting Profession, Reporting on environmental performance*, CICA, 1993
- IASB, *Standarde Internaționale de Raportare Financiară 2007*, Editura CECCAR, București, 2007

Contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor, între trecut și viitor

Alexandrina Teodora BORFOAIA* & Adriana Claudița GHIMIȘ**

Abstract

Hedge Accounting, between Past and Future

Once the *subprime* crisis started in 2007, there have been new developments on financial derivatives worldwide, reconsidering their role in financial markets. Thus, in the context of the turmoil on financial markets, some financial instruments could not be traded or markets have become inactive. These exceptional circumstances were required to change the way companies manage these financial instruments. The first measures aimed, in a primary, the revision of international accounting standards regarding hedge accounting. Therefore, new models have been developed for recognizing and measuring financial instruments in the financial statements. The stated aim of these measures is to assist companies in their quest to meet the new challenges brought by the crisis in financial markets.

Key words: *subprime crisis, financial instruments, fair value, hedge accounting*

JEL Classification: M41

Cuvinte cheie: *criza subprime, instrumente financiare, valoare justă, contabilitate de acoperire împotriva riscurilor*

Introducere

Fără îndoială ne aflăm astăzi în mijlocul unei crize financiare profunde în care rolul jucat de instrumentele financiare, în general, dar mai ales de instrumentele financiare derivate, este unul

semnificativ. Crashul din 1987, ca și criza *subprime* din 2007 au redeschis discuția asupra avantajelor inovației financiare în sens larg (de la cele mai simple instrumente financiare până la instrumentele financiare derivate). Cele trei întrebări legate de procesul de inovație financiară se referă la:

- a) *Modalitatea de urmărire a riscurilor.* Este dificil de urmărit cine sunt cei ce suportă în ultimă instanță riscul. Inovația financiară este în centrul arbitrajului (*trade-off*) potențial între câștigurile de eficiență pe care le aduc și pierderea de transparență și de lizibilitate a sistemelor financiare pe care o provoacă. A pretinde că acest arbitraj trebuie să dispară este exagerat. Să spunem că este mai posibil și de dorit să-i fie ameliorați termenii.
- b) *Consecințele dispersiei riscurilor.* Cele două teme ale urmăririi riscurilor și cea a puternicei diseminări a riscurilor sunt strâns legate, amândouă derivând din accelerarea inovațiilor financiare. Înainte de criza *subprime* discursul general sublinia inconvenientele unei prea mai concentrări a riscurilor. De exemplu, concentrarea tranzacțiilor pe piețele OTC (*over-the-counter*) cu instrumente financiare derivate efectuate de un număr mic de bănci poate crea o fragilitate de sistem, pentru că orice slăbiciune ar putea declanșa o vastă mișcare de neîncredere și de contagiune. De la momentul crizei *subprime*, dispersia riscurilor este prezentată ca un inconvenient cu privire la transparență și la urmărirea riscurilor. Dezbaterea asupra repartiției optime a riscurilor (de credit, de piață etc.) este însă mai amplă. Revenind însă la transparență și urmărirea riscurilor, acestea ne îndreaptă spre o favorizare a concentrării riscurilor, în timp ce prevenirea riscurilor de sistem legitimează mai mult dispersia acestor riscuri.
- c) *Valorizarea instrumentelor financiare.* Criza de lichiditate între bănci a

* Drd., expert principal, Ministerul Finanțelor Publice, București, e-mail: alinaborfoaia@yahoo.com

** Drd., auditor intern, Ministerul Finanțelor Publice, București, e-mail: adnana78@gmail.com

fost reprezentată din august 2007 de absența contrapartidelor, deci a piețelor, pentru numeroase contracte. În acest tip de perioadă devine problematică folosirea *valorii juste* și a principiului *market-to-market*, de unde recursul la *mark-to-model* care permite anumite debușee asupra valorizărilor și deci asupra substitutelor de cotație, dar care se fac la prețuri de ipoteză simplificatoare și adesea subiective. Iată de ce s-au reaprins anumite discuții în ceea ce privește normele contabile referitoare la valorizarea instrumentelor financiare (*IAS 32 Instrumente financiare: prezentare și IAS 39 Instrumente financiare: recunoaștere și evaluare*).

Metodologia cercetării

Elaborarea acestui studiu pornește de la *problematizarea* rolului instrumentelor financiare în cadrul crizei *subprime* care a început în 2007. Discursul se concentrează în continuare pe *analiza comparativă* a modelelor de evaluare și recunoaștere a instrumentelor financiare derivate în situațiile financiare.

Pentru realizarea cercetării s-a efectuat o documentare extinsă asupra literaturii de specialitate, a Standardelor Internaționale de Contabilitate și a celor mai recente modificări aduse acestora, relevante pentru tema prezentului studiu.

Metoda de cercetare cuprinde două etape. Prima etapă o constituie prezentarea retrospectivă a regulilor de recunoaștere în contabilitate a instrumentelor financiare pe categorii de active financiare, a soluțiilor contabile urgente identificate la problemele generate de criza *suprime* cu privire la instrumentele financiare derivate și a măsurilor pe ter-

men mediu și lung avute în vedere de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) în ceea ce privește contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor. Cea de-a doua etapă utilizează *exercițiul* ca tehnică de exemplificare a aspectelor teoretice asupra practicii contabile, în scopul surprinderii elementelor cheie de noutate privind evaluarea și recunoașterea instrumentelor financiare derivate în situațiile financiare.

Reflecțiile personale și judecățile de valoare asupra modelelor de evaluare prezentate sunt evidențiate secvențial pe parcursul studiului și au rolul de a evidenția necesitatea schimbării perspectivei asupra rolului și locului instrumentelor financiare derivate în cadrul contabilității de acoperire împotriva riscurilor.

Recunoașterea și evaluarea instrumentelor financiare – abordare retrospectivă

Potrivit prevederilor *IAS 32* și *IAS 39*, regula generală de *recunoaștere inițială* este aceea că o entitate trebuie să recunoască un activ financiar sau o datorie financiară în bilanț, atunci și numai atunci când acestea devin parte la prevederile contractuale ale instrumentului. Prin urmare, o entitate recunoaște în bilanțul său ca active sau datorii, toate drepturile și obligațiile contractuale rezultând din instrumente financiare derivate.

După recunoașterea inițială, o entitate trebuie să evalueze activele financiare, inclusiv instrumentele financiare deri-

vate care reprezintă active, la valoarea lor justă, fără nicio reducere a costurilor de tranzacționare ce ar putea să apară din vânzare sau altă ieșire, excepție făcând următoarele categorii de active financiare, ce ar trebui evaluate diferit:

- împrumuturile și creanțele create de entitate și care nu sunt păstrate în scopul tranzacționării;
- plasamentele păstrate până la scadență;
- toate activele financiare ce nu au un preț cotel pe piața activă și a căror valoare justă nu poate fi evaluată credibil.

Aceste active financiare care sunt excluse de la evaluarea pe baza valorii juste și care au stipulată o scadență, trebuie evaluate la costul amortizat, utilizând metoda ratei efective a dobânzii. Acelea care nu au o scadență fixă trebuie cuantificate la cost. Toate activele financiare care nu sunt evaluate la valoarea justă trebuie supuse unui test de depreciere.

Se presupune că valoarea justă poate fi determinată credibil pentru cele mai multe dintre *activele financiare clasificate ca disponibile pentru vânzare sau păstrate pentru tranzacționare*. Cu toate acestea, raționamentul poate fi eronat atunci când este vorba de un plasament într-un instrument de capitaluri proprii ce nu are un preț cotel pe o piață activă și pentru care găsirea unor metode de estimare a valorii juste poate fi dificilă sau imposibilă. De asemenea, raționamentul este similar și în cazul unui instrument derivat atașat acestui instrument de capitaluri proprii și care trebuie decontat prin remiterea acestuia.

În cazul în care un activ financiar trebuie evaluat la valoarea justă, iar această valoare justă este negativă, acesta este contabilizat ca fiind o datorie financiară.

Soluții urgente la probleme urgente privind contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor

Ca urmare a crizei financiare declanșate la nivel mondial, în cadrul reuniunilor G20, au fost prezentate o serie de acțiuni ce trebuie întreprinse de urgență în domeniul contabilității.

Acestea vizează în principal *evaluarea la valoarea justă a instrumentelor financiare, reducerea complexității standardelor de contabilitate referitoare la instrumentele financiare, reducerea pro-ciclicității și utilizarea acelor practici de provizionare care să conducă la contracararea efectelor ciclice.*

Cu privire la *măsurarea valorii juste a instrumentelor financiare de pe piețele inactive*, IASB a identificat câteva subiecte principale legate de amendamentele ce trebuie aduse la IAS 39 și care trebuie tratate în termen scurt, astfel:

- posibilitatea reclasificării activelor financiare care în prezent sunt clasificate, măsurabile la valoarea justă, în alte categorii care nu sunt măsurate la valoarea justă.
- posibilitatea de a reclasifica derivatele încorporate, inclusiv CDO (obligațiuni colaterale debitorilor), și de a nu le măsura la valoarea justă.
- ajustări la regulile de depreciere aplicabile activelor financiare destinate vânzării.

❖ O primă problemă identificată este aceea că, în contextul actualelor turbulențe de pe piața financiară, unele instrumente financiare nu mai sunt tranzacționate sau piețele conexe au devenit inactive sau se află într-o situație dificilă, dată de diminuarea sau dispariția cumpărătorilor potențiali.

Aceste circumstanțe excepționale impun entităților schimbarea modului de gestionare a acestor instrumente financiare. Normele contabile actuale nu permit însă reflectarea acestor schimbări în situațiile financiare. Instrumentele financiare nu pot fi eliminate din portofoliul deținut în vederea tranzacționării, chiar dacă intenția conducerii este de a păstra respectivele instrumente până la scadență.

Astfel, interdicția de a elimina instrumente financiare din portofoliul de tranzacționare nu permite o clasificare conformă cu schimbările de intenție ale societății. Pentru a se evita denaturarea potențială a concurenței internaționale și a se asigura convergența standardelor internaționale, în situația actuală s-a permis entităților să își reclasifice instrumentele financiare din categoria „deținute în vederea tranzacționării” în alte categorii din bilanț, în particular în categoria „păstrate până la scadență”.

Până la momentul crizei *subprime*, instrumentele financiare deținute în vederea tranzacționării trebuiau să fie raportate pe baza „valorii lor juste”, ceea ce înseamnă că erau evaluate pe baza unui curs cotelat pe o piață activă sau, dacă piața nu era activă, pe baza unei tehnici de evaluare care utilizează date observabile, în măsura în care acestea sunt disponibile, în conformitate cu IAS

39 și cu îndrumările publicate de IASB. Instrumentele financiare păstrate până la scadență erau raportate pe baza costului lor amortizat.

Pentru a menține coerența și calitatea prevederilor în materie de contabilitate, precum și a situațiilor financiare, singura soluție identificată a fost reclasificarea instrumentelor din categoria „deținute în vederea tranzacționării” în altă categorie. Reclasificările fiind permise doar datorită circumstanțelor excepționale de pe piață, impactul lor potențial asupra rezultatului nu trebuie să aibă drept rezultat remunerări suplimentare, cum ar fi *primele pentru directori*.

❖ O altă problemă ridicată ca urmare a crizei *subprime* este cea referitoare la *principiile de clasificare și prezentare a instrumentelor financiare ca datorii sau capitaluri proprii din IAS 32*. Standardul adoptat în Europa clasifică instrumentele care includ obligația de a livra bani sau un alt activ financiar ca fiind datorii financiare. Potrivit amendamentului care s-a adus la IAS 32², se permite clasificarea acestor instrumente în categoria capitaluri proprii (amendament la IAS 32) întrucât, deși îndeplinesc definiția unei datorii financiare, reprezintă în fapt interesul rezidual în activele nete ale unei entități.

Același tratament îl au, în cazul lichidării, și instrumentele sau părțile de instrumente care impun entității obligația de a livra unei alte părți o cotă-parte din activele nete ale entității. Se cer de asemenea prezentări suplimentare pentru aceste instrumente (amendamente la IAS 1 *Prezentarea situațiilor financiare*) și reguli noi de reclasificare (amendamente la IAS 32).

1 Prin Regulamentul Comisiei Europene nr. 1004/2008 s-au adus amendamente la IAS 39 și IFRS 7 *Instrumente financiare: informații de furnizat* cu privire la reclasificarea activelor financiare, cu aplicare de la 1 iulie 2008.

2 Prin Regulamentul Comisiei Europene nr. 53/2009 s-au adus amendamente la IAS 32 și IAS 1, cu aplicare de la 1 ianuarie 2009 sau ulterior acestor date (aplicarea anterioară acestei date este posibilă).

❖ Din punct de vedere contabil, *ope- rațiunea de acoperire împotriva riscurilor* presupune desemnarea unuia sau mai multor *instrumente de acoperire*, astfel încât modificarea valorii juste a acestora să compenseze total sau parțial modificările valorii juste sau ale fluxurilor de numerar ale unui *element de acoperit*.

Ea implică o compensație proporțională a venitului între modificările valorii juste sau ale fluxurilor de numerar atribuite instrumentului de acoperire și *elemen- tul acoperit*.

Prin urmare, atunci când se aplică con- tabilitatea de acoperire împotriva riscurilor (*hedging*), IAS 39 permite desemnarea ca *element de acoperit* fie a unor riscuri, fie a unei anumite porțiuni din fluxurile de trezorerie ale unui con- tract.

Următoarea problemă identificată cu privire la instrumentele financiare este aceea de clarificare cu privire la *desem- narea elementelor de acoperit prin hedging* în anumite situații particulare.

Astfel, în prezent IAS 39 oferă o gamă largă de situații despre cum se aplică standardul în două circumstanțe:

- situațiile în care *inflația* poate fi de- semnată ca un *element de acoperit* într-un instrument financiar conform prevederilor contabilității de hedging din IAS 39; și
- cum poate fi aplicată contabilitatea de hedging atunci când *instrumentul de acoperire* este un contract de opțiune.

Amendamentul adus la IAS 39³ își pro- pune deci clarificarea aplicării *contabili- tății de hedging* în condiții de *inflație*,

precum și pentru *contractele de opțiuni* pentru acoperirea fluxurilor de trezo- rerie viitoare.

Potrivit acestuia, *inflația* poate fi desem- nată ca un *element de acoperit* doar în câteva cazuri foarte speciale. În cazul unui instrument de datorii purtător de dobândă, *inflația* poate fi considerată ca element de acoperit dacă aceasta re- prezintă o parte contractual specificată a fluxurilor de trezorerie ale instrumen- tului de datorie și celelalte fluxuri de tre- zorerie nu sunt afectate de partea de inflație.

Exemplu: Dacă o entitate deține o obligațiune indexată la inflație pentru care dobânda este inflația plus 5%, partea aferentă inflației este identifi- cabilă și poate fi măsurată separat, aceasta având un flux de trezorerie specificat contractual și celelalte flu- xuri de trezorerie ale instrumentului (5%) nu se schimbă atunci când partea aferentă inflației se schimbă.

Referitor la contractele de opțiune, valoarea justă a acestora cuprinde două componente: *valoarea timp*⁴ (*time value*) și *valoarea intrinsecă*. Potrivit amendamentului, dacă un contract de opțiune este desemnat ca instrument de acoperire, partea din contractul de opțiune aferentă *valorii timp* nu este considerată ca parte de hedging efectivă, întrucât o tranzacție previzionată de acoperire împotriva riscurilor nu conține o *va- loare timp* care afectează profitul sau pierderea.

Astfel, amendamentele clarifică apli- carea contabilității de acoperire îm- potrivă riscurilor la componenta infla-

ției din instrumentele financiare și la contractele pe opțiuni atunci când acestea sunt folosite drept instru- mente de acoperire împotriva riscu- rilor.

Măsurile pe termen mediu și lung privind contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor

În ceea ce privește reglementarea din punct de vedere contabil a instru- mentelor financiare, potrivit noilor ce- rințe impuse de criză, IASB a lansat în noiembrie 2008 un proiect de revizuire a IAS 39 *Instrumente financiare: recu- noaștere și evaluare* structurat în trei faze.

Prima fază are în vedere *clasificarea și evaluarea instrumentelor financiare*, faza a doua abordează *deprecierea* acestora, iar faza a treia analizează *contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor*. Scopul final al acestei revizuii îl constituie înlocuirea standardului IAS 39 cu un nou standard IFRS 9 „*Instru- mente financiare*”, schimbare generată de nevoia de simplificare și claritate în tratamentul instrumentelor financiare.

Se dorește în primul rând simplificarea *clasificării instrumentelor financiare* în două mari categorii: cele evaluate la costul amortizat și cele care vor fi eva- luate la valoarea justă.

Astfel, un activ financiar sau o datorie financiară va fi evaluată la costul amor- tizat dacă sunt întrunite două condiții:

3 Prin Regulamentul Comisiei Europene nr. 839/2009 s-au adus amendamente la IAS 39 cu privire la *elementele acoperite eligibile*, care se aplică cel târziu de la data începerii primului exercițiu financiar după 30 iunie 2009.

4 *Valoarea timp* a unei opțiuni este diferența dintre valoarea opțiunii și valoarea intrinsecă, aceasta din urmă reprezentând diferența dintre prețul de exercitare al opțiunii și valoarea curentă a acesteia.

- a) instrumentul are caracter de împrumut clasic;
- b) instrumentul este gestionat pe bază de contract.

Activele financiare sau datoriile financiare care nu îndeplinesc cumulativ cele două condiții vor fi evaluate la valoarea justă.

La derecunoașterea unui activ financiar sau a unei datorii financiare evaluate la costul amortizat, entitatea are însă obligația de a prezenta separat în contul de profit și pierdere câștigurile sau pierderile generate cu această ocazie.

Pentru o analiză mai detaliată a celor două categorii reținute pentru clasificarea instrumentelor financiare este necesară mai întâi delimitarea conceptuală a următorilor termeni: *împrumut clasic și instrument gestionat pe bază de contract*.

❖ În accepțiunea IASB, *împrumutul clasic* poate fi definit ca un contract care dă naștere, la date specifice, unui flux de numerar ce reprezintă plăți ale principalului și ale dobânzii aferente principalului. Contractul care schimbă datele scadente sau sumele de plată ale principalului sau ale dobânzii nu reprezintă *împrumut clasic* decât dacă acesta protejează creditorul sau debitorul.

O entitate trebuie să determine dacă un contract este *un împrumut clasic* în moneda în care activul financiar sau datoria financiară este denominată.

Iată câteva **exemple de împrumuturi clasice**:

- A) Rentabilitatea pentru deținători care este sub formă de:
 - *sumă fixă* (ex. obligațiune cu cupon zero);
 - *rentabilitate fixă* de-a lungul duratei de viață a instrumentului;

- *rentabilitate variabilă* care de-a lungul întregii durate de viață a instrumentului este raportată la o singură referință de cotație sau rată a dobânzii observabilă (ex. LIBOR) și/sau pentru care ajustarea ratei dobânzii se face conform tratamentului care va fi descris la lit. C;
- *o combinație de o rentabilitate variabilă și una fixă*. Pentru ratele dobânzii fixe și variabile, dobânda se calculează prin multiplicarea ratei aferente perioadei cu suma principalului de-a lungul perioadei.

- B) Un tip de contract care este o combinație între o dobândă fixă și una variabilă, așa cum sunt definite la lit. A. Un astfel de contract poate reduce variabilitatea fluxului de numerar prin stabilirea unei limite pentru rata dobânzii variabile sau să crească variabilitatea acestuia din cauză că o rată a dobânzii fixe devine variabilă.

Spre exemplu, contractele cap, floor și collar reduc variabilitatea fluxului de numerar, permit gestionarea eficientă a riscului ratei dobânzii și, față de contractele swap, prezintă

avantajul că oferă investitorului posibilitatea de a beneficia de variațiile favorabile ale ratei dobânzii, limitând totodată și eventualele pierderi.

Un contract *Cap* este o serie de contracte caplet (opțiuni call pe rata dobânzii) care au scadențe la datele corespunzătoare plăților de dobânzi viitoare aferente unui credit existent. Un *Cap* este un grup de operațiuni call pe rata dobânzii pentru care se plătește o primă inițială egală cu suma primelor aferente contractelor caplet individuale. Dacă la anumite momente fixate rata de referință este inferioară ratei *cap*, plata se anulează. Cumpărătorul unui *Cap* se acoperă astfel împotriva riscului de creștere a ratei dobânzii peste un anumit nivel. De regulă, o bancă optează pentru cumpărarea unui *Cap* în vederea acoperirii riscului de rată a dobânzii în cazul în care are active la rată fixă și pasive sensibile sau când are o poziție long pe obligațiuni.

Prin contractul *Cap*, la momentul *T* cumpărătorul stabilește limita superioară a ratei de dobândă (prețul de exercitare) în raport cu rata de referință convenită LIBOR/EURIBOR.

Scenarii posibile:

a) Situația la momentul T+1:

Rata de referință convenită (LIBOR/EURIBOR) y%

Diferența dintre nivelul ratelor celor două dobânzi se achită cumpărătorului (x% - y%)

Limita superioară a ratei de dobândă convenită (Prețul de exercitare) x%

b) Situația la momentul T+1:

Limita superioară a ratei de dobândă convenită (Prețul de exercitare) x%

y%

Nivelul ratei de referință este inferior celui al ratei de dobândă convenită, prin urmare contractul *Cap* nu se exercită.

Rata de referință convenită (LIBOR/EURIBOR) y%

Sursă: Proiecție proprie

Floor reprezintă o opțiune put (flooret) sau o succesiune de opțiuni pe rată a dobânzii care oferă cumpărătorului posibilitatea de a se acoperi împotriva riscului de rată a dobânzii prin intermediul unei *rate planșeu* aferente unei sume și perioade date.

Dacă la momentele fixate rata dobânzii de referință este inferioară ratei *Floor* (rata planșeu), vânzătorul de *Floor* plătește cumpărătorului diferența dintre cele două rate, iar dacă rata de referință este superioară ratei *Floor*, opțiunea *Floor* nu se va exercita.

În ceea ce privește contactul *Floor*, schematic situația se prezintă în mod asimetric față de contractul *Cap*.

Exemplu: În cazul acordării de către o bancă a unui credit de 300 mil. euro pe 5 ani, cu o rată de dobândă fixă de 5% sau variabilă LIBOR, dacă se anticipează o creștere a ratei dobânzii, banca va opta pentru acordarea creditului la o dobândă variabilă.

Cumpărarea de *Floor* la un preț de exercitare (rata planșeu) de 3% va

permite băncii să-și acopere poziția. Dacă rata dobânzii LIBOR depășește pragul de 3%, atunci opțiunea *Floor* nu se va exercita, iar câștigul băncii va fi egal cu diferența dintre LIBOR și primă.

Dacă LIBOR scade sub 5% opțiunea *Floor* se exercită, iar banca va încasa diferența dintre rata *Floor* și LIBOR.

Dacă banca are o aversiune ridicată la risc și volatilitatea ratei dobânzii este ridicată, acoperirea riscului de rată a dobânzii se poate realiza prin cumpărarea în același timp a unui *Cap* și a unui *Floor*. Această opțiune reprezintă de fapt un contract *Collar*.

Când rata dobânzii crește peste nivelul dobânzii *Cap*, se exercită opțiunea *Cap* și banca va încasa diferența dintre dobânda pieței și rata *Cap*, iar în situația inversă, când rata dobânzii va avea un trend descrescător, inferior ratei *Floor*, se va exercita opțiunea *Floor* și banca va primi diferența dintre rata *Floor* și dobânda pieței.

C) Prevederile contractuale care permit debitorului să plătească anticipat un instrument de debit (ex. împrumut sau obligațiuni) sau permit creditorului să remită instrumentul de debit debitorului înainte de maturitate și care nu sunt contingente unor evenimente viitoare. Într-un asemenea caz, suma plătită anticipat trebuie în mod substanțial să reprezinte sumele neplătite ale principalului și dobânzii.

Orice alte tipuri de contracte din care rezultă fluxuri de numerar care nu sunt generate de plăți ale principalului sau ale dobânzii aferente lui nu sunt *împrumuturi clasice*. Un swap pe rata dobânzii (IRS – Interest Rate Swap) sau un contract forward, spre exemplu, nu reprezintă *împrumut clasic* pentru că fluxurile de numerar generate nu întrunesc condițiile prezentate mai sus.

❖ *Instrumentele financiare sunt gestionate pe bază de contract* doar dacă performanța lor este evaluată de către managementul entității, așa cum se prevede în IAS 24 *Prezentarea informațiilor privind părțile afiliate*, pe baza unor fluxuri de numerar contractuale care sunt generate când acestea sunt deținute sau emise.

Dacă instrumentele financiare sunt gestionate pe bază de contract, ele nu depind de intențiile managementului pentru un instrument financiar în particular. Această condiție nu presupune o abordare de clasificare „instrument cu instrument” (instrument-by-instrument). Cu toate acestea, o entitate poate avea mai multe unități care sunt gestionate în moduri diferite.

Exemplu: O bancă care desfășoară mai multe activități poate avea o *unitate de investiții gestionată pe o anumită bază* și o *altă unitate de desfășurare gestionată pe o altă bază*. Astfel, instrumentele financiare deți-

Scenarii posibile:

a) Situația la momentul T+1:

Rata de referință convenită (LIBOR/EURIBOR) y%

Nivelul ratei de referință superior celui al ratei de dobândă convenită, prin urmare contractul *Floor* nu se exercită (nu se fac plăți către cumpărător).

Limita inferioară a ratei de dobândă convenită (Prețul de exercitare) x%

b) Situația la momentul T+1:

Limita superioară a ratei de dobândă convenită (Prețul de exercitare) x%

Diferența dintre nivelul ratelor celor două dobânzi se achită cumpărătorului (x% - y%)

Rata de referință convenită (LIBOR/EURIBOR) y%

Sursă: Proiecție proprie

nute în unitatea de investiții, cel mai probabil vor fi gestionate diferit de cele deținute în unitatea de desfacere. Prin clasificarea instrumentelor financiare în funcție de *modelul de afacere (business model)* al entității, respectiv la *costul amortizat* pentru cele menținute pe termen lung și la *valoarea justă* pentru cele păstrate pentru tranzacționare, se dorește limitarea la aceste două categorii. Aceasta presupune o judicioasă apreciere încă de la început pentru încadrarea într-o categorie sau alta, mai ales pentru că *modelul de afacere* nu se schimbă decât foarte rar de către entități.

O entitate nu poate însă să reclasifice un activ financiar sau o datorie financiară între cele două categorii indiferent de circumstanțe. Data obligatorie de intrare în vigoare a noilor reglementări aduse de IFRS 9

„Instrumente financiare” a fost recent amânată de la 1 ianuarie 2013 la 1 ianuarie 2015, cu permisiunea aplicării anterioare.

Cu privire la *testul modelului de afacere (Business model test)*, în prezent, IASB și Consiliul pentru Standarde Financiare de Contabilitate al SUA (FASB) trebuie să decidă dacă își vor alinia evaluările lor privind *modelul de afacere* și, în cazul în care o vor face, cum anume⁵.

Concluzii

IFRS 9 ajută utilizatorii să înțeleagă și să utilizeze raportarea financiară a activelor financiare și elimină o mare parte din complexitatea IAS 39. Spre deosebire de IAS 39, IFRS 9 oferă o argumentare clară pentru evaluarea unui activ financiar la costul amortizat

sau la valoarea justă, ajutând așadar utilizatorii să înțeleagă raportarea financiară a activelor financiare. *IFRS 9 aliniază modalitatea de evaluare a activelor financiare cu modalitatea prin care entitatea își gestionează activele financiare („modelul de afacere”) și cu caracteristicile fluxurilor de trezorerie contractuale. Astfel, IFRS 9 reduce semnificativ complexitatea prin eliminarea numeroaselor reguli asociate cu fiecare categorie de clasificare din IAS 39. În manieră consecventă cu toate celelalte active financiare, contractele-hibrid cu active financiare gazdă sunt clasificate și evaluate în întregime, eliminând așadar dispozițiile complexe și bazate pe reguli din IAS 39 referitor la instrumentele derivate încorporate. În plus, IFRS 9 prevede o metodă unică de depreciere, care înlocuiește diferitele metode de depreciere asociate cu multiplele categorii de clasificare din IAS 39.*

Tabel 1 - Prezentare comparativă a „modelului de afacere” în viziunea IASB și FASB

Clasificarea categoriilor	IASB	FASB
Cost amortizat	<ul style="list-style-type: none"> Factor cheie - Colectarea fluxurilor de trezorerie contractuale Vânzări rare permise (transparență) Împrumuturi și titluri de creanță 	<ul style="list-style-type: none"> Factor-cheie - de creditare și finanțare a relațiilor cu clienții (colectarea fluxurilor de trezorerie contractuale și capacitatea de gestionare a creditului prin negocierea fluxurilor de numerar) Vânzări limitate pentru a minimiza pierderile de credit sau pentru a ieși pe o anumită piață În general, împrumuturile, însă anumite titluri de creanțe se pot califica
Valoare justă – Rezultat global	<ul style="list-style-type: none"> Nu se aplică pentru instrumente de creanță 	<ul style="list-style-type: none"> Activitățile de investire ; administrarea ratei dobânzii sau a necesarului de lichiditate Împrumuturi și titluri de creanță
Valoare justă – Cont de profit și pierdere	<ul style="list-style-type: none"> Categorie reziduală Instrumente deținute pentru tranzacționare Instrumente gestionate pe baza valorii juste 	<ul style="list-style-type: none"> Instrumente deținute pentru tranzacționare Instrumente gestionate pe baza valorii juste

Sursă: Proiecție proprie

⁵ Proiectul de decizie a Consiliului IASB *Modificări limitate la IFRS 9* din 15 noiembrie 2011 <http://www.ifrs.org/Current+Projects/ASB+Projects/Financiar+Instruments+A+Replacement+of+IAS+39+Financial+Instruments+Recognitio/Limited+modifications+to+IFRS+9/Limited+modifications+to+IFRS+9.htm>

Într-o manieră sintetică, putem afirma că *IFRS 9* permite utilizatorilor să înțeleagă raportarea financiară a activelor financiare prin:

- a) **reducerea numărului de categorii de clasificare** și oferirea unei argumentări mai clare pentru evaluarea activelor financiare într-un anumit mod care înlocuiește numeroasele categorii din *IAS 39*, fiecare dintre acestea având anumite reguli care dictează modul în care un activ poate fi sau trebuie să fie clasificat;
- b) **aplicarea unei metode unice de depreciere pentru toate activele financiare care nu sunt evaluate la valoarea justă**, ceea ce înlocuiește multiplele metode diferite de depreciere care sunt asociate cu numeroasele categorii de clasificare din *IAS 39*; și
- c) **alinieră modalității de evaluare a activelor financiare cu modalitatea prin care entitatea își gestionează activele financiare („modelul de afaceri”) și caracteristicile fluxurilor de trezorerie contractuale**, furnizând astfel informații relevante și utile pentru utilizatori în evaluarea valorilor, momentului de realizare și incertitudinii viitoarelor fluxuri de trezorerie ale entității.

Aceste modificări vor ajuta utilizatorii să înțeleagă raportarea financiară a activelor financiare și să evalueze mai bine valorile, plasarea în timp și incertitudinea fluxurilor de trezorerie viitoare.

Modelul de contabilitate de acoperire împotriva riscurilor propus de *IFRS 9* oferă așadar o serie de îmbunătățiri semnificative care vor face contabilitatea de acoperire mai accesibilă. Obiectivul standardului de a reflecta, în raportarea financiară, măsura și efectele activităților de management al riscului ale unei întreprinderi este unul adecvat contextului internațional actual.

Noi credem că această abordare trebuie însă să ia în considerare întărirea obiectivelor contabilității de acoperire prin declararea explicită că, atunci când o entitate aplică contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor, raportarea financiară rezultată reflectă mai bine efectele economice ale activităților de management al riscului decât în caz contrar.

Acestea sunt doar câteva dintre schimbările care au loc în prezent cu privire la recunoașterea și evaluarea instrumentelor financiare. Ele conduc la o mai bună transparență a informației financiare, exigență clar întărită de criza *subprime*. Această criză va antrena o anumită întoarcere la instrumentele financiare simple și transparente în mă-

sura în care aceasta va face să dispară anumite pierderi colaterale datorate complexității financiare. Fenomenul ar trebui să fie mai mult tranzitoriu decât durabil, căci accelerarea, respectiv pauza în materie de inovație financiară, provine mai mult din mișcări ciclice decât din tendințe ireversibile. Dar în faza actuală unde *flight to quality* și *flight to liquidity* alimentate de șocul financiar înregistrat începând din august 2007 sunt însoțite de *flight to simplicity*, exigențele de valorizare și transparență vor putea fi provizoriu mai ușor de satisfăcut. Pe termen mediu și lung provocarea rămâne deschisă pentru instrumentele financiare derivate, rolul acestora în contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor căpătând noi valențe.

Bibliografie

- Gerard Marie Henry *Les hedge funds*, Ed. d'Organisation Groupe Eyrolles, Franța, 2008;
- Cercul economiștilor sub conducerea lui Bertrand Jacquillat, *Hedge Funds, Private Equity, Marchés Financiers: Les frères ennemis?*, Ed. Decartes & Cie, Franța, Ianuarie 2008;
- IASB, *Standardele Internaționale de Raportare Financiară*, Ed. CECCAR, București, 2008;
- Proiectul de decizie a Consiliului IASB Modificări limitate la *IFRS 9* din 15 noiembrie 2011
<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Financial+Instruments+A+Replacement+of+IAS+39+Financial+Instruments+Recognition/Limited+modifications+to+IFRS+9/Limited+modifications+to+IFRS+9.htm>
- Regulamentul (CE) nr. 1004/2008 al Comisiei din 15 octombrie 2008 de modificare a Regulamentul (CE) nr. 53/2009 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1126/2008 de adoptare a anumitor standarde internaționale de contabilitate în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului în ceea ce privește Standardul Internațional de Contabilitate (IAS) 32 și Standardul Internațional de Contabilitate (IAS) 1, J.O. nr. L 17/22.01.2009;
- Regulamentul (CE) nr. 839/2009 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1126/2008 de adoptare a anumitor standarde internaționale de contabilitate în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului în ceea ce privește Standardul Internațional de Contabilitate IAS 39, J.O. nr. L 244/16.09.2009.
- Regulamentului (CE) nr. 1725/2003 de adoptare a anumitor standarde internaționale de contabilitate în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului în ceea ce privește Standardul Internațional de Contabilitate (IAS) 39 și Standardul Internațional de Raportare Financiară (IFRS) 7, J.O. nr. L 275/16.10.2008;

Rigori ale determinării riscului de audit

Pami BAHL*

Abstract

Rules in the Process of Determining Audit Risk

This article aims to identify the most common mistakes which can be made by auditors as well as to clarify how audit risk questions and all other related aspects should be managed. The professional auditors must take into account the fact that each audit will provide them with a variety of audit risks and they have to try to identify as many as possible, as part of their planning process.

Audit risk is and it will continue to be one of the most important elements during the audit process.

Key words: *audit risk, material misstatement, inherent risk, control risk, detection risk*

JEL Classification: M42

Cuvinte cheie: *risc de audit, denaturare semnificativă, risc inerent, risc de control, risc de nedetectare*

Introducere

Acest articol își propune să identifice greșelile comune care pot fi efectuate de către auditori, precum și să clarifice modul în care sunt gestionate toate întrebările și aspectele legate de riscul de audit. Înainte de a demara procesul de audit, auditorii profesioniști trebuie să fie capabili să identifice riscurile de audit și să le gestioneze în momentul în

care este întocmit planul de audit.

Greșelile comune care pot apărea în procesul de structurare a planului de audit pot include:

- necunoașterea modelului de risc de audit;
- o înțelegere limitată a riscului de audit și furnizarea de detalii inutile legate de riscurile afacerii;

- lipsa unui răspuns adecvat legat de risc. Acest răspuns trebuie formulat din perspectiva auditorului și nu din perspectiva managementului.
- o gamă redusă de riscuri care au fost identificate; de multe ori acestea sunt concentrate asupra unei singure arii de interes, cum ar fi continuitatea activității.

Comentarii asupra definițiilor riscului de audit

Riscul de audit este definit ca fiind riscul ca auditorul să formuleze o opinie de audit inadecvată atunci când situațiile financiare sunt denaturate în mod semnificativ. Riscul de audit este o funcție a riscurilor denaturărilor semnificative și a riscului ca auditorul să nu detecteze o astfel de denaturare. Prin urmare, riscul de audit are în structura sa două componente – riscul unei denaturări semnificative și riscul nedectării.

Riscul unei denaturări semnificative este riscul ca situațiile financiare să fie semnificativ denaturate înainte de audit. Acest risc are două componente: riscul inerent și riscul de control.

Riscul inerent reprezintă posibilitatea existenței unei aserțiuni referitoare la o clasă de tranzacții, soldul contului sau divulgarea unei denaturări care ar putea fi semnificative, fie individual sau atunci când este cumulată cu alte denaturări, înainte de a lua în calcul orice alte controale aferente.

La rândul său, *riscul de control* este riscul că o denaturare, care a apărut într-o aserțiune referitoare la o clasă de tranzacții, soldul contului sau divulgare

* Examinator ACCA, e-mail: info@ro.accaglobal.com

și care ar putea fi semnificativă, fie individual sau atunci când este cumulată cu alte denaturări, nu va fi prevenită sau detectată și corectată la timp de către mecanismele de control intern ale entității.

Prin **riscul de nedetectare** se înțelege riscul ca procedurile desfășurate de către auditor pentru a reduce riscul de audit la un nivel minim acceptat să nu detecteze o denaturare care există și care ar putea fi semnificativă, fie individual sau când este cumulată cu alte denaturări.

Pentru ca procesul de audit să se desfășoare cu succes, auditorii profesioniști trebuie să fie întotdeauna capabili să identifice riscurile de denaturări semnificative, care includ riscul inerent și de control, precum și riscul de nedetectare.

Modelul riscului de audit

În activitatea de structurare a planului de audit, auditorii profesioniști nu trebuie să detalieze aspecte ce țin de definirea riscului de audit, riscului inerent, riscului de control sau riscului de nedetectare decât dacă li se solicită, în mod expres, clarificări suplimentare legate de „componentele riscului de audit” sau „de descrierea modelului riscului de audit”.

Riscul de audit versus riscul afacerii

Pentru a putea desfășura un audit de cea mai înaltă calitate, auditorii profesioniști trebuie să înțeleagă foarte bine la ce se referă riscul de audit. Prin

urmare, auditorii profesioniști trebuie să nu îl confunde cu riscurile pe care le întâmpină o afacere sau cu riscurile afacerii.

Riscurile afacerii sunt definite ca „riscurile care rezultă din condiții, evenimente, circumstanțe, acțiuni sau inacțiuni semnificative care ar putea afecta în mod negativ capacitatea entității de a-și atinge obiectivele și de a-și executa strategiile sau din stabilirea de strategii și obiective inadecvate”.

Riscurile luate în considerare trebuie să fie legate de riscul care apare în procesul de auditare a situațiilor financiare și ar trebui să includă afirmațiile afectate din situațiile financiare. Prin urmare, riscurile de audit ar trebui să fie legate de afirmațiile relevante.

ISA 315, *Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său*, identifică următoarele afirmații:

- afirmațiile referitoare la clasele de tranzacții și evenimentele care au avut loc în perioada care este supusă auditului – exhaustivitatea, acuratețea, data limită și clasificarea.
- afirmații referitoare la soldurile conturilor la finalul perioadei – existența, realizarea drepturilor și obligațiilor, evaluarea și alocarea.
- afirmații legate de prezentare și divulgare – apariția și drepturile și obligațiile, integritate, clasificare și comprehensiune, acuratețea și evaluarea.

În plus, un risc poate fi legat de o problemă practică pe care o poate întâmpina echipa de audit, cum ar fi prezența la numărarea inventarului în situația în care compania are mai multe locații, necesitând astfel inventarieri simultane sau dacă entitatea a suferit modificări

semnificative în cadrul departamentului financiar și astfel riscul de fraudă și risc a crescut.

O greșeală obișnuită care poate fi comisă de către auditori este aceea de a identifica un element relevant în procesul de audit și apoi să considere acest risc ca aparținând companiei mai degrabă decât auditorului, făcând conexiunea cu afirmația relevantă.

Următorul exemplu ne poate ajuta pentru a clarifica cele de mai sus:

„Agențiile de voiaj au o perioadă de grație de 90 de zile pentru a plăti către compania X; totuși, din cauza condițiilor dificile de realizare a tranzacțiilor, o parte din creanțe se achită cu greutate.”

Riscul de audit apărut în această situație este acela că dacă creanțele se achită cu greutate atunci acestea pot fi supraestimate și, prin urmare, evaluarea creanțelor reprezintă un risc relevant.

Afacerea se confruntă cu riscul unui flux de lichidități scăzut și astfel există un risc al afacerii legat de lichiditatea companiei X.

Deși principiul continuității activității constituie un risc de audit, cele de mai sus nu sunt suficiente în sine pentru a indica riscul continuității activității.

Pentru a veni în sprijinul afirmației de mai sus, vom folosi următorul exemplu:

„Comenzile de achiziționare a vopselurilor de peste Ocean sunt efectuate cu șase luni în avans și bunurile pot fi în tranzit pentru maximum două luni.”

În această situație, explicarea riscului de audit ar fi să se certifice că nivelul inventarului rămas la sfârșitul anului este adecvat. În orice caz, există și pericolul ca unii auditori să afirme că entitatea poate întâmpina probleme în ceea ce privește lipsa de bunuri în stoc, aspect ce se concentrează mai mult

asupra riscului operațional decât pe riscurile legate de situațiile financiare.

Alte exemple de riscuri de audit includ:

- gestionarea cheltuielilor de investiții curente și de capital – în această situație riscul ar putea fi legat de existența unor imobilizări corporale în cazul în care cheltuielile cu investițiile curente au fost capitalizate mai degrabă decât înregistrate drept cheltuială în declarația de venituri.
- evaluarea inventarului - atunci când, de exemplu, există nivele ridicate de inventar învechit.
- totalitatea pasivelor – acest risc ar putea apărea dacă provizioanele au fost gestionate incorect și au fost tratate ca datorii incerte.
- totalitatea venitului – acest risc ar putea fi relevant în cazul în care entitatea care este auditată are vânzări semnificative în lichidități.

Răspunsuri la riscurile de audit

După ce auditorii au identificat riscurile de audit, aceștia trebuie deseori să identifice și răspunsurile relevante acestor riscuri. O greșeală comună care poate fi făcută de către auditorii juniori este de a da un răspuns care ar fi adoptat mai degrabă de management decât de auditor.

Revenind la situația Companiei X, prezentată mai devreme, în legătură cu riscul evaluării creanțelor, este posibil ca unii auditori să sugereze, ca soluție, ca managementul Companiei X să urmărească datornicii și să își recupereze creanțele. Acesta nu poate fi considerat un răspuns adecvat pentru auditor, întrucât auditorii ar trebui să se

axeze pe testarea evaluării prin verificarea chitanțelor aferente plăților cash sau revizuiind registrul creanțelor restante.

Reacțiile auditorului ar trebui să se axeze pe modul în care echipa va obține dovezile pentru a reduce riscurile identificate la un nivel acceptabil. Obiectivul acestuia este să confirme dacă afirmațiile incluse în situațiile financiare au fost respectate și dacă situațiile financiare sunt adevărate și corecte.

Planul de acțiune nu este la fel de detaliat cum sunt procedurile de audit; în schimb este legat de modalitatea de abordare care va fi adoptată de auditor pentru a confirma dacă tranzacțiile și soldurile sunt denaturate semnificativ. Prin urmare, în ceea ce privește riscul de continuare a activității, răspunsul este de a se concentra asupra unor proceduri suplimentare de continuare a activității, cum ar fi revizuirea prognozelor referitoare la fluxul de lichidități.

De asemenea, răspunsurile auditorului nu ar trebui să fie prea vagi, cum ar fi „sporirea testelor de fond”, fără a clarifica modul în care se realizează acest lucru sau în ce arie ar trebui acestea efectuate. Un exemplu pentru această situație: solicitarea adresată băncii companiei cu privire la furnizarea unui împrumut sau reînnoirea unei descoperiri de cont. Banca nu va furniza acest tip de informație auditorului, în special dacă ei nu au fost informați de companie în acest sens.

Gamă limitată de riscuri identificate

Pe parcursul exercitării misiunii sale, auditorul caută să identifice riscurile

Riscul de audit are în structura sa două componente - riscul unei denaturări semnificative și riscul nedetectării

posibile în scopul adaptării controlului și evaluării incidenței erorilor asupra situațiilor financiare. Auditorii profesioniști trebuie să aibă în vedere faptul că fiecare audit le va oferi o varietate de riscuri de audit și ei ar trebui să încerce să identifice cât mai multe, ca parte din planificarea procesului de audit.

Concluzie

Riscul de audit este și va continua să fie unul dintre cele mai importante elemente din procesul de audit. Auditorii profesioniști trebuie să stăpânească toate aspectele, atât teoretice, cât și practice, pentru a se asigura că auditul desfășurat respectă reglementările în vigoare și are drept scop formularea unei opinii de audit conforme cu realitatea.

Bibliografie

1. <http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/a017-2010-iaasb-handbook-isa-315.pdf>
2. <http://www.ifac.org/>

Efecte ale evoluției rapide a reglementărilor privind prețurile de transfer

Abstract

Effects of the Rapidly Evolving Transfer Pricing Rules and Regulations

Long-term growth in international trade, combined with the challenging global economic environment and growing fiscal deficits, has many governments focused on tax base protection. According to KPMG International's Global Transfer Pricing Review, this trend has heightened government scrutiny of transfer pricing matters, including issues such as attribution of losses, business restructuring, intellectual property migration and intercompany financing transactions.

Key words: *transfer pricing, Multi National Enterprises, cost sharing arrangements, scrutiny*

JEL Classification: *L11, M41*

Cuvinte cheie: *prețuri de transfer, societăți multinaționale, acorduri de alocare a costurilor, controale fiscale*

Introducere

Dorința dezvoltării pe termen lung a comerțului internațional, contextul unui mediu economic globalizat, care se află momentan în dificultate, precum și deficitul fiscal îngrijorătoare au determinat numeroase guverne să se concentreze asupra protecției bazei impozabile în jurisdicția lor. Conform studiului efectuat de KPMG International Global Transfer Pricing Review, această tendință a guvernelor se reflectă într-o intensificare a controalelor privind prețurile de transfer, incluzând aspecte pre-

cum atribuirea pierderilor către anumite entități din grup, restructurările în cadrul grupului, migrarea drepturilor de proprietate intelectuală și finanțările intra-grup.

„Prețurile de transfer reprezintă un subiect fierbinte la nivel mondial pentru autorități fiscale și societăți deopotrivă”, apreciază Steven Fortier, lider al echipei internaționale de Prețuri de Transfer a KPMG. „În timp ce procesul de globalizare oferă posibilitatea societăților multinaționale de a-și lărgi aria de desfășurare a activității, directorii financiari ai acestor societăți se confruntă cu tot

mai multe riscuri generate de regimuri fiscale cu reguli diferite și cerințe legislative complexe. Orice tranzacție desfășurată între persoane afiliate din țări diferite presupune implicarea a cel puțin două jurisdicții fiscale, unde fiecare autoritate fiscală locală poate aborda aceeași tranzacție în moduri diferite. În consecință, este imposibil ca riscul privind prețurile de transfer să fie eliminat în totalitate; cel mult acest risc poate fi controlat și redus prin intermediul unor planificări și al unor principii bune de management al riscului”.

Perspectiva Americilor

Domeniul prețurilor de transfer este un subiect prioritar în viziunea autorităților fiscale din Statele Unite ale Americii (SUA) și Canada. Acestea au tendința să acorde un interes semnificativ prețurilor de transfer atunci când controlează societăți multinaționale. În SUA, controalele privind prețurile de transfer tind să vizeze în principal transferul activelor intangibile în afara granițelor, intensificându-se acolo unde există acorduri de alocare a costurilor (așa numitele „cost sharing agreements”). Totodată, serviciile desfășurate între persoane afiliate atrag multe din cele mai minuțioase controale fiscale efectuate în SUA.

Canada își păstrează reputația ca fiind una din țările cu cele mai stricte controale privind prețurile de transfer. Societățile canadiene au avut parte de ajustări fiscale al căror rezultat a fost de fapt respingerea transferurilor de proprietate în afara granițelor și ajustarea rezultatelor operaționale la nivele relativ ridicate de profit, sub argumentul că societățile și piața din Canada prezintă caracteristici unice care,

În condiții normale de piață, ar genera profituri substanțiale.

Conform celor spuse de Fortier, „**Atenția trebuie să se concentreze asupra rezultatului final: soluționarea dublei impunerii. Din acest punct de vedere, protocolul SUA-Canada introdus de curând, privind arbitrajul obligatoriu aferent situațiilor unde există proceduri amiabile (așa numitele „mutual agreement procedures” - MAP) se pot dovedi a fi un pas uriaș în direcția bună**”.

În urmă cu 15 ani America Latină era o regiune lipsită de reglementări din punct de vedere al prețurilor de transfer. Astăzi însă mai multe țări au introdus reguli privind prețurile de transfer, în principal bazate pe ghidul Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare (OCDE). Brazilia totuși continuă să funcționeze în baza unui sistem de marje statutare, fără o corelație a acestuia cu principiul prețurilor de piață (așa numit „arm's length”). Având în vedere acest lucru, precum și faptul că Brazilia este un important jucător pe piața regională, societățile multinaționale trebuie să acorde o atenție suplimentară atunci când tranzacționează în America Latină.

Perspectiva în zona Asia Pacific

Autoritățile fiscale din regiunea Asia Pacific continuă să întetească controalele fiscale, în mare parte datorită unor noi politici implementate în acest sens, a unor bugete mai mari dedicate investigațiilor, precum și unui interes reintensificat în domeniul prețurilor de transfer. Deși fiecare jurisdicție are abordarea sa, tendința generală este aceea de a standardiza practicile privind prețurile de transfer din fiecare zonă și, într-o anumită măsură, în întreaga regiune.

Un domeniu important de dezvoltare este acela privind Acordurile de Prețuri în Avans (așa numitele „Advance Pricing Agreements” – APA). În ultimul deceniu numărul acestor tipuri de acorduri aprobate de autoritățile fiscale din Asia a crescut semnificativ, o serie numeroasă de noi programe de tip APA aflându-se în diverse stadii de dezvoltare în întreaga regiune. Față de anii precedenți numărul acordurilor de prețuri în avans concluzionate în țările din regiunea Asia Pacific continuă să crească, autoritățile fiscale aprobând aproape 100 de APA bilaterale pe an în Japonia și în jur de 20 sau 30 APA pe an în Australia și Coreea. Prin comparație, SUA realiza un număr de peste 100 APA pe an în 2006 și 2007, deși acest număr a scăzut în prezent la aproximativ 70 pe an.

Conform celor spuse de Fortier, „**În circumstanțele adecvate, acordurile de prețuri în avans pot constitui o modalitate viabilă de a reduce riscurile asociate prețurilor de transfer. Uneori însă aceste APA pot utiliza resurse semnificative în termeni de timp și bani. În ciuda acestui fapt, APA ar trebui luate în considerare atunci când au potențialul de a crea oportunități în realizarea unui obiectiv important, precum eliminarea incertitudinii sau realizarea unui rezultat precis privind prețurile de transfer**”.

Perspectiva europeană

Aproape toate țările din Europa au adoptat reguli privind prețurile de transfer. Guvernele din regiune încurajează societățile multinaționale fie prin intermediul unor cerințe legislative în acest sens (e.g. Franța și Grecia) sau introducând sisteme de penalizare (e.g. Italia) să-și documenteze prețurile de

Orice tranzacție desfășurată între persoane afiliate din țări diferite presupune implicarea a cel puțin două jurisdicții fiscale, unde fiecare autoritate fiscală locală poate aborda aceeași tranzacție în moduri diferite

transfer. Alte țări sunt pe punctul de a introduce reguli privind prețurile de transfer nu doar sub forma unor instrucțiuni privind documentarea, dar și prin intermediul unor ghiduri și îndrumări privind prețurile de transfer (e.g. Irlanda, Austria și Rusia).

Dr. **Teodora Alecu**, Senior Manager Prețuri de transfer, KPMG România, oferă câteva detalii privind legislația prețurilor de transfer din România, precum și o sugestie simplă prin intermediul căreia societățile multinaționale active pe teritoriul României își pot diminua riscul asociat prețurilor de transfer: „**Țările recent aderente la Uniunea Europeană, precum este cazul României, au introdus prevederi legislative privind documentarea prețurilor de transfer cu numai câțiva ani în urmă. Astfel, acest subiect este încă unul relativ nou și neclar pentru multe societăți**

Este imposibil ca riscul privind prețurile de transfer să fie eliminat în totalitate; cel mult acest risc poate fi controlat și redus prin intermediul unor planificări și unor principii bune de management al riscului

din România cu atât mai mult cu cât legislația românească suferă modificări în mod constant. De exemplu, în mai 2010 s-a introdus în legislație o clarificare suplimentară privind obligativitatea societăților din România de a documenta din punct de vedere al prețurilor de transfer toate tranzacțiile cu persoane afiliate, inclusiv cele desfășurate între persoane afiliate române. Acest lucru a cauzat sarcini de documentare suplimentare pentru multe din societățile multinaționale active pe teritoriul României. În contextul unui cadru legislativ în continuă schimbare, directorii financiari ai societăților din România nu sunt întotdeauna familiarizați cu tipul și nivelul de detaliu al informațiilor ce trebuie incluse în documentarea prețurilor de transfer, în vederea respectării tuturor prevederilor legislative. În acest sens, noi recomandăm societăților multina-

ționale din Europa să ia în considerare posibilitatea întocmirii așa numitei documentații *Masterfile*, documentație la care toate societățile din cadrul grupului să poată face referire și din care să poată extrage ușor și rapid informațiile necesare în vederea respectării prevederilor legislative locale în vigoare”.

Numărul procedurilor amiabile (Mutual agreement procedures) și a acordurilor de preț în avans din Uniunea Europeană a crescut semnificativ în ultimul timp, tot mai multe țări din regiune acceptând aceste tipuri de acorduri. În trecut erau des întâlnite cazurile în care societățile multinaționale acceptau dubla impunere, exceptând situațiile în care impactul acesteia era unul semnificativ.

Astăzi însă, în prisma intensificării controalelor privind prețurile de transfer de pretutindeni, se poate observa o schimbare în acest sens în politica tot mai multor contribuabili.

Puncte-cheie în gestionarea problematicii prețurilor de transfer

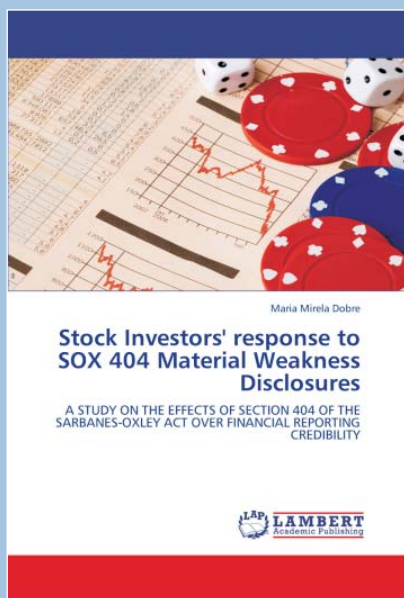
Opinia echipei internaționale de Prețuri de Transfer a KPMG este că problematica prețurilor de transfer poate fi gestionată cu încredere, având în vedere câteva puncte cheie precum:

- Planificarea: dezvoltarea unor politici de prețuri de transfer justificabile din punct de vedere economic și implementarea unor strategii fiscale orientate spre viitor, cu beneficii fiscale de lungă durată;
- Implementarea: dezvoltarea și implementarea eficientă a unor politici, proceduri, controale și sisteme pentru setarea, supervizarea și testarea tranzacțiilor intra-grup;

- Respectarea prevederilor legislative și documentarea: gestionarea riscului în contextul unei legislații extinse privind prețurile de transfer, a cerințelor de documentare stricte, a practicilor de audit sofisticate și a penalităților semnificative în cazul nerespectării legislației în vigoare;
- Controverse: soluționarea disputelor privind prețurile de transfer prin intermediul APA, negocieri cu autoritățile competente, suport în arbitraj și litigii.

„Din păcate, din cauza mediului economic în continuă schimbare, în special în țările în curs de dezvoltare precum România, evitarea disputelor privind prețurile de transfer prin intermediul APA nu este întotdeauna o opțiune viabilă pentru societățile multinaționale. România și Europa de Est sunt în general caracterizate de o volatilitate semnificativă a pieței în comparație cu economiile vestice. Astfel, de cele mai multe ori societățile din România se regăsesc în situația de a fi nevoite să-și ajusteze modelul de business pentru a putea veni în întâmpinarea noilor cerințe din piață. Din cauza acestui mediu în continuă schimbare procedurile de tip APA nu sunt considerate printre cele mai adecvate modalități de a gestiona riscul prețurilor de transfer în această parte a Europei. Procesul de aprobare APA tinde să dureze o perioadă de timp semnificativă în România, în tot acest timp existând riscul ca societatea să își schimbe modelul de business. Acest lucru nu înseamnă că nu există situații în care APA este o alegere potrivită; per total însă părerea noastră este aceea că va mai trece timp până când APA va deveni o procedură comună în managementul riscurilor asociate prețurilor de transfer în țări precum România”, declară **Niculae Done**, Senior Tax Partner, KPMG România.

Semnal editorial

Semnalăm apariția la editura Lambert Academic Publishing din Marea Britanie a

cărții unei tinere cercetătoare românce, **Maria Mirela Dobre**, doctor în contabilitate al Academiei de Studii Economice București. Lucrarea „**Stock Investors' response to SOX 404 Material Weakness Disclosures**” reprezintă un studiu asupra efectelor determinate de Secțiunea 404 din Legea Sarbanes-Oxley asupra credibilității raportării financiare.

Autoarea a efectuat cercetări urmărind impactul asupra pieței, prin prisma schimbărilor pe care legea amintită le aduce în asimetria informațională, implicit asupra diferențelor dintre cotațiile bid-ask ale formatorilor de piață. Înainte de intrarea în vigoare a acestei legi, companiile aveau obligativitatea de a face publice deficiențele de control intern doar în cazul schimbării companiei de audit. Astfel, autoarea presupune că încrederea investitorilor în rapoartele financiare va

crește ca urmare a aplicării acestei legi întrucât se mărește gradul de control intern în ceea ce privește acuratețea raportărilor financiare. Gradul majorat de transparență pentru toți traderii duce la o reducere a asimetriei informaționale. Creșterea calității informațiilor financiare ar trebui să determine o diminuare a diferențelor dintre cotațiile bid și ask ale formatorilor de piață întrucât costul de selecție adversă este mai mic. Identificând componentele diferenței dintre cotațiile bid și ask pentru un eșantion de acțiuni în urma implementării paragrafului 404 din legea Sarbanes Oxley, în lucrare se concluzionează că este de așteptat ca formatorii de piață să reacționeze prin diminuarea asimetriei informaționale, având în vedere faptul că probabilitatea de a tranzacționa cu traderi mai bine informați este mai mică.

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se trimit redacției la

adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează titlul în limba română și engleză, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină redactat la persoana a III-a, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză, inclusiv clasificarea JEL.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The recommendations of the Scientific Council are: accepted,

accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English, and also by JEL Classification.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

Camera Auditorilor Financiari din România

A apărut nr. 2/2012 al revistei „Practici de Audit“

Din sumar:

Editorial

- ☛ **Onorariile** – prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR

Interviuri

- ☛ În dialog cu **Roger Acton**, director ACCA: **Așteptările față de auditori? Să fie inovatori, să poată oferi informații și opinii privind „modelul de afaceri”**

Evaluări

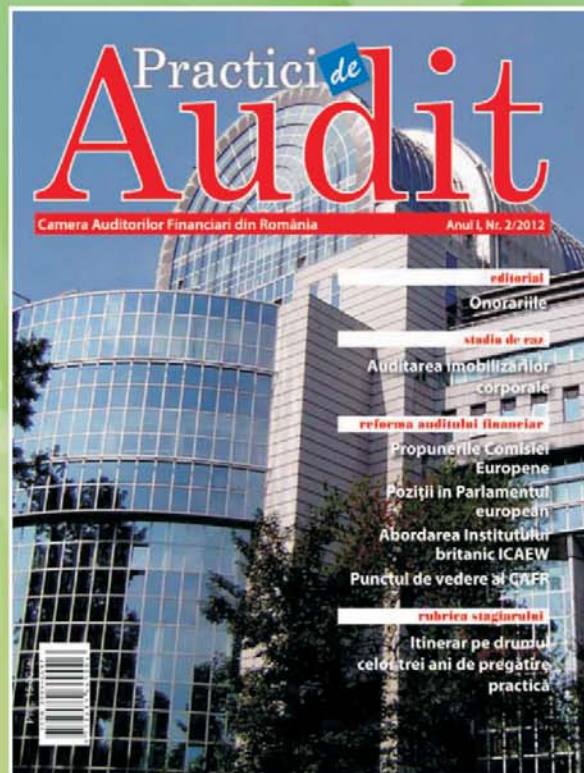
- ☛ **Auditul financiar - o profesie deschisă și dinamică** – prof. univ. dr. **Gheorghe Popescu**, șeful Departamentului servicii pentru membri, CAFR

Idol, sugestii, experiențe

- ☛ **Intervievarea** – oportunitate pentru proiectarea procedurilor de audit legate de achizițiile de bunuri și servicii
- ☛ **De la „Normele minimale de audit” la “Ghidul privind auditul calității”, un salt de concepție în documentarea unui dosar de audit statutar/finanțiar (II)**
- ☛ **Studiu de caz: Auditarea imobilizărilor corporale (I)**

Provocări și tendințe europene

- ☛ **Pachetul de consolidare emis de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB)**

Dezbateri profesionale

☛ În actualitate, reforma auditului financiar

- Propunerile Comisiei Europene
- **Raluca Painter**, jurist CE
- Poziții în Parlamentul european
- **Sebastian Valentin Bodu**, europarlamentar
- Abordarea Institutului britanic ICAEW - **Martin Manuzi**, director regional pentru Europa al ICAEW
- **Punctul de vedere al CAFR**
- prof. univ. dr. **Horia Neamțu**

Rubrica stagiarului

- ☛ **Itinerar pe drumul celor trei ani de pregătire practică**

Juridic

- ☛ **Limitarea răspunderii civile a auditorilor statutar**

Revista „Practici de Audit” apare atât în format tipărit (preț 25 lei/exemplar), cât și în format electronic (preț 15 lei/exemplar) și poate fi procurată de la sediul CAFR din strada Sirenelor nr. 67-69, sector 5 sau prin comandă pe e-mail la adresa revista@cafr.ro ori la numărul de fax: 021/410.03.48.

Informații privind revista, inclusiv în legătură cu abonamentele, pot fi obținute la telefon 021.410.74.43 interior 120 sau prin e-mail: revista@cafr.ro.